

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Сумський державний університет

Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону

Международная стратегия экономического развития региона

International Strategy of Region Economic Development

Матеріали
III Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–21 червня 2012 року)

Суми
Сумський державний університет
2012

УДК 332.14 (063)
ББК 65.9(4Укр-4Сум)
М 58

Рецензенти:

О. М. Теліженко, д-р екон. наук, професор Сумського державного університету;
Т. А. Васильєва, д-р екон. наук, професор Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи» Національного банку України

*Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 4 від 8 листопада 2012 р.)*

Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали
М 58 III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня
2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – 143 с.

III Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» зареєстрована в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (посвідчення № 785 від 16.11.2011 р.)

До збірника увійшли матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» Сумського державного університету, в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних в різних країнах, у таких наукових напрямках, як інвестиційно-інноваційні процеси в регіонах та країні, теоретичні та методологічні основи формування стратегії регіонального розвитку, проблеми управління соціально-економічним розвитком регіону та інші.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки.

В сборник вошли материалы III Международной научно-практической конференции «Международная стратегия экономического развития региона» Сумского государственного университета, в которых приведены результаты научных исследований, выполненных в разных странах, в таких научных направлениях, как инвестиционно-инновационные процессы в регионах и стране, теоретические и методологические основы формирования стратегии регионального развития, проблемы управления социально-экономическому развитием региона и др.

Для научных сотрудников, преподавателей высших учебных заведений, студентов, аспирантов и всех, кто интересуется научно-практическими проблемами современной экономики.

The collection consists of the materials from III International Scientific Conference «International Strategy of Region Economic Development» of Sumy State University, which presented the results of the research carried out in different countries, in such scientific areas as investment and innovation processes in the regions of the country that is the theoretical methodological basis of the formation of the regional development strategy, the problems of socio-economic development of the region and others.

For scientists, lecturers of higher education institutions, students, graduates and everybody, interested in the scientific and practical problems of modern economics.

УДК 332.14 (063)
ББК 65.9(4Укр-4Сум)

© Сумський державний університет, 2012

ЗМІСТ

Балджи М.Д. Врахування природно-ресурсного потенціалу при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку регіону	8
Божкова В.В. Состав хозяйственного механизма	9
Березницька М.В. Інвентаризація викидів парникових газів як інструмент екологічного менеджменту	11
Березюк Г.О. Особливості міжнародних стратегій залучення іноземних інвестицій в економіку країни	13
Біловодська О.А., Мельник Ю.М. Маркетингова привабливість території в умовах реалізації концепції сталого розвитку	15
Бурлуцький С.В. Вплив державної соціальної політики на рівень добробуту домогосподарств	17
Веклич О.О. Нагальність удосконалення системи екологічного оподаткування для досягнення «озеленення» української економіки	19
Вернидуб Н.О., Омеляненко В.А., Савельєва Г.С. Значення національної інноваційної системи в контексті глобального розвитку	22
Гернего Ю.О. Кредитне забезпечення сталого інноваційного розвитку	24
Гладенко Ю.М., Шипуліна Ю.С. Розширення можливостей регіонального маркетингу для Сумської області	26
Грек В.А. Людський капітал і фактори його активізації	27
Гриценко Л.Л. Взаємодія держави та бізнесу в інвестиційних процесах	28
Дегтярь Н.В. Платежі за екосистемні послуги водно-болотних угідь: принципи та механізми реалізації	30

Денисенко П.А. Підходи до визначення інтелектуалізації господарської діяльності	32
Денисенко С.М. Ефективність виробництва екологічно безпечної рослинницької продукції	33
Дериколенко А.Н. Учет рисков в деятельности венчурных предприятий	35
Дребот О.І. Інституціональне середовище збалансованого лісокористування	37
Дудкин А.В., Подопрігора Е.А. Моделі поведіння людини в інституціональній економіці	39
Жидак О.Р. Механізм пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників агросфери	41
Ильшенко Н.С. Место различных видов экологических инноваций в зависимости от выбранного вида развития	43
Ильшенко С.М. Напрями екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу у Сумській області	45
Капаруліна І.М. Підходи до формування потенціалу підприємства: доцільність застосування	47
Карий О.І. Аномія громад малих і середніх міст	49
Касьяненко В.О. Інноваційний потенціал, як економічна категорія та його взаємозв'язок з науковим та науково-технічним потенціалами	51
Кліменко О.В. Вплив глобалізації на інноваційний розвиток	53
Ковальов Б.Л. Формування організаційно-економічного механізму управління сталим способом життєдіяльності регіону	55
Ковальова О.М. Інтелектуальний капітал – важлива складова капіталу підприємства	57

Козьменко С.М., Волковець Т.В. Оптимальний алгоритм розробки та запровадження екологічного податку	59
Колмакова В.М. Перспективи партнерства України та глобального екологічного фонду	61
Костель М.В. Фінансові інструменти забезпечення сталого розвитку регіону	63
Криворучко Л.Б. Специфіка застосування контролінгу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства	65
Лазута В.А., Просолов И.Ж. Влияние региональной логистической системы на моделирование потребительского спроса (на примере Гродненской области)	68
Максимова Т.С. Реалізація концепції системної динаміки в дослідженні процесів регіонального розвитку	70
Марочко С.С., Денисова І.В., Катериніна М.П. Альтернативні шляхи постачання природного газу країнам ЄС	72
Мішенін Є.В., Коблянська І.І. «Зелена» логістика: теорія та механізми	74
Мішеніна Н.В., Панченко О.В. Кластерна організація підприємств у сфері використання твердих побутових відходів у теплоенергетиці	76
Omelyanenko V.A. Differentiation and the main characteristics of high technologies in context of global trends	78
Петрушенко М.М. Концептуально-політичні аспекти управління екологічними конфліктами	83
Петрушенко Ю.М., Біленко В.О. Економічний аналіз розвитку громад: постановка проблеми	85
Пилипенко В.В. Сучасні проблеми оплати праці	87
Пирог О.В. Технологічний базис формування та розвитку нової економіки	90

Пізняк Т.І. Екологічний аудит як складова механізму екологічного менеджменту	92
Пластун О.Л., Дудкін О.В. Міжнародні інвестиційні рейтинги як засіб усунення інформаційної асиметрії на макроекономічному рівні	96
Похилько С.В. Інвестиційні механізми регіонального природокористування: проблеми та протиріччя	98
Прокопенко О.В., Домашенко М.Д. Стратегії забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств	100
Радіонова Н.Й. Удосконалення аналітичного інструментарію управління економічним розвитком підприємств на підставі інновацій	101
Радченко Е.Є. Розвиток експортного потенціалу України в контексті укладання угод про вільну торгівлю з країнами світу	103
Синиця Л.В. Методичні підходи щодо визначення стратегічної стійкості підприємства	104
Скавронський П.С. Зростання економіки – основа сталого розвитку Бердичева	106
Скляр І.Д. Інвестиційний капітал як чинник соціально-економічного розвитку регіону	110
Сотник В.О. Еколого-економічні заходи щодо покращення розвитку інформаційних технологій в країні	112
Ставицький О.В. Зв'язок стратегії і ходу реалізації інновацій в плануванні діяльності підприємства	115
Степаненко-Липовик Б.В. Екологія та економіка: спільні питання та взаємозв'язок	117
Стойчева М.Г. Стратегический подход и приоритетные модели организации современной медико-социальной помощи детей групп риска в Болгарии	119

Таранюк Л.М. Процедура проведення реінжинірингу на підприємстві	122
Телєтов О.С. Сучасний стан регіональної економіки України	123
Троян М.Ю., Концеал Е.В. Управління потребителськими предпочтениями жителей приграничных областей Украины и Беларуси на основе моделирование коммуникационных эффектов	125
Федірко В.М. Науково-методичні підходи до формування системи еколого-економічної безпеки регіону	127
Хлобыстов Е.В., Добрянская Т.И. Механизмы реализации Киотского протокола для Украины: возможности, ограничения и перспективы	129
Шевченко Н.В. Вдосконалення дефініції інвестиційна діяльності комерційних банків	131
Шевченко Т.П. Корпоративна соціальна відповідальність: особливості впливу міжнародних компаній на місцеві спільноти	133
Шкодкіна Ю.М. Фінансові обмеження сталого розвитку	134
Школа В.Ю., Германчук І.В., Пересадько Г.О. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: проблеми та перспективи розвитку	136
Ярова І.Є., Мішеніна Г.А. Стратегічні напрями інституціонального та фінансового регулювання розвитку екологічно спрямованого підприємництва	138
Яшева Г.А. Формирование государственно-частного партнерства в инновационной сфере	141

ВРАХУВАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Балджи М.Д., к.г.н., доц.

Одеський національний економічний університет

Стратегія соціально-економічного розвитку регіону – необхідна умова його існування та функціонування. Вона відбиває нагальну потребу створення планів розвитку суспільства на перспективу, аби вже нині визначити пріоритетні шляхи вдосконалення економічної діяльності окремих галузей та напрямків.

Активізація створення стратегій соціально-економічного розвитку регіонів в Україні ґрунтується на законодавчих документах та доводить вагомість впровадження довгострокової регіональної політики. У стратегіях регіонів робиться акцент на розвиток економічної та соціальної сфери, іноді враховується екологічна складова, але залишаються поза увагою основний потенціал, що дозволяє розвиватись провідним галузям – природні ресурси.

Сучасні об'єктивні підходи у використанні природних ресурсів вимагають прийняття сумлінних рішень з розробки та реалізації ефективної стратегії регіонального природокористування. Необхідно впровадження напрямів реалізації раціонального природокористування, шляхом посилення ресурсної компоненти, в стратегіях, проектах та програмах соціально-економічного розвитку і створення спеціальних інституцій, що беруть на себе функцію організаційно-економічного забезпечення регулювання природокористування з метою удосконалення організаційно-економічного механізму, впровадженні інноваційних підходів та проведенні моніторингових досліджень. Кожен регіон має право самостійно використовувати власні ресурси для прискорення соціально-економічного розвитку. В зв'язку з цим, повинна проводитися диференційована політика залежно від місцевих умов в межах забезпечення цілісності економіки України та єдності економічної системи.

В умовах еколого-орієнтованої економіки впровадження організаційно-економічного забезпечення регулювання на рівні регіонів є особливо актуальним, оскільки існуючі в країні моделі організації та управління природокористуванням не забезпечують узгодженості економічних, соціальних і екологічних дій та, відповідно, реалізацію оптимальних рішень при використанні природних ресурсів. Тому виникає потреба у розробленні інноваційних підходів до розробки стратегій, враховуючи регіональне природокористування. Отже, актуальні проблеми організації процесу формування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів потребують врахування наявного природно-ресурсного потенціалу.

СОСТАВ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА

Божкова В.В., д.э.н., доц.

Сумский государственный университет

В период глобальных структурных изменений, технологических, экономических и финансовых кризисов, негативного восприятия мировым сообществом необходимых экономических реформ проблематика механизмов функционирования различных субъектов хозяйствования становится особенно актуальной и на локальном, и на глобальном уровнях. Ученые единодушно констатируют, что старые подходы к формированию механизмов уже не действительны и нуждаются в совершенствовании либо кардинальном изменении.

Любой механизм в общем виде является многоуровневой целевой системой. Комплексность и системность механизма являются его объективными характеристиками. От четкости формирования механизмов определенных видов деятельности зависит результативность последних.

Ученые акцентируют внимание на том, что хозяйственный механизм следует рассматривать не обособленно, а как составляющий элемент системы. Украинские ученые отмечают, что при изучении хозяйственного механизма первоочередное значение имеет выяснение его места в экономической системе в целом и соотношение с такими наиболее важными элементами этой системы, как производительные силы, производственно-экономические, а также технико-экономические и организационно-производственные отношения [1]. Экономисты из России разделяют эту точку зрения: «Хозяйственный механизм должен разрабатываться прежде всего как подсистема экономической структуры общества в рамках социально-экономической науки. ... Он давно стал объектом политической экономии» [2].

Под хозяйственным механизмом мы понимаем совокупность системы органов управления, системы форм и методов организации и функционирования производства и системы организационно-экономических связей, регламентируемых действующими правовыми, экономическими, рыночными, социальными, технологическими и другими нормами.

Разносторонность и многомерность структуры хозяйственного механизма ученые детализируют по-разному. Так, ученые Столяров В.Ф. и Васечко Л.И. делят хозяйственный механизм на подсистемы:

- организационно-экономического механизма (объединяются два блока – непосредственно организация управления (организационный блок) и собственно экономический механизм);
- экономико-правового механизма (делятся на уже упоминавшийся

экономический блок и нормативно-правовой блок) [3].

Шишкин А.Ф. в составе хозяйственного механизма выделяет следующие структурные элементы [2]:

- 1) планирование и прогнозирование (центральный блок хозяйственного механизма);
- 2) экономическое стимулирование;
- 3) менеджмент фирм;
- 4) политико-правовое регулирование деятельности фирм.

Агеев В.М. так детализирует основные элементы хозяйственного механизма [2]:

- 1) государственное регулирование экономики;
- 2) рыночный способ регулирования экономики;
- 3) коммерческий расчет;
- 4) налоговая система;
- 5) ценообразование;
- 6) финансово-кредитные рычаги управления.

По мнению Кругловой Н.Ю., в состав комплексного механизма управления предприятием входят следующие механизмы [4; с. 7]:

1. Экономические механизмы;
2. Мотивационные механизмы;
3. Организационные механизмы;
4. Правовые механизмы;
5. Политические механизмы.

Гончарук А. Г. включает в общий механизм управления предприятием организационный, экономический и мотивационный механизмы и определяет его как совокупность организационных структур, конкретных экономических и мотивационных инструментов, рычагов, методик и методов управления, которые реализуют четкую последовательность действий, направленных на обеспечение непрерывности и стойкости процесса повышения эффективности предприятия [5].

Шипунова О.В. считает, что хозяйственный механизм выражает все стороны общественных отношений и поэтому системе управления присущи экономический, организационно-административный, социальный и правовой механизмы [6].

Брюховецкая Н.Ю. отмечает, что для обеспечения эффективного функционирования предприятия необходимо объединить организационные, экономические и финансовые методы управления [7].

Таким образом, механизм хозяйственной деятельности предприятий является многоуровневой системой, в структуре которой большинство ученых выделяют следующие основные составляющие: экономический (в т.ч. финансовый) механизм, организационный (в т.ч. административный)

механизм, мотиваційний механізм, правовий (в т.ч.політичний) механізм, соціальний механізм, с допомогою которых здійснюється регулювання господарських процесів і відносин.

Результати даного дослідження можуть бути використані при уточненні взаємозв'язків елементів господарського механізму, удосконаленні його інструментарія і методології в нових умовах.

1. Мочерний С.В. Економічна теорія. Учебник / С. В. Мочерний, В. Н. Некрасов, В.Н. Овчинников, В.В. Секретарюк – М., 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://srinest.com/book_834_chapter_39_%C2%A7_26._Sushhnost_i_struktura_khozjajstvennogo_mekhanizma.html

2. Агеев В.М. Система економічних відносин в Росії / В.М. Агеев, В.Н.Щербakov. – М., 1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу к матеріалу: <http://bugabooks.com/book/225-sistema-yekonomicheskix-otnoshenij-v-rossii/2-annotaciya.html>

3. Столяров В.Ф. Економічний механізм соціального страхування [Електронний ресурс] / Столяров В.Ф., Васечко Л.И. – Режим доступу: <http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/3/>

4. Круглова Н.Ю. Хозяйственное право: учебн. пособ. / Н.Ю. Круглова – М.: Издательство РДЛ, 2001. – 912 с.

5. Гончарук А.Г. Формування механізму управління ефективністю підприємства (на прикладі харчової промисловості): автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс] / А.Г. Гончарук; Ін-т пробл. ринку та екон.-еколог. дослідж. НАН України. – О., 2010. – 37 с. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2010/10gagphp.zip>

6. Шипунова О.В. Финансово-экономический механизм предприятия в условиях рыночной экономики / О.В. Шипунова // Вісник Української академії банківської справи. – 2000. – № 2 (9). – С. 62-66.

7. Брюховецька Н.Ю. Економічний механізм забезпечення ефективного функціонування підприємств: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 [Електронний ресурс] / Н.Ю. Брюховецька; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2001. – 32 с. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2001/01bnyefp.zip>

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Березницька М.В., аспірант

*Національний Технічний Університет України
«Київський політехнічний інститут»*

Міжнародне співробітництво з вирішення проблеми запобігання зміні клімату (в рамках Кіотського протоколу (КП) до Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату (РКІК ООН) та гнучких фінансових механізмів, що їм передбачені) дозволяє залучати Україні інвестиції в модернізацію енергомістких підприємств. Однією з необхідних умов для забезпечення можливості участі в цих заходах є наявність детальної інформації про фактичну кількість викидів парникових газів (ПГ) до атмосфери, щорічно за минулі роки, а також про прогнозу їх кількість, що буде досягнута в наступні

роки, зокрема, в результаті змінення об'ємів виробництва, впровадження заходів зі скорочення викидів тощо.

Як сторона РКІК ООН та КП Україна несе зобов'язання щодо розробки, періодичного поновлення, публікації та надання в Секретаріат конвенції національного кадастру антропогенних викидів з джерел і абсорбції поглиначами всіх парникових газів (документованого результату інвентаризації ПГ в країні) (ст. 4 РКІК ООН [1]).

Перший період зобов'язань за КП почався 1 січня 2008 року й триватиме п'ять років до 31 грудня 2012 року [2]. За час першого періоду зобов'язань КП країни отримали практичний досвід виконання зобов'язань та втілення заходів зі скорочення викидів ПГ за фінансовими механізмами КП, до яких відносяться:

- торгівля квотами на викиди ПГ на національному, регіональному або міжнародному ринках;
- проекти спільного впровадження (ПСВ);
- механізми чистого розвитку (МЧР).

Крім того, 26 великих міст України, що підписали європейську Угоду мерів (392 міста Європи), взяли на себе зобов'язання до 2020 року скоротити викиди CO₂ більш ніж на 20% шляхом імплементації планів дій із стійкої енергетики за підтримки Євросоюзу.

Однією з найважливіших умов виконання взятих зобов'язань є інвентаризація викидів ПГ. Актуальність інвентаризації ПГ для регіону (області, міста) полягає в тому, що вона є підґрунтям для:

- визначення скорочення викидів парникових газів від впровадження енергозберігаючих та інших інвестиційних проектів;
- визначення перспективних напрямів діяльності зі скорочення викидів;
- підготовки програм скорочення викидів.

До особливостей процесу інвентаризації в областях України можна віднести:

- необхідність адаптації загальноприйнятих міжнародних методик інвентаризації ПГ, розроблених Міжурядова група експертів по зміні клімату (МГЕЗК), до умов конкретної області;
- забезпечення якості статистичної звітності на рівні області;
- отримання та використання конфіденційної інформації;
- контроль якості первинних даних і результатів розрахунків викидів.

Регіональна інвентаризація ПГ допомагає ідентифікувати заходи по скороченню викидів, сформуванню програму дій для області, що дозволяє залучити кошти і використовувати механізми фінансування, передбачені КП (проекти спільного впровадження, проекти за Схемою зелених інвестицій, участь у торгівлі на вуглецевих ринках), направити їх на покращення

екологічної, економічної та соціальної ситуації в області.

Якщо розглядати народне господарство області, зазвичай ці заходи можна розділити на скорочення викидів ПГ у промисловому секторі – енергетика, металургія, хімічна промисловість та ін., з акцентом на викиди ПГ від спалювання палива, і комунальному – транспорт, енергоефективність надання комунальних послуг, скорочення захоронення органічних відходів на звалищах та утилізація звалищного метану з метою отримання тепла та електроенергії.

Таким чином, програма скорочення викидів ПГ стає в наш час невід'ємною частиною програм сталого розвитку регіонів. У той же час інвентаризація викидів ПГ та регіональний кадастр ПГ, як задокументований результат інвентаризації, є дієвим інструментом екологічного менеджменту на рівні країни, регіону, галузі та підприємства.

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (Конвенцію ратифіковано Законом № 435/96-ВР від 29.10.96, ВВР, 1996, № 50, ст.277) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_044

2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (Кіотський протокол ратифіковано Законом № 1430-IV (1430-15) від 04.02.2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_801

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ СТРАТЕГІЙ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Березюк Г.О., аспірант

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Іноземні інвестиції являються вигіднішими у порівнянні з внутрішніми інвестиціями, оскільки дають можливість забезпечити більшу прибутковість на вкладений капітал, представляють реальну змогу модернізувати виробництво, реалізувати закупівлю сучасних засобів виробництва на світових ринках, започаткувати нові методи і схеми управління підприємством, залучити чи розробити нові сучасні технології, проводити маркетингові дослідження, підняти рівень зайнятості населення.

Наприклад, Республіка Корея, яка, перебуваючи у колоніальній залежності від Японії довгий час, змогла вийти на рівень найбільш конкурентоздатних країн світу. Однією із основних передумов економічного росту була виважена та цільова державна підтримка суб'єктів господарювання у сфері залучення іноземних інвестиційних ресурсів. На початкових етапах становлення уряд держави зумів усвідомити важливість залучення іноземного капіталу і причини відсутності його надходжень до країни. Іноземцям дозволялося вкладати капітал у будь-якій формі, а також

дозволено було іноземним інвесторам вкладати капітал в спільні підприємства в розмірі понад 50% загальної вартості підприємства, а в більшості видах діяльності стати повними власниками. Надходження іноземного капіталу у країну дало змогу забезпечити численні зв'язки між іноземними і місцевими підприємствами, появу робочих місць, фінансування будівництва нових підприємств або розширення існуючих.

Політика залучення іноземного капіталу у Великобританію має доволі різнобічний характер, і, як приклад, може бути наслідувана в Україні. Протягом цілого ряду років Великобританія була вимушена протистояти економікам азійського і східноєвропейського регіонів, які мали високий темп економічного росту, в конкурентній боротьбі за залучення іноземних інвестицій і переорієнтацію їх потоків з країн Південно-Східної Азії на Британські острови. При проведенні інвестиційної політики Уряд Великобританії велике значення надав постійному вдосконаленню законодавства в цій області, чіткість і прозорість якого, сприяли залученню нових інвестицій. Як наслідок, економіка Великобританії займає друге місце в світі після США за обсягами залучених іноземних інвестицій.

Чеська Республіка, яка у ході економічних реформ мала труднощі в основних сферах діяльності, до яких належать вугільнодобувна, металургійна, нафтопереробна, хімічна, на основі залучення прямих іноземних інвестицій шляхом створення 53 промислових зон, дозволила відновити традиційні види діяльності і досягнути виробництва конкурентоздатної продукції на світових ринках в таких сферах, як харчова, автомобілебудівна, фармацевтична.

Як засвідчує досвід зарубіжних країн, іноземні інвестори переважнокладають свої кошти у ті регіони чи сфери економіки, які є найактивнішими у напрямку соціально-економічного, екологічного зростання. Це передбачає, що іноземці зосереджують свої інвестиційні ресурси у країнах з високим рівнем промислового виробництва. Однак більшість країн світу, приймаючи іноземні інвестиції, прагнуть забезпечити ефективність їх використання та уникнути їх негативного впливу на економічну безпеку країни. У цьому аспекті країни світового товариства, що є донорами іноземного інвестування, приймають закони, щодо обмеження (заборони) іноземного інвестування за окремими сферами економіки, територіальними ознаками та суб'єктивним складом.

Досліджуючи переваги залучення іноземного капіталу в економіку країни в цілому та її регіонів зокрема, доцільно відмітити і негативний його вплив. Однією із негативних рис залучення іноземного капіталу є вплив на економічну безпеку регіону, в умовах якщо він зосереджується в одній сфері, і впливає на зменшення прав управляти розвитком окремих видів економічної діяльності з боку місцевих підприємств, органів влади чи

населення. Забезпечення вигод у процесі залучення іноземного капіталу матиме місце у випадках, а саме: диверсифікація джерел його походження, різноманітність форм залучення та обмеження обсягів його наявності в одному із видів економічної діяльності.

Залучаючи іноземний капітал у регіон, необхідно в першу чергу враховувати інтереси національних товаровиробників, населення. Іноземний капітал не повинен сприяти зменшенню ролі вітчизняного капіталу у здійсненні інвестиційної діяльності. Враховуючи контроль з боку органів місцевої влади, то необхідно засвідчити, що їм легше управляти інвестиційною діяльністю чи основною діяльністю тих суб'єктів господарювання, що формують капітал з джерел вітчизняного походження. Як приклад, у разі створення ситуацій, що загрожують економічній безпеці регіону, до вітчизняних підприємств легше застосувати методи контролю, без погіршення взаємовідносин у зовнішньоекономічній діяльності. Також, підприємства з національним капіталом у своїй діяльності раціональніше використовують природний та трудовий потенціал регіону.

МАРКЕТИНГОВА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТЕРИТОРІЇ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Біловодська О.А. к.е.н., доц.

Мельник Ю.М., к.е.н.

Сумський державний університет

В умовах жорсткої конкуренції серед територій за інвестиції, кваліфіковану робочу силу, екологічно безпечне виробництво все більш актуальною проблемою стає підвищення їх іміджу і маркетингової привабливості. На ряду з цим, забезпечуючи сталий розвиток на регіональному рівні, потрібно використовувати відповідні соціально та екологічно орієнтовані маркетингові інструменти. Виходячи з вищезазначеного, метою даного дослідження є розроблення теоретико-методичного підходу щодо оцінки маркетингової привабливості території згідно з концепцією сталого розвитку

Маркетингова привабливість регіону відповідно до *концепції сталого розвитку* є найважливішою характеристикою території як ринкового екопродукту (екогеотовару). Її можна визначити як наявність у території таких умов розвитку, які впливають на вподобання споживачів екологічно орієнтованого продукту (території) при їх виборі. Формування *маркетингової привабливості території* згідно з концепцією сталого розвитку передбачає використання наявних соціо-еколого-економічних

переваги території та розвиток особливих рис, що гарантують конкурентні переваги цієї території в очах різних цільових груп.

Таким чином, *першим етапом оцінки маркетингової привабливості території* є аналіз її сильних і слабких сторін, можливостей та загроз. Найкраще це можна зробити за допомогою SWOT– аналізу.

Другим етапом оцінки маркетингової привабливості території є оцінка значень факторів маркетингової привабливості. Даний підхід містить [1, 57-65]:

2.1. *Відбір факторів і одиничних показників, що їх формують.*

2.2. *Розрахунок значень факторів маркетингової привабливості*

2.3. *Визначення вагомостей одиничних показників кожного з факторів методом попарного порівняння.*

2.4. *Агрегація коефіцієнтів шкалювання одиничних показників у загальний показник, що характеризує оцінку фактора маркетингової привабливості території Z_j .* Для його розрахунку треба знайти середньозважені за вагомостями коефіцієнти шкалювання показників, що характеризують фактор привабливості.

$$Z_j = \sum_{i=1}^n k_i \cdot V_i, \quad (1)$$

k_i – коефіцієнт шкалювання за i -м одиничним показником j -го фактора привабливості, $j = \overline{1, m}$;

V_i – вагомість i -го одиничного показника j -го фактора привабливості;

n – кількість показників групи оцінки j -го фактора привабливості.

2.5. *Визначення підсумкового інтегрального показника маркетингової привабливості території за всіма факторами:*

$$I = \frac{\sum_{j=1}^m Z_j}{m}, \quad (2)$$

Z_j – загальний показник j -го фактора привабливості території;

m – кількість факторів, що становлять групу оцінки привабливості території.

Третім етапом оцінки маркетингової привабливості території згідно з концепцією сталого розвитку є позиціонування регіону на основі валового регіонального продукту (характеризує рівень економічного розвитку території) та індексу людського розвитку (ІЛР), який дає можливість оцінити соціальні та екологічні аспекти (складається з дев'яти складових частин: демографічний розвиток, розвиток регіональних ринків праці, матеріальний добробут населення, умови проживання населення, рівень освіти населення, стан охорони здоров'я, соціальне середовище, екологічна ситуація і фінансування людського розвитку). Розрахунки ІЛР дозволяють будувати єдину шкалу, на якій у ранжованому порядку розміщуються регіони України.

Схема позиціонування регіонів за рангом ІЛР та ВРП передбачає поділ регіонів на 3 групи: стабільні (займають сильні позиції за всіма соціо-еколого-економічними напрямками розвитку); проблематичні (займають середні позиції або діаметрально протилежні, тобто у випадку позитивних змін однієї складової інша залишається поза увагою, що в комплексі негативно позначається на становищі регіону та його позиції); депресивні (незадовільне становище по всім складовим екологічно сталого розвитку).

Четвертим етапом оцінки маркетингової привабливості території згідно з концепцією сталого розвитку є формування висновків за результатами розрахунків, розроблення напрямків посилення і програми дій у межах кожного з факторів маркетингової привабливості та визначення стратегічних альтернатив розвитку на основі позиціонування.

1. Біловодська О.А. Удосконалення теоретико-методичного підходу до оцінки маркетингової привабливості регіону / О.А. Біловодська, Л.О. Сигида // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 55 – 66. Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/journals/2011/1/55-66>.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВЕНЬ ДОБРОБУТУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Бурлуцький С.В., к.е.н., доц.

Донбаська державна машинобудівна академія

Зростання витрат домогосподарств є основним рушієм позитивної динаміки валового внутрішнього продукту. У свою чергу первісною умовою реалізації цього процесу є достатнє фінансове забезпечення процесу споживання. Несистемний характер результатів досліджень у цій сфері, їх розрізненість потребує більш комплексного підходу до визначення як загального, так й елімінованого впливу екзогенних та ендегенних чинників що обумовлюють поведінку та стан домогосподарств.

Метою дослідження є аналізі впливу держави на рівень добробуту домогосподарств з ціллю визначення подальшої стратегії реформування соціальної політики України.

Домогосподарство-система, як складне поєднання осіб та належних їм прав власності, інтегровано у системи більш високого рівня що забезпечує ринкову реалізацію належних чинників виробництва та отримання відповідного доходу. Недостатність цього доходу або взагалі неможливість ринкової реалізації наявних ресурсів і є найбільш гальмуючим чинником як індивідуального, так і загальнонаціонального економічного розвитку. Отже держава використовуючи економічні, правові важелі повинна реалізувати

систему заходів спрямованих на компенсацію дефіциту ресурсів домогосподарств.

Співвідношення сукупних ресурсів до прожиткового мінімуму є оцінкою умовної кількості одиниць трудових ресурсів реалізованих домогосподарством. Наголос на умовності цього показника обумовлюється сукупністю чинників. По-перше, реалізація трудових ресурсів на ринку забезпечує дохід рівний оплаті праці, а величина оплати праці більша прожиткового мінімуму (принаймні нормативно). По-друге, ресурси домогосподарств також складаються з елементів не пов'язаних безпосередньо з реалізацією спроможності до праці – це соціальні надходження, допомоги, отримані позики та ін. Саме така неоднорідність джерел та форм надходження ресурсів і обумовлює необхідність використання запропонованого відносного показника. Для визначення ступеню впливу зміни складових ресурсів домогосподарства на зміну умовної кількості трудових ресурсів використовується метод пропорційного поділу. Модель кількості трудових ресурсів та відповідні обумовлюючі чинники представлені функціями (1-5). Кількість реалізованих одиниць праці пов'язана прямою залежністю з вартісним показником ресурсів домогосподарства. Отже коефіцієнт пропорційності (K) характеризуватиме ступінь трудової оцінки кожного з джерел ресурсів:

$$K = \frac{\Delta QL}{\Delta Ird + \Delta Inrd + \Delta Isd + \Delta Iin}; \quad (1)$$

$$\Delta QL(Ird) = K \times \Delta Ird; \quad (2)$$

$$\Delta QL(Inrd) = K \times \Delta Inrd; \quad (3)$$

$$\Delta QL(Isd) = K \times \Delta Isd; \quad (4)$$

$$\Delta QL(Iin) = K \times \Delta Iin. \quad (5)$$

Такі чинники впливу, як ринковий дохід (Ird), неринковий дохід ($Inrd$), інші доходи (Ind) пов'язані з реалізацією у тій або іншій формі ресурсів належних домогосподарству. Чинник соціальних допомог, пільг та субсидій (Isd) – обумовлюють компенсацію з боку держави ринкової неконкурентоспроможності ресурсів.

Результати аналізу показують, що у 2010 році порівняно з 2001 роком обсяг одиниць праці реалізованих домогосподарством збільшилася на 2,522 одиниці і досягла середнього значення 4,088 одиниць на місяць. У найбільшому ступені ця динаміка обумовлена зростанням безпосередньої ринкової реалізації трудових ресурсів на 1,495 одиниць. Державно компенсація склала 0,704 умовних одиниць трудових ресурсів.

Деталізований аналіз 2000-2010 років вказує на зростаючий тренд ринкової ефективності реалізації трудових ресурсів. Якщо у 2001 році вплив цього показника забезпечив збільшення результативного показника на 0,107 одиниць, то у 2008 році – 0,865 умовних одиниць. У 2000-2004 роках

переважав від'ємний тренд ефективності неринкового доходу, у 2005-2008 роках – тренд свідчив про зростання ефективності. З позицій соціальної допомоги спостерігається цікава ситуація. Сукупні грошові ресурси домогосподарств за рахунок державного втручання зростали на 260,58 грн. та 798,89 грн. Але у відносному вимірюванні кількість одиниць праці компенсованих державою скорочувалася відповідно на 0,217 та 0,457 одиниць. Таким чином незважаючи на зростання обсягу ресурсів добробут домогосподарств не тільки не стабілізувався у «кризовий період», а й продовжує скорочуватися.

В цілому, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що державна соціальна політика здійснює досить значний вплив на рівень добробуту домогосподарств, що знаходить в своє відображення як в зростанні рівня соціальних гарантій взагалі, так і в збільшенні обсягу соціальних допомог, пільг та субсидій в складі сукупних ресурсів. Втім, рівень відповідності соціальних надходжень поточним соціально-економічним умовам не досягає бажаного значення, що обумовлює необхідність перебудови системи державної соціальної підтримки домогосподарств.

НАГАЛЬНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Веклич О.О., д.е.н., проф.

*ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»*

Значущість природного капіталу в економічному зростанні нашої держави та значний негативний вплив економічної діяльності на стан довкілля України вимагають виважених державних кроків щодо інтеграції стратегії «зеленої» економіки в суспільно-політичне та економічне життя країни. Зважаючи на те, що перехід на засади «зеленої» економіки є складним, довготривалим і багатоетапним процесом, який здійснений завдяки використанню широкого діапазону заходів, в першу чергу економічних, перед вітчизняною системою екологічного регулювання постає необхідність розгортання цілісного економічного механізму, адекватного ідеї екологізації економіки, екологізбалансованого самопідтримуючого розвитку.

Накопичений досвід засвідчує, що економічний механізм екологізації економіки виявляється як система-набір спонукальних інструментів (підоймів), що керують економічною поведінкою суб'єктів господарювання,

спрямовуючи їх на здійснення ресурсозберігаючих заходів, а відтак – на досягнення еколого-економічної збалансованості функціонування суспільного виробництва, якісного стану довкілля. По суті він реалізує завдання інтеграції екологічної та економічної політики, яке через ідею «зеленої» економіки надає можливість виявити нові потенційні джерела економічного зростання, не створюючи при цьому стійкого навантаження на природні блага. При цьому виявляється, що окремі набори таких інструментів, вбудовані в комплекс «зеленої» економіки, зазвичай або не впливають на темпи зростання, або сприяють досягненню більш вищих темпів зростання одночасно з ефективними екологічними результатами [1].

Зазначимо, що світовій спільноті для здійснення переходу до «зеленої» економіки пропонується певний опорний спектр механізмів й інструментів:

- ціноутворення, яке відповідає принципам сталого розвитку (включаючи відмову від неефективних субсидій), оцінку природних ресурсів в грошовому виразі та введення податків на те, що шкодить довкіллю, стимулюючи капіталовкладення в екологізацію національних господарств;

- реформування систем екологічного оподаткування, що передбачає зміщення акценту з податку на робочу силу на податки на забруднення;

- збільшення державних інвестицій в адекватну принципам сталого розвитку інфраструктуру та природний капітал для його відновлення;

- запровадження такої системи державних закупівель, яка заохочує виробництво екологічної продукції та використання екологічно дружніх методів;

- цільова державна підтримка розробок, пов'язаних з створенням екологічно чистих технологій [2].

Аналіз результатів активного застосування у розвинутих країнах цих механізмів й інструментів засвідчив їх незначний вплив щодо змін у темпах зростання економік, а також додатний вплив на зайнятість. Проте він виявив дуже вагомі позитивні наслідки для скорочення рівня забруднення навколишнього природного середовища [3].

Серед механізмів і інструментів переходу на засади «зеленої» економіки найбільш дієвими щодо скорочення рівня забруднення довкілля вважаються системи екологічного оподаткування. Справді, зарубіжний досвід функціонування систем екологічного оподаткування, особливо в країнах з розвинутою ринковою економікою, однозначно доводить їх високу еколого-економічну значущість. Через механізм екологічного оподаткування господарюючих суб'єктів, що забруднюють природу, можна змусити або до екологічно конструктивних змін у технології їх виробництв і тим самим до припинення забруднення, або до компенсації суспільству шкоди, що завдається їхньою природоруйнівною діяльністю. Отже, екологічні податки утримуються в цих країнах в першу чергу для зростання результативності

використання природних ресурсів і благ й поліпшення якості довкілля, а вже в другу чергу – для поповнення доходів бюджету, тоді як в Україні спостерігається абсолютно протилежна ситуація.

Визначальним критерієм доцільності застосування як екологічних податків, так і інструментів, що забезпечують фінансове стимулювання для виробництва дружніх до навколишнього середовища товарів чи послуг (зокрема субсидій та податкових кредитів), є досягнуті зміни у поведінці суб'єктів господарювання – ті, що приводять до відмови від екологічно шкідливих товарів або відповідних видів діяльності, внаслідок чого утворюється потенціал одночасного зменшення податкового навантаження (наприклад, завдяки зменшенню відрхувань за забруднення) та підвищення природоохоронного ефекту. У такий спосіб – через екологічне оподаткування/певні податкові пільги – держава надає значущі економічні стимули для господарюючих суб'єктів до активізації капіталовкладень на цілі ресурсоефективності та екологізації виробництв, тобто до «озеленення» економіки, з одночасним створенням додаткових робочих місць завдяки форсованому розвитку сектору екологічних товарів і послуг. Водночас інвестування таких сфер як екологічно чисті технології, транспорт, енергозбереження не лише зумовлюють створення нових, передових підприємств, підвищуючи рівень зайнятості, надходження до бюджету, зростання обсягу ВВП країни, а й ощадливому, раціональному використанню її природного капіталу, підвищенню якості довкілля та життєзабезпечення населення.

Тому видаються надто нагальними активні урядові кроки в цьому напрямі, особливо зважаючи на існуючий еколого-економічний стан функціонування національного господарства. Отже, невідкладним прикладним питанням є опрацювання такої системи екологічного оподаткування в Україні, яка була в змозі узгодити й інтегрувати еколого-податкові інтереси держави, суб'єктів господарювання, фізичних осіб, і характеризувалась збалансованим поєднанням екологічної, економічної та соціальної ефективності з її фіскальною результативністю, забезпечуючи досягнення «подвійного ефекту», тобто одночасного позитивного впливу на стан навколишнього природного середовища та процеси структурної розбудови економіки в напрямку ефективного використання ресурсів. Варто підкреслити, що паралельно вкрай потрібно сконцентрувати урядову увагу на розробленні та запровадженні механізму перенесення податкового навантаження на оподаткування ресурсопотоку та на податки на забруднення довкілля, причому у фіскально-нейтральний спосіб, що є вимогою сьогодення.

1. Цель и темы Конференции Организации Объединенных Наций по устойчивому развитию. Доклад Генерального секретаря. Вторая сессия 7 и 8 марта 2011 года. Doc. A/CONF.216/PC/7 // Distr.: General, 22 December 2010 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.unepcom.ru/development/rio20m.html>

2. UNEP (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.unep.org/greeneconomy>.

3. Patuelli R., Nijkamp P., Pels E. Environmental tax reform and the double dividend: a meta-analytical performance assessment. – Ecological Economics, vol. 55, No. 4 (December 2005) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ideas.repec.org/a/eee/ecolec/v55y2005i4p564-583.html>.

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Вернидуб Н.О., ст. викладач, **Омельяненко В.А.**, аспірант,
Савельєва Г.С., студентка
Сумський державний університет

Найважливішим напрямком сучасного розвитку глобалізації є формування міжнародних інноваційних мереж, науково-технічне та інноваційно-технологічне співробітництво різних країн в інтересах не лише бізнесу, але й економічного та науково-технічного розвитку всього світу. При цьому формування ефективних національних інноваційних систем (НІС) як основного механізму інноваційного розвитку на національному рівні стає фактором довгострокового зростання світової економіки.

Відомим є визначення НІС, запропоноване К. Фріменом, який визначив, що національна інноваційна система – це мережа інститутів державного та приватного сектору, активність і взаємодія яких створюють, імпортують, модифікують та поширюють нові технології. Сьогодні НІС стають національними з точки зору форми інститутів, але орієнтованими на глобальну кооперацію та глобальну інноваційну систему в контексті їх розвитку та конкурентоздатності.

Сьогодні НІС стають національними з точки зору форми інститутів, але орієнтованими на глобальну кооперацію. Такий підхід суперечить ідеям, орієнтованим на розвиток вітчизняної науки та вітчизняних НДДКР, в рамках системи винятково національних інститутів. Така тенденція пов'язана з процесами глобалізації світової економіки. Стало можливим говорити не лише про глобальні фінансові і товарні ринки, а й про глобальний ринок праці (який став можливим завдяки розвитку ІКТ, і як наслідку розвитку дистанційної зайнятості), а також глобальну інформаційну систему, глобальну структуру виробництва товарів і послуг. Більш того, оскільки в найбільш розвинених країнах світу активно формується сучасний тип економіки, заснованої на знаннях, можна стверджувати, що вже виникла та активно розвивається глобальна інноваційна система (ГІС), прототип якої вже існує в Європі (European Innovation System).

М. Портер відзначає наступні тенденції розвитку міжнародної

конкуренції, які є суттєвими для інноваційної діяльності:

- перетворення міжнародних компаній з мультилокальних у глобальні, що орієнтує світову систему виробничих і ринкових відносин на централізовану розвиток глобальної компанії;

- потенціал для глобальної конкуренції невеликий, якщо росте вигравш від світових обсягів виробництва в тих же пропорціях, що і витрати;

- глобальні обсяги дуже важливі для підтримки високого рівня інвестицій у НДДКР (фактично наукомісткі галузі та кластерні об'єднання традиційних галузей мають тенденцію стати глобальними);

- глобальну конкуренцію відрізняє широта охоплення різних країн окремими частинами «ланцюжка цінностей». Тому важливі як конфігурація (географічні розподіли), так і координація (організаційні проблеми);

- у глобальній конкуренції джерелами конкурентної переваги, пов'язаної з географічним положенням, є взаємозв'язок чотирьох груп факторів («ромб конкурентних переваг»);

- у глобальній координації виникають величезні організаційні проблеми (мовні та культурні розходження, протидія національних інтересів, прагнення максимально адаптуватися до місцевих умов і т.д.).

Глобальна інноваційна система в якості основних суб'єктів об'єднує сотні найбільших ТНК, філіями яких виробляється до 20% продукції світової економіки та які є найважливішими структурними одиницями нової економіки: відомі світові бренди, починаючи з інформатики, електроніки, інформаційно-комунікаційної індустрії (Microsoft, Intel, Oracle, HP та ін), авіаційної промисловості (Aerobus, Boing), автомобілебудування тощо є глобальними з огляду виробничого циклу. Крім того, глобальними гравцями є міжнародні наукові центри (CERN), або ж центри формально національні, але інтернаціональні по суті (НІС таких країн, як США, Європа, Японія).

Більшість значущих виробників високотехнологічних товарів і послуг з найбільш інноваційних галузей, безперечно, є суб'єктами глобальних ринків. При цьому етапи інноваційного циклу, які роблять найбільший внесок в додану вартість, як правило, зосереджені в центрі корпорацій на національній території. Матеріалоємні виробництва при цьому виносяться в країни, що розвиваються. Менш наукоємні роботи зазвичай виконуються в режимі аутсорсингу, у країнах, де робоча сила дешевша.

Інтенсивний розвиток національної економіки багато в чому залежить від ступеня інтегрованості суб'єктів інноваційної системи в глобальний трансфер технологій як інституціональну основу світових ринків високих технологій. Сьогодні прогресивною вважається тенденція не просто зростання експортного потенціалу, а, перш за все, його «інтелектуалізація», тобто збільшення частки наукоємних високотехнічних товарів у загальній структурі експорту. Відсутність інноваційної складової у

зовнішньоекономічної стратегії практично робить неможливим інтеграцію країни в систему світового господарства на конкурентних умовах і відповідно визначає її в якості «пасивного об'єкта» процесів глобалізації та ресурсного приросту.

1. Давыдов А.А. Глобализация и инновационное развитие: гипотеза для России [Електронний ресурс]. – М.: РОС. – 2010. – Режим доступу: www.ssa-rss.ru/files/File/info/Globalization_Innovation.pdf

2. Кондратьева Е.В. Трансформация европейских национальных инновационных систем под влиянием глобализации / Е.В. Кондратьева // Эксперт. – 2007. – № 15. – С.34–48.

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Гернего Ю.О., аспірант

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

В умовах ринкової економіки особливої ролі набувають питання забезпечення оптимального рівня економічного зростання, стабілізації темпів економічного розвитку. Виникає необхідність консолідації та узгодження економічних процесів, що знаходить своє відображення в концепції сталого розвитку. Зростаюча конкуренція зумовлює потребу зупинитися на дослідженні інноваційного аспекту категорії, зокрема на можливості залучення додаткових фінансових джерел сталого інноваційного розвитку, що має перспективу покриватися головним чином за рахунок кредитування.

В теоретичному аспекті трактування поняття «сталий розвиток» є досить широким і неоднозначним. За основу прийнято визначення подане у «Програмі дій XXI століття», прийнятій на Конференції ООН в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. Сталий розвиток – це розвиток, який не тільки породжує і сприяє економічному зростанню, але і справедливо розподіляє його результати, відновлює навколишнє середовище більш, ніж знищує його, сприяє зростанню можливості людей, а не збіднює їх [3, с. 51]. В зв'язку з зростанням рівня конкуренції та переходом до шостого технологічного укладу поряд з поняттям соціально-економічного сталого розвитку розглядають специфіку та фінансово-кредитні передумови реалізації сталого інноваційного розвитку.

В сучасній літературі існує досить багато різноманітних точок зору щодо визначення сталого інноваційного розвитку та обґрунтування його фінансово-кредитного забезпечення. Американські автори Нідумолу, Прахалад та Рангасвам вважають, що сталий інноваційний розвиток є результатом загального сталого розвитку суспільства. На думку дослідників, сталий розвиток – беззаперечний двигун інновацій, які в кінцевому результаті

компенсують всі втрачені кошти на їх розробку та впровадження. Підхід слугує підтвердженням прямої залежності зростаючого ефекту сталого інноваційного розвитку від розміру ресурсів залучених для впровадження та розвитку інноваційних процесів. Кредит виступає одним з найбільш ймовірних альтернативних джерел фінансування, відсоток за користування кредитом перекривається за рахунок додаткового ефекту зростаючого рівня сталого інноваційного розвитку враховуючи додатково залучений ресурс.

В результаті аналізу досліджень Андросова С. В. звертаємо увагу на необоротний характер переходу суспільства до інноваційно-глобалізаційної стадії сталого розвитку. Категорія сталого розвитку в умовах сучасності включає інноваційну, економічну, соціальну та екологічну компоненти [1, с. 13]. Інноваційну складову в сучасних умовах набуває узагальнюючого характеру, тоді як інші виступають джерелами її забезпечення. В контексті інноваційної компоненти ключову роль відіграє фінансовий аспект, який поряд із власними ресурсами суб'єктів господарювання та централізованими важелями фінансового забезпечення включає кредитування, як джерело зростання інноваційності процесів.

На думку Петровича Й. М., зазначені взаємозв'язки мають перспективи розвитку на вітчизняному ринку. З погляду на сучасний стан вітчизняної економіки, сталий інноваційний розвиток на рівні держави – це розвиток, за якого інноваційна продукція та послуги забезпечують потреби внутрішнього ринку і є конкурентоспроможними на зовнішньому, а технологічне навантаження при їх виробництві не перевищує можливостей навколишнього середовища до самовідновлення [2, с. 5]. Йдеться про забезпечення стабільного інноваційного розвитку економіки країни за допомогою модернізації техніко-технологічної бази основних її секторів та динамічного зростання продуктивності праці. Для підтримки поданих новітніх тенденцій важливою є модернізація системи фінансово-кредитного забезпечення, зокрема залучення інноваційних форм кредиту.

Досліджені підходи вказують на набуття концепцією сталого розвитку інноваційного характеру, що слугує підтвердженням необхідності подальшого теоретичного розгляду зазначеного аспекту задля оптимізації структури джерел забезпечення сталого інноваційного розвитку на практиці.

1. Андросов С.В. Фінансово-кредитні установи, як елемент інноваційної інфраструктури. / С.В. Андросов // Матеріали міжнародного симпозіуму «Інноваційна політика та законодавство в Європейському союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення». – Київ. – червень 2011. – С. 12-14

2. Петрович Й.М. Організаційно-економічні передумови сталого інноваційного розвитку економіки України. / Й.М.Петрович // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 683. – С. 3-9.

3. Тараненко І.В. Інноваційний імператив сталого розвитку глобалізованого суспільства. / І.В. Тараненко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3 (25). – С. 51 – 56.

РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ РЕГІОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гладенко Ю.М., здобувач
ТОВ «ТД «Панірус»

Шипуліна Ю.С., к.е.н., доц.
Сумський державний університет

Основні доходи підприємства Сумської області отримують від реалізації продукції, створеної для іноземного замовника. Найбільшим попитом, наприклад, користується продукція підприємств машинобудування (79,9%), деревообробної галузі (67,9%), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (49,1%) [1].

Переважає частка закордонних замовлень у обсязі виробленої продукції в умовах нестабільної світової економіки призводить до значних коливань надходжень до бюджету області, що негативно відбивається на розвитку регіону та фінансуванні обласних програм.

Відповідно, маркетингова діяльність, що здійснюється регіональними органами державного управління, повинна бути спрямована на створення максимально сприятливого маркетингового середовища для формування довгострокових конкурентних переваг підприємств усіх форм власності та підвищення якості життя населення регіону.

В цих умовах актуальною стає потреба в диверсифікації виробництв, виявленні ринкових можливостей, пошуку та аналізі перспективних ідей, що повинні збиратися та системно аналізуватися в «єдиному банку ринкових можливостей».

Збереження та захист власних виробничих підприємств області, що можуть забезпечувати потреби місцевих споживачів, стає нагальною потребою, де одним із важелів є створення та підтримка програм патріотичного спонукання купувати продукцію місцевого товаровиробника.

Створення позитивних інформаційних потоків про зростання життєвих стандартів населення завдяки активній роботі громадських організацій, що не можуть вважатися комерційно зацікавленими, також забезпечує позитивний імідж території.

Проведення роз'яснювальної роботи серед керівників підприємств та активне залучення їх до створення "зелених офісів" при підтримці органів регіонального управління, збільшення кількості підприємств, що ведуть соціально-орієнтований бізнес, дозволяють регіону створити потужний інноваційний механізм, що забезпечує зростання культурних надбань та формування конкурентних переваг.

1. Замовлення підприємствам Сумської області на виробництво промислової продукції

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ І ФАКТОРИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ

Грек В.А., к.е.н., доц.
Сумський державний університет

В умовах превалювання інтенсивного розвитку економіки людський капітал є важливим стратегічним ресурсом соціально-економічного розвитку. Особливого значення потребує всебічний аналіз умов і факторів його збереження, накопичення та підвищення ефективності його використання.

Активізація діяльності людського капіталу залежить від багатьох факторів. В цілях спрямованого впливу на них доцільно їх згрупувати принаймні в 4 групи.

Перша група – виробничо-технічні фактори. Вони включають всіляке оснащення виробництва новою та новітньою технікою і технологією, механізацію і автоматизацію, комп'ютеризацію і роботизацію виробництва, впровадження гнучких технологічних систем, оновлення активної частини основних виробничих фондів в оптимальні терміни та ін.

Друга група факторів пов'язана з умовами відтворення населення; станом демографічної ситуації; масштабами, формами і мотивами внутрішньої і зовнішньої міграції; якістю харчування, розвитком фізкультури і спорту, станом екологічної ситуації.

Третя група включає удосконалення галузевої і секторальної структури господарського комплексу в напрямку пріоритетного розвитку сільського господарства, легкої, харчової і фармацевтичної промисловості; машинобудування, яке виробляє товари народного споживання, у тому числі товари довгострокового споживання.

Четверта група факторів спрямована, перш за все, на підвищення престижу праці, зацікавленості працювати високопродуктивно.

Якщо перші три групи здебільшого опосередковано впливають на активність людського капіталу, то остання група – впливає на неї безпосередньо. Робітники відчувають вплив цих факторів на себе, на свій соціальний розвиток. До неї можна віднести матеріальне стимулювання праці (оплата по тарифам та окладам, премії, депремювання, штрафи тощо), сукупність санітарно-гігієнічних умов праці робітників на виробництві, охорону здоров'я, безпеку роботи, культурно-побутове обслуговування робітників; підвищення загальноосвітньої, професійної та економічної підготовки, рівень кваліфікації, а також житлові умови, можливість

раціонального проведення вільного часу тощо.

Суттєвий вплив на створення сприятливих умов для формування і використання людського капіталу мають загальнодержавні фактори регулювання. В їх числі особливо слід виділяти: прогнозування і планування демографічного розвитку та ринку праці; забезпечення галузей і сфер народного господарства робочою силою, кількість і якість якої відповідала б реальним потребам; раціональне і ефективне використання людського потенціалу і окремих груп населення (молоді, жінок, осіб старшого працездатного віку); соціальний захист населення.

Виділення цих збільшених груп має принципове значення для класифікації факторів, які визначають формування та стан використання людського капіталу; для виявлення резервів, які є в цій області і обґрунтування напрямків забезпечення його повного і ефективного використання.

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Гриценко Л.Л., к.е.н.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Взаємодія держави та бізнесу в інвестиційних процесах повинна носити характер ділового партнерства, яке має розглядатися як форма ділової активності, що спрямована на продуктивну взаємодію в процесі реалізації ділових інтересів приватних інвесторів та соціально-економічних функцій держави в рамках їх спільної економічної діяльності.

Важливою ознакою партнерства як форми співробітництва є рівність партнерів. Так, зокрема, тлумачний словник визначає партнерство як спільну діяльність, засновану на рівних правах та обов'язках, спрямовану на досягнення спільних цілей, що фактично є розширеним за рахунок вказаної вище специфічної ознаки, визначенням співробітництва як родової категорії по відношенню до партнерства.

У своєму дослідженні G. Hodge, C. Greve ідентифікують економічний та соціальний типи взаємодії держави та бізнесу. Економічне співробітництво включає проекти, де суб'єкти приватного та громадського секторів економіки укладають контракт, згідно з яким бізнес-структури приймають на себе відповідальність за реалізацію інфраструктурних інвестиційних проектів (проектування, фінансування, будівництво тощо) на тривалий період часу. Суть цієї форми міжсекторального партнерства – залучення приватних фінансів для спільного використання або розподіл ризиків. Соціальна

співпраця, згідно з G. Hodge, C. Greve, включає загальну інформаційну підтримку і є значно менше формалізованою формою взаємодії бізнесу та держави в реалізації інвестиційної політики.

Партнерство в соціальній та економічній сферах може мати різний прояв, поєднувати різні форми взаємодії, передбачати спрямованість на досягнення різних цілей в межах відмінних часових горизонтів співпраці, що породжує можливість його класифікації за видами (табл. 1).

Як свідчить світова практика, партнерство бізнесу та держави при реалізації інвестиційної політики є каталізатором позитивних соціальних зрушень та стабільного розвитку.

У роботах закордонних авторів, присвячених проблемі міжсекторальних взаємодій в суспільстві, значна увага нині приділяється розробці концептуальних засад соціального партнерства як нового механізму взаємодії держави, бізнесу та некомерційних організацій. Зокрема, П. Драк поділив суспільство на три сектори: державний, приватний бізнес-сектор та некомерційний або соціальний сектор.

Таблиця 1

Класифікація партнерства в соціальній та економічній сферах

Ознака	Вид партнерства	Характеристика
Добровільність взаємодії	Вимушене	обумовлене зовнішніми обставинами, можливо навіть у супереч бажань учасників
	Ініціативне	формується у результаті бажань учасників об'єднати зусилля сторін
Превалювання форми взаємодії	Конкурентне	кооперування суб'єктів економічної діяльності, що конкурують між собою
	Інтеграційне	кооперування суб'єктів економічної діяльності, що не є безпосередніми конкурентами
Часовий горизонт взаємодії	Тактичне	нетривале партнерство для досягнення певних короткострокових цілей та рішення поточних завдань
	Стратегічне	довгострокове партнерство для досягнення стратегічних цілей
Мотив взаємодії	Економічно-зумовлене	спрямованість на отримання економічної вигоди, досягнення економічних ефектів від взаємодії
	Соціально-зумовлене	спрямованість на спільне розв'язання соціальних проблем, досягнення соціальних, в тому числі екологічних, ефектів від взаємодії
	Особистісно-зумовлене	досягнення особистої вигоди та реалізація приватних інтересів учасників

Партнерство між державою, приватним сектором і соціальною сферою в особі неприбуткових організацій було названо основним інструментом для досягнення стійкого глобального розвитку 1992 році на конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку. У основі партнерського підходу лежить переконання в тому, що тільки повноцінна міжсекторальна взаємодія може додати ініціативам, направленим на забезпечення стійкого

розвитку, інноваційний і послідовний характер, що дозволяє вирішувати складні соціальні завдання.

Отже, в ході взаємодії держави та бізнесу при реалізації державної інвестиційної політики забезпечується: інноваційний підхід до вирішення проблем стійкого суспільного розвитку; розширення ресурсної бази за рахунок доступу до технічних, людських, матеріальних і фінансових ресурсів всіх трьох секторів; механізми, за допомогою яких всі складові економічної системи здатні синергетично поєднувати обмежені економічні ресурси для ефективного вирішення поставлених завдань; краще використання значущості, цінностей і якостей кожного сектора для створення інтегрованого і стійкого суспільства з врахуванням загальних тенденцій до конвергенції соціально-економічних явищ.

ПЛАТЕЖІ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ: ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Дегтярь Н.В., аспірант

Сумський національний аграрний університет

Екосистемні послуги водно-болотних угідь (ВБУ) є вагомим фактором функціонування та розвитку багатьох галузей народного господарства та формування людського потенціалу як окремих локальних громад, так і суспільства країни в цілому. Однак, деградація багатьох водно-болотних угідь не дозволяє вже сьогодні у повній мірі використовувати їх екосистемні послуги та суттєво зменшує потенціал використання вигід ВБУ для нащадків. Відтак, існує нагальна необхідність модернізації основоположних принципів управління водно-болотними угіддями та впровадження платежів за екосистемні послуги до системи управління економічними суб'єктами на різних ієрархічних рівнях господарювання.

Механізм формування системи платежів за екосистемні послуги водно-болотних угідь є одним із сучасних інноваційних науково-методичних підходів до управління, сутність якого полягає у створенні нових ринків, які б перерозподіляли фінансові потоки на користь організацій та підприємств, які зберігають та підтримують функціонування водно-болотних екосистем та, відповідно, їх послуг. На нашу думку, платежі за екосистемні послуги – це економічний інструмент стимулювання збереження та відновлення функцій екосистем шляхом здійснення превентивних виплат бенефіціарами екосистемних послуг їх власникам або іншим постачальникам на умовах взаємних вигід та ефектів для всіх зацікавлених суб'єктів господарювання.

Узагальнення світової практики впровадження фінансових механізмів

платежів за екосистемні послуги водно-болотних угідь дозволяє визначити наступні основні принципи їх формування: 1) стейкхолдери укладають договір із платежу за екосистемні послуги на добровільних засадах; 2) оплату здійснюють бенефіціари екосистемних послуг; 3) платежі здійснюються безпосередньо постачальникам екосистемних послуг; 4) екосистемна цінність повинна переважати над ринковими інтересами постачальника екосистемних послуг (тобто навіть за умови загрози відсутності наступного платежу, постачальник екосистемної послуги повинен гарантовано продовжувати її надавати. Така ситуація має бути узгоджена в контракті з платежів за екосистемні послуги); 5) платіж зазвичай здійснюється за отримання послуги екосистеми ВБУ, хоча, у окремих випадках, умовою отримання платежів за екосистемні послуги може стати вимога до певного способу землекористування, тощо.

У сучасній системі економіки природокористування діють економічні інструменти, основані на платежах за використання природних ресурсів та за забруднення навколишнього природного середовища, які мають суттєві відмінності від платежів за екосистемні послуги (таблиця 1).

Таблиця 1

Ознаки платежів за екосистемні послуги

Ознака	Характеристика
Визначення	економічний інструмент стимулювання збереження та відновлення функцій екосистем шляхом здійснення превентивних виплат бенефіціарами екосистемних послуг їх власникам або іншим постачальникам на умовах взаємних вигід та ефектів для всіх зацікавлених суб'єктів господарювання
Платник	бенефіціар екосистемної послуги (отримувач вигід від екосистемної послуги належної якості); суб'єкт господарювання різних ієрархічних рівнів (домогосподарство, громада, підприємства та організації, держава)
Отримувач платежів	власник екосистемної послуги чи інший її постачальник, який здійснює управління даною екосистемною послугою
Розмір платежів та характер зобов'язань	розмір платежів визначається умовами договору із платежів за екосистемну послугу та здійснюється на добровільних засадах за умови взаємної вигоди
Принцип платежів	«бенефіціар платить» – той, хто зацікавлений в отриманні якісної екосистемної послуги
Приклади платежів	користувачі якісної прісної води платять сільськогосподарським підприємствам, що знаходяться вище за течією за невикористання чи лімітоване використання у своїй діяльності мінеральних добрив чи інші механізми для підтримки у належному стані прісної води

Джерело: Сформовано автором

Аналіз міжнародних теоретико-методичних досліджень та практичних механізмів функціонування платежів за екосистемні послуги ВБУ дозволяє систематизувати ці підходи та класифікувати системи платежів за екосистемні послуги. Так, на нашу думку, платежі за екосистемні послуги ВБУ доцільно класифікувати за наступними ознаками: за видом платежу

(грошові, натуральні, змішані), за періодичністю здійснення виплат (одноразові, періодичні), за терміном дії (короткострокові, середньострокові, довгострокові), за видом екосистемної послуги (платежі за забезпечення водою належної якості, платежі за збереження біорізноманіття та генетичні ресурси, платежі за поглинання вуглецю («вуглецеві платежі»), платежі за естетичні та культурні цінності, платежі за захист від повеней, підтоплень, пожеж та інших стихійних явищ тощо), за характером контрактно-договірних відносин між продавцями і покупцями (добровільні контрактні відносини, платежі населення, торгівля квотами та ін.), за характером організації або залучених у процес потоку платежів суб'єктів господарювання (державно-громадські, державно-приватні, торгові (повністю приватні)), за ієрархічним рівнем організації платежів (локальні (місцеві), регіональні, транскордонні, національні, міжнародні, глобальні), а також за способом отримання платежів за екосистемні послуги (пряма компенсація від бенефіціарів за контрактом на надання екосистемних послуг, платежі через інвестиційні фонди та інші фонди розвитку, платежі через некомерційні організації та інші управлінські інститути, платежі через банкінг ЕП ВБУ, платежі через страхові компанії, платежі через публічно-приватні партнерства).

Існуюча модель управління та фінансового забезпечення збереження та підтримки функціонування природних екосистем, у тому числі водно-болотних угідь, потребує системного удосконалення та модернізації. Саме тому, платежі за екосистемні послуги повинні стати центральним ефективним економічним інструментом в системі управління, збереження і раціонального використання екосистемних послуг водно-болотних угідь.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Денисенко П.А., здобувач
Сумський державний університет

При дослідженні процесу інтелектуалізації відносно соціальних і господарських процесів використовуються наступні основні визначення.

Інтелектуалізація праці [1] – зростання частки розумової праці в суспільному виробництві, що передбачає збільшення частки зусиль щодо пошуку і переробки інформації в загальній структурі трудових зусиль.

Інтелектуалізація світової економіки [2] – сучасний етап економічного розвитку світової економіки, що характеризується підвищенням ролі знань та освіти як факторів, що його забезпечують.

Інтелектуалізація соціуму [3] – цілеспрямований процес, що має на

меті радикальне розширення масштабу і покращення використання знань, підвищення творчих можливостей соціальних систем усіх видів і рівнів, створення соціальних і технологічних передумов для кращого використання інтелекту кожної особистості і сукупного інтелекту, а також для насичення всіх сфер суспільного життя, і в першу чергу управління, науки, освіти, медицини, охорони навколишнього середовища, системами штучного інтелекту і підвищення їх віддачі.

В рамках дослідження соціо-еколого-економічних систем перевагою першого та другого є виокремлення інформації, знань та освіти як основних факторів, але, разом з тим, не вистачає формулювання цільової спрямованості вказаного процесу. Недоліком третього є зосередженість на соціальній складовій та відсутність цільової спрямованості на досягнення сталого розвитку. Тому, враховуючи всі наведені особливості термінів, ми пропонуємо уточнене визначення.

Інноваційно спрямована інтелектуалізація соціо-еколого-економічної системи – цілеспрямований процес розширення масштабу утворення, накопичення, поширення і використання нових знань у функціонуванні соціо-еколого-економічної системи, що має на меті забезпечення її сталого розвитку шляхом підвищення ефективності використання ресурсів.

1. Грішнова О.А. Інтелектуалізація праці – визначальна ознака постіндустріального суспільства / О.А. Грішнова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: Вега-Принт, 2009. – С. 135-139;

2. Ішук С.О. Інтелектуалізація як світова тенденція економічного розвитку / С.О. Ішук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011 № 2 (11). С. 91-95;

3. Врублевський В., Мороз О., Сасенко Ю. Доктрина Кравчука: Начерк програми інтелектуалізації і формування модерної української нації / Українське товариство "Інтелект нації"; Інститут соціології НАН України. – К.: Інтелект, 2001. – 83 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ РОСЛИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Денисенко С.М., аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

Сільське господарство в економіці будь-якої країни займає особливе місце і має низку особливостей. Найважливішою з них є те, що ведення виробництва органічно пов'язане з використанням землі та природного середовища. На агропромислове виробництво істотно впливають забруднювачі навколишнього середовища промислових підприємств, теплових і атомних електростанцій, транспортних засобів, інших об'єктів. В той же час саме сільське господарство є значним забруднювачем довкілля.

Нераціональне використання земельних ресурсів у поєднанні з недосконалими технологіями вирощування рослин обумовлюють значні втрати ґрунту від різних видів ерозії. При цьому погіршується не тільки якість самих ґрунтів, але відбуваються такі негативні явища, як збільшення площі ярів та улоговин, замулювання водоймищ, забруднення повітря, засипання лісових насаджень. Специфіка вирощування сільськогосподарських культур передбачає застосування мінеральних добрив і засобів захисту рослин від шкідливих організмів, за допомогою яких можна отримувати високі врожаї вирощуваних рослин. В той же час агрохімікати представляють загрозу для навколишнього середовища – певна кількість шкідливих для живих організмів речовин може засвоюватись вирощуваними рослинами і далі по ланцюгах живлення надходити в організм людини; хімікати, потрапляючи у ґрунт, впливають також на ґрунтову біоту, вони можуть вступати в реакції з хімічними речовинами ґрунту та взаємодіяти з ґрунтовим вбирним комплексом і ґрунтовим розчином; вказані взаємодії та реакції не завжди є корисними як для ґрунту, так і для рослин, які людина вирощує для задоволення своїх потреб.

У зв'язку з відсутністю встановлених вимог до екологічно безпечних харчових продуктів в нормативних документах використання в найменуванні продукту або товару такої характеристики, як «екологічно безпечний», не допускається, оскільки в Україні поки не розроблені критерії оцінки екологічності. Таким чином, Україна, володіючи величезним потенціалом для розвитку ринку екологічно безпечних продуктів, сьогодні не здатна реалізувати його через відсутність суворої правової бази.

Враховуючи орієнтацію національних пріоритетів на розширений тип відтворення і розглядаючи процес раціонального природокористування як підтримання рівноваги між елементами природного середовища, в тому числі і штучним способом, можна визначитися і з критеріями оцінки еколого-економічної ефективності в рослинництві. Крім цього, раціональний тип природокористування дозволяє забезпечити максимально можливий приріст активів підприємства, відповідно, при збереженні екологічних обмежувальних параметрів. В схематичному вигляді це можна виразити як відношення активів земельних ресурсів до суми витрат, пов'язаних з виробництвом рослинницької продукції. При наявності нераціональних форм природокористування, які виражаються у виснаженні земельних ресурсів, чисельник виразу за рахунок скорочення активів землі зменшується. При цьому, якщо процес деградації землі великий, то для її ліквідації залучаються додаткові витрати в частині проведення рекультиваційних та ґрунтовідновних заходів. Останнє також призводить до погіршення значень показника. Ефективність екологобезпечного виробництва означає в узагальненому вигляді результативність виробничого процесу,

співвідношення між досягнутими результатами і витратами живої й уречевленої праці, що відображають у свою чергу ступінь досконалості виробничих та природних ресурсів та ефективності їх використання.

Використання в процесі виробничо-господарської діяльності значного обсягу основних фондів природоохоронного призначення нерівнозначно впливає на інтегральний коефіцієнт еколого-економічної ефективності. З одного боку, їх використання є типовим випадком екстенсивних форм природокористування, своєрідним використанням задіяного капіталу на виробничі цілі. У той же час їх використання має сенс, якщо величина капітальних вкладень і поточних витрат по їх функціонуванню менша величини економічного, соціального і біологічного збитку від забруднення навколишнього середовища. Порівняльна ж оцінка ефективності функціонування природоохоронних основних засобів може бути проведена за допомогою використання спеціалізованого розрахункового показника – екологічної фондодідачі. Екологічний збиток, виражений у вартісній оцінці, при виробництві рослинницької продукції сягає близько 10-50% величини валового доходу. Екологічний збиток в даному випадку – це надмірне ущільнення і ерозія ґрунту, накопичення пестицидів та деякі інші наслідки агропромислового виробництва. Тому при визначенні економічної ефективності виробництва продукції необхідно враховувати екологічні фактори, оскільки вони можуть більшою мірою змінювати величину прибутку та інші показники ефекту.

УЧЕТ РИСКОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВЕНЧУРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Дериколенко А.Н., к.э.н.

Сумский государственный университет

В Украине государственная и региональная политики развития венчурного предпринимательства находится лишь на стадии становления. В условиях мирового экономического кризиса и рецессии возможности инвестирования и кредитования существенно ограничены. Поэтому особую актуальность приобретают вопросы оценки и анализа рисков объектов инвестирования, способных препятствовать реализации инновационных процессов. Риски инвестиций возникли в результате:

1. высокой степени технической неопределенности в создании продукта;
2. не соответствия технологически совершенного продукта рыночному спросу;
3. не учета каких-либо рыночных факторов при формулировании

бизнес-идеи;

4. отсутствия четкого плана и программы действий.

Существуют разные определения понятия «риск»: риск как уровень неопределенности при планируемых результатах, риск как нестабильность, неуверенность, связанная с конкретным проектом, риск как вероятность потери части дохода при осуществлении определенной деятельности и т.д. Применительно к деятельности венчурных предприятий под риском надо понимать вероятность получения любым инвестором убытков вследствие реализации какого-либо проекта. При определении риска в деятельности венчурного предприятия необходимо учитывать интересы двух сторон: риск с позиции инвестора, который выделяет средства под инновационный проект и риск самого венчурного предприятия, реализующего данный проект. Достижение равновесия между этими сторонами возможно при соответствующем развитии инфраструктуры и одинакового учета рисков обоими участниками проекта.

Учет риска при внесении инвестиций можно провести различными способами, основными из которых являются: оценка финансовых рисков VaR, бета-анализ теории CAPM, APT, Capital-Risk и ряд других классических теорий.

Концепция рисковой стоимости VaR получила среди мировых финансовых аналитиков наибольшее распространение. Она позволяет спрогнозировать наибольший ожидаемый убыток, который может получить инвестор за определенное время. В рамках этого подхода существует ряд математических методов, приводящих к разным значениям рисков. Не ставя целью подробного изложения данных методов считаем необходимым остановиться на тех особенностях, присущих условиям деятельности украинских венчурных предприятий, работающих не на спекулятивных финансовых рынках, а на конкретных товарных рынках, например, в машиностроении.

В базовом варианте учет риска при принятии решения венчурным инвестором сводится к следующему:

1. производится оценка безрисковой ставки дохода – чаще всего в качестве безрисковой ставки принимается низшая ставка краткосрочных кредитов банков Украины;

2. рассчитывается надбавка на акционерный капитал за риск – дополнительный доход, получаемый инвестором, вложившим свои средства в акционерный капитал сверх того, что он мог бы получить за пользование депозитными ставками банков Украины;

3. определяются другие факторы риска: они включают в такую оценку большую долю соображений здравого смысла. Трудно обосновать объективно премии за диверсифицируемый риск и риск инвестиций в малое

(среднее) предприятие, т.к. для условий Украины общепризнанных методик еще не существует. Государство Украина, по рейтингу основных рейтинговых агентств, занимает 145 место в списке привлекательности инвестиций. Поэтому размер премий за такой риск может составлять 200-250% ставки дисконта, которая рассчитывается с учетом всех других факторов. По нашему мнению, зона безрисковой деятельности ограничена 11% прибыли на вложенные средства, 14-16% – на акционерный капитал, 200-250% – на риски инноваций. Однако, вместе с тем необходимо стремиться к диверсификации рисков. Самыми типичными из них являются: диверсификация венчурного финансирования (с точки зрения инвестора – распределение инвестиций по нескольким венчурным проектам); совместное финансирование; создание венчурного фонда. Для товарного производства – это технологическое совершенствование производства, уменьшение затрат на изготовление продукции, поиски новых рынков сбыта.

Проблема управления рисками не может быть эффективно решена простым набором мероприятий и услуг, математическим наполнением моделирования ситуаций по различным методикам и программам. Необходим тщательный мониторинг конкретных условий конкретного предприятия применительно к его способности на реализацию инновационного проекта, что должно позволить составить общую картину функционирования его хозяйственных систем, убедиться в достоверности, системности, соответствии, информативности показателей его деятельности. Только после всего этого венчурный инвестор должен принимать решение о своём участии в реализации инновационных проектов.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗБАЛАНСОВАНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ

Дребот О.І., к.е.н., с.н.с.

Інститут агроекології і природокористування НААН

Трансформація соціально-економічної системи країни створила передумови для наукового переосмислення цілої низки теоретичних конструкцій для створення ефективної бази національної економіки на засадах збалансованого розвитку. Причинами низької результативності реформ, а особливо в контексті створення соціально-орієнтованої ринкової економічної системи, багато вчених та спеціалістів вважають недосконалість інституціонального середовища.

Використовувана методологія реформування лісового сектора виявилася неспроможною виробити ефективні пропозиції щодо розвитку цієї

галузі. Крім того, вона не давала можливості визначити вплив на реформування правового та соціально-політичного чинників. На наш погляд, перепоною для позитивних зрушень було те, що в Україні не існувало досвіду створення формальних правил для формування фундаменту ринкової економіки. Як результат – зростали трансакційні витрати, порушувалися права власності із-за недостатнього розуміння їх специфіки, регулювання економічних процесів здійснювалося з урахуванням інтересів лише деяких суб'єктів економічних відносин.

Таким чином, подекуди безуспішні спроби державних інститутів вирішити назрілі проблеми в лісокористуванні вимагають перегляду фундаментальних засад економічної науки щодо лісового комплексу, виділення домінуючої парадигми його розвитку. Вважаємо, що пакет інструментів державної політики реформаційного періоду в основному виконав своє призначення. На черзі – забезпечення збалансованого розвитку галузі в умовах відкритого конкурентного середовища.

Слід розуміти, що реформування економіки – це не лише проектування та введення нових економічних механізмів, а створення нових стійких та водночас еластичних інститутів. Ці інститути повинні бути сумісні з існуючою системою: опиратися на існуючі інститути та слугувати опорою для інших. Інститут повинен також опиратися на певні вищі цінності, які підтримуються в суспільстві.

У характері відносин суб'єктів лісової сфери між собою та з окремими гілками влади можна виділити такі компоненти: в стандартних ситуаціях доволі часто замість формальних відносин виникають прояви особистих стосунків; в умовах розв'язання більш складних проблем проявляється невміння домовлятися між собою; наявність певної несамостійності, звичка покладатися на владні рішення.

На наш погляд, необхідно інституціоналізувати систему згадуваних відносин із відповідним правовим регулюванням. Тому важливо, щоб у складі інституту було виділено чітко такі складові: правила поведінки економічних агентів у певних ситуаціях та правила поведінки гарантів виконання правил.

Визначення інституціональної сутності трансформації економіки лісового господарства є магістральним напрямом дослідження. Це, з одного боку, дає можливість зрозуміти процеси реформування економіки та виробити індикатори для розробки подальшої дієвої економічної політики. З іншого – наголосити на тому, що саме інститути формують поведінку учасників ринкових відносин. Їх створення та функціонування є результатом як історичних змін, так і впливу ідеологічних, політичних, соціально-економічних, екологічних чинників.

На наш погляд, інституціональне середовище лісокористування слід

розглядати, насамперед як регуляторну систему гармонізації взаємовідносин лісогосподарського виробництва та природних ресурсів, спрямовану на оптимізацію виробництва з урахуванням фактичних вимог і обмежень діючих інститутів та інституцій щодо забезпечення раціонального використання лісових ресурсів. Конкретною методологічною базою інституціонального середовища лісокористування виступає реалізація принципів концепції збалансованого розвитку.

Отже, інституціональне середовище є фундаментальною базою збалансованого лісокористування, що впливає на щільність взаємозв'язку суб'єктів господарювання з навколишнім природним середовищем та детермінує характер інституціональних змін у сфері використання лісових ресурсів. Інституціональні зміни є рушійними трансформаційно-модифікаційними процесами забезпечення якісних перетворень атрибутів збалансованого лісокористування, моделювання вектора розвитку та рівня інтенсивності використання лісових ресурсів. Тому для вдосконалення інституціонального середовища лісокористування слід опиратися на: соціально-економічні та екологічні інтереси суб'єктів господарювання, рівень розвитку ринкової кон'юнктури в галузі; рівень розвитку ринкової інфраструктури; правову підтримку та захищеність суб'єктів господарювання; рівень інтенсивності лісогосподарського виробництва; забезпеченість галузі фінансовими ресурсами; попит на продукцію галузі; характер використання та можливості відтворення природно-ресурсного потенціалу галузі; дієвість функціонування системи моніторингу стану навколишнього природного середовища.

МОДЕЛИ ПОВЕДЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА В ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Дудкин А.В., к.э.н., старший преподаватель,

Подопригора Е.А., студентка

Сумский государственный университет

Проблемы выбора и мотивации в хозяйственной деятельности индивидов обуславливают создание и использование **модели экономического человека**.

Механизм экономического выбора и условий его осуществления дает возможность изменить классическую модель экономического человека в рамках институционализма.

Неоклассическая модель экономического человека (РЕММ) характеризует индивида как изобретательного, оценивающего,

максимизирующего. Извлекая полезность из экономических благ, человек ведёт себя всецело рационально. Это возможно при: 1) полной доступности информации, которая необходима для принятия решения; 2) совершенном эгоизме со стороны индивида по отношению к окружающей его социальной среде; 3) неограниченности обмена, который ведёт к максимизации полезности; 4) экономическом обмене, который является единственной формой реализации желания увеличить своё благосостояние (форма захвата либо кражи недопустима).

Но, так как индивид не может существовать обособлено от окружающих его таких же экономических субъектов, рядом с рационализацией его поведения нужно принимать к сведению и ряд ограничений, с которыми индивид сталкивается при принятии решения либо осущестления выбора.

Неоклассическая теория предполагает, что каждый потребитель характеризуется совокупностью индивидуальных потребностей, которые ему известны и связаны функционально.

«Усреднённая» функция полезности, которая не учитывает ни разнообразие возможностей максимизации при постоянной величине дохода, ни различие между субъективными стремлениями использовать ресурсы, которые имеются, и объективными возможностями, используется неоклассиками для упрощения анализа. Решением функции полезности будет определение неизвестных результатов индивидуального выбора, так как субъективные предпочтения известны.

Собственная функция полезности позволяет определить человека как совершенное существо, полностью владеющее собой и своими собственными поступками. Также предпочтения других людей, которые могут повлиять на его решения позитивно или негативно, тоже не берутся к сведению.

Отсутствует взаимосвязь между целью и средством. Эти понятия берутся уже заранее известными и возможность того, что при рассмотрении цепочки последовательных действий цель может стать средством и наоборот – отсутствует.

Невозможность влияния решения одних людей на решения других закрывает доступ к социально-экономической науке.

Для этого были выделены социологические модели человека. **Первая модель (SRSM)** – социализированный, исполняющий роль человек, который может быть подвержен санкциям. Общество полностью контролирует человека. Ставится цель – полная социализация. Процесс направляется обществом, ролью, которую играет в нём человек. Возможность применения санкций – это контроль со стороны общества.

Вторая модель (OSAM) – человек, имеющий собственное мнение, восприимчивый, действующий. Мир, который окружает индивида, многообразен

и разносторонен, что позволяет индивиду составить своё личное мнение обо всём, что его окружает. Человек восприимчив, но действует в соответствии со своим мнением. Нельзя провести аналогию с экономическим человеком, так как изобретательность и ограничения отсутствуют.

Экономический человек демонстрирует наиболее характерные черты человеческого поведения в процессе повседневной рыночной стоимости. Социологический человек переносит характеристику своего поведения на свое же поведение. Индивидуальные действия и взаимодействия людей формируют общество, которое в действительности не является действующим лицом.

Исходя из вышеперечисленного, можно заключить, что современные науки, связанные с обществом, тяготеют к модели экономического человека, оставляя его поведение обоснованием явлений, тогда как социологическая модель не предоставляет удобных для анализа предпосылок поведения, опираясь на неустойчивую взаимосвязь между человеком и обществом.

МЕХАНІЗМ ПІЛЬГОВОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ АГРОСФЕРИ

Жидяк О.Р., к.е.н., докторант

Науково-дослідний фінансовий інститут ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України

В останні роки єдиним шляхом виходу аграрного сектора економіки із кризи практично всі визнають необхідність впровадження державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Ідея пільгового кредитування й дотації сільського господарства України розглядається базовою як селянами, так й усіма, хто причетний до управління цією галуззю. Насправді фінансові кошти витрачаються на підтримку конкурентного середовища – стабілізацію обсягів виробництва на рівні внутрішнього й зовнішнього попиту на сільськогосподарську продукцію. Разом з тим, фермери постійно працюють над удосконаленням організації виробництва, його керування, технологічних процесів й, як результат, – надзвичайно високі врожайність культур, продуктивність тварин, якість продукції, низька його собівартість. В Україні, за винятком деяких підприємств, всі надії щодо результативного господарювання покладають на дотації, пільгове кредитування технологічних процесів, субсидування експорту надлишків продукції.

Кожна країна, вирішуючи питання державної підтримки вітчизняних сільгоспвиробників, виходила й виходить зі своїх фінансових можливостей. Механізм пільгового кредитування в основі своїй передбачає компенсацію з

бюджету комерційним банкам різниці, що вони втратили внаслідок кредитування по неринковим (пільговим) процентним ставкам.

Одна із цілей державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника в кожній розвинутій країні – стабілізувати обсяги виробництва на рівні сукупного попиту на сільськогосподарську продукцію. У результаті гарантується підтримка конкурентного середовища, а відповідно, стабільні закупівельні ціни на продукцію аграрного сектора. У ситуації ринкової стабільності пільгове кредитування розглядається як одноразова акція, спрямована на рішення проблеми поповнення оборотних коштів в області АПК до повного освоєння ними виробничих потужностей на рівні сукупних потреб держави. Комерційні банки при цьому нічим не ризикують – суми кредитів будуть повернуті товаровиробниками, і пільгова різниця буде компенсована державою.

За всі роки реформування сільськогосподарські товаровиробники України не мають ніяких орієнтирів щодо загальнодержавних обсягів виробництва конкретних видів продукції й тому всі дружно вирощують зернові культури й соняшник незалежно від існуючого внутрішнього й зовнішнього попиту на продукцію аграрної сфери. У нашій державі досить ризиковано вводити систему пільгового кредитування, оскільки дестабілізовано власне виробництво. Чим більше кредитних пільг, тим більше ймовірність підтримки неконкурентного середовища, а отже, збитковості сільськогосподарської діяльності. Після створення конкурентного середовища само по собі зважиться питання щодо надання кредитів взагалі й пільгових – зокрема. Без стабілізації виробництва залучення кредитів банків України є безнадійною справою через неконтрольоване поводження ринкових цін. Із цієї причини банки України не в змозі знизити до цивілізованого рівня процентні ставки за користування кредитом.

Тому пропонується ввести форвардне кредитування аграрної сфери в Україні, як механізм забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними фінансовими ресурсами. У зв'язку зі специфікою сільського господарства, а саме його сезонністю, сільськогосподарські підприємства мають постійну потребу в довгостроковому й короткостроковому фінансовому ресурсах. У виробничих умовах кредитні відносини, як правило, виникають майже відразу ж після виникнення потреби в кредиті й одержання згоди банку профінансувати позичальника. Але комерційні банки, у чинність об'єктивних економічних причин, не можуть прискорити або не завжди хочуть вчасно здійснювати кредитування. З іншого боку, сільськогосподарські товаровиробники можуть ще на початку зими визначитися щодо обсягів фінансових ресурсів під проведення польових робіт, які будуть залучатися за рахунок кредитів.

Це означає, що сільськогосподарським підприємствам доцільно укладати кредитний договір з банком набагато раніше реального одержання кредитних коштів, тим самим забезпечуючи певну диверсифікованість своєї діяльності. Таким механізмом, який би задовольнив і комерційні банки, з одного боку, і сільськогосподарські підприємства, з іншого, може бути впровадження термінових фінансово-кредитних інструментів – форвардних операцій.

Отже, впровадження механізму форвардного кредитування дозволить зменшити вартість кредиту та удосконалити систему сільськогосподарського планування й досягти більше чіткого дотримання технологічної дисципліни при виробництві продукції.

1. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами // Економіка АПК. – 2003. – №1. – С. 86.
2. Дадашев Б.А. Удосконалення фінансово-кредитного обслуговування сільського господарства // Економіка АПК. – 2003. – №11. – С.70
3. Державне регулювання економіки: Навч. Посібник / Е.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
4. Колотуха С.М. Удосконалення кредитування сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С.108
5. Пиріг Г.І. Удосконалення кредитних відносин в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С.106
6. Тарасюк С.Г. Розвиток системи сільськогосподарського кредиту в Україні // Економіка АПК. – 2002. – №9. – С.114

МЕСТО РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВЫБРАННОГО ВИДА РАЗВИТИЯ

Ильяшенко Н.С., к.э.н.

Сумский государственный университет

Сегодня мы постоянно наблюдаем обострение экологических проблем, обусловленных увеличением техногенной нагрузки на окружающую среду. Особенно актуальной эта проблема становится в период активного научно-технического развития, что приводит к появлению значительного количества инноваций, во многом негативно влияющих как на окружающую среду, так и на человечество в целом. Избежать негативных последствий этого процесса можно лишь на основе разработки и внедрения таких инноваций (как продуктов, услуг, технологий, так и методов управления и т.п.), которые кроме максимизации прибыли и лидерства способствовали бы сохранению природных ресурсов и не вредили окружающей среде.

Следует сказать, что на основе анализа опыта наиболее развитых на

сегодня стран мира нами предложено считать в качестве наиболее эффективного вида развития *опережающее развитие*. Установлено, что объектом опережения в данном случае выступает научно-технический прогресс. Именно он лежит в основе развития экономики и общества в целом, и именно он предшествует изменению периодов этого развития.

Нами предложено дополнить существующие классификации развития еще одной характеристикой – в зависимости от степени соответствия научно-техническому прогрессу. Согласно данной характеристике развитие подразделяется на:

- научно-техническое развитие или развитие под воздействием научно-технического прогресса – предусматривает приспособление потенциала хозяйствующего субъекта к изменениям внешней среды, которые произошли под действием НТП, изменение на основе этого направлений развития субъекта, его целей, задач, методов функционирования. В данном случае субъекты, которые развиваются таким образом, являются самыми ранними последователями всех научно-технических изменений и чаще всего являются передовыми в своей сфере. С позиций инноваций здесь имеют место различные модификации и усовершенствования, которые удовлетворяют скрытые, неявные потребности.

- опережающее развитие – предусматривает создание научно-технического прогресса и нового цикла развития. Субъекты, которые вышли на путь опережающего развития как бы предугадывают и формируют будущие изменения, они их и создают и соответственно за счет этого выходят на позиции мировых лидеров. С позиций инноваций основой этого являются базисные, радикальные инновации, которые формируют новые потребности.

- догоняющее развитие – предусматривает постоянный анализ действий лидеров и ранних последователей и копирование их стратегий. Субъекты, которые функционируют на основе этого развития, чаще всего значительно отстают от остальных по темпам экономического роста, постоянно пытаются «догнать» НТП и не являются инициаторами никаких изменений; с позиций инноваций продуцируют псевдо-инновации, направленные на удовлетворение существующих потребностей.

Во всех предложенных вариантах развития, нами рассматривается вариант появления новых инновационных товаров, которые в первую очередь должны быть экологически направленными, т.е. удовлетворять потребности, не приводящие к нарушению ситуации в окружающей среде.

Для наглядности вышесказанного предлагается схема (рис. 1).,

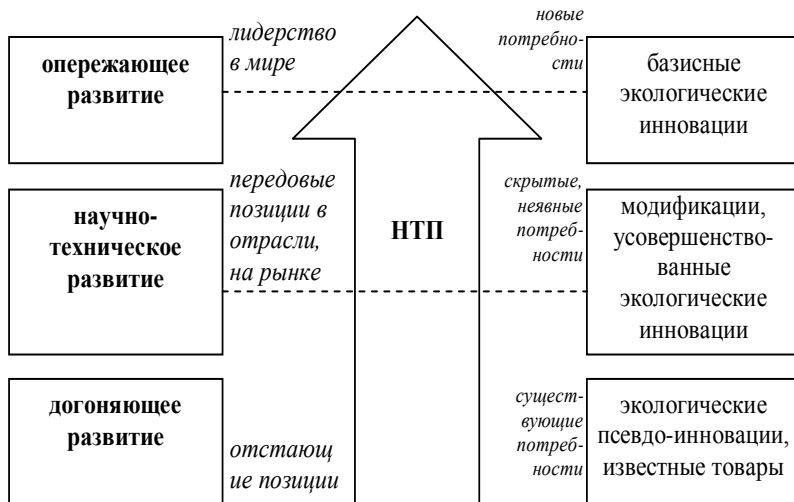

Рис. 1 – Место различных видов экологических инноваций в зависимости от выбранного вида развития

которая показывает место различных видов экологических инноваций в зависимости от выбранного вида развития

НАПРЯМИ ЕКОЛОГІЧНО-ОРІЄНТОВАНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ¹

Ілляшенко С.М., д.е.н., проф.
Сумський державний університет

Практика соціально-економічного зростання розвинених країн свідчить, що своїм успіхом воно зобов'язані інноваціям і інноваційній діяльності. Одним із різновидів інновацій є екологічні, створення і впровадження яких дозволяє розв'язати протиріччя між соціально-економічним зростанням і збереженням навколишнього середовища (чи, навіть, його поліпшенням). Статистика свідчить, що попит на екологічну продукцію, у тому числі інноваційну, зростає

¹ Робота виконана за д/б темою «Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій»

як у економічно розвинених країнах, так і у країнах другого ешелону, до яких можна віднести і Україну. Враховуючи цей факт, вітчизняному бізнесу, особливо малому і середньому, слід більше уваги звертати на можливості розвитку на основі створення і впровадження екологічно-орієнтованої інноваційної продукції (виробів та послуг).

3 урахуванням викладеного автором було поставлено за мету окреслити можливі напрями екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку Сумської області. Аналіз природно-ресурсного та економічного потенціалу області у співставленні з наявними тенденціями розвитку ринку екологічних товарів (виробів та послуг) дав підстави визначити такі напрями розвитку малого і середнього бізнесу на базі екологічних інновацій.

1. Розширення асортименту і підвищення якості освітніх послуг з надання вищої освіти. Місто Суми є крупним університетським центром в яких навчаються студенти не лише з України, але й з багатьох країн світу (тільки у СумДУ вчать громадяни більше ніж 60 країн). Це сприяє розвитку мережі закладів відповідної інфраструктури: проживання, харчування, торгівля, медицина, банківське обслуговування, розважальні заклади, проведення відпочинку, транспортні послуги, телекомунікаційні послуги, зайняття спортом тощо.

2. Створення на базі університетів та науково-дослідних інститутів мережі закладів венчурного бізнесу, інжинірингових фірм які можуть доводити розробки науковців, викладачів та студентів до вигляду придатного для комерційного використання. У перспективі можливе формування технополісу чи, навіть, науково-виробничої агломерації, проте це потребуватиме залучення до співпраці великих підприємств.

3. Розвиток екологічного, маршрутно-пізнавального, етнографічного туризму. Сумщина є відносно екологічно чистим регіоном України, на її території розташовано багато заказників і заповідників, проводиться велика кількість культурно-мистецьких з національним колоритом заходів які можуть зацікавити любителів туризму. Цьому також сприяють мальовничі ландшафти з лісами, степами, ріками, озерами тощо. На території Сумщини є історико-археологічні пам'ятки Скіфського періоду, Київської Русі, Гетьманщини і т.п. Можлива організація різноманітних тематичних туристичних маршрутів, наприклад, шляхами партизан С.А. Ковпака, війська князя Ігоря та ін.

4. Організація відпочинку: літнього, зимового, у період міжсезоння тощо. На території Сумщини є всі умови для організації спортивно-оздоровчого відпочинку: проведення сплавів по річках, проживання у лісі біля річки чи озера у наметових таборах, спортивне рибальство, парусний спорт на озерах, лижні кроси і переходи і т.п. За умов розвитку відповідної інфраструктури можливим є створення стаціонарних зон відпочинку:

лісових, водних, степових тощо.

5. Виробництво екологічно-чистої сільськогосподарської продукції та продукції тваринництва. Сумщина має значний потенціал для розвитку АПК: трудові ресурси, родючі чорноземні ґрунти, сприятливий клімат, розвинена мережа транспортних шляхів, сусідство з Білорусією та Російською Федерацією та ін.

6. Розвиток санаторно-курортних послуг. На території Сумщини вже зараз діють відповідні заклади, однак потенціал далеко не вичерпаний. Є і достатня ресурсна база для кліматотерапії, бальнеотерапії, пелоїдотерапії та ін., мінеральні води тощо.

7. Переробка відходів лісового господарства, деревообробки, сільського господарства на екологічно чисті паливні елементи для систем індивідуального опалення. На Сумщині вже діють подібні підприємства (Шосткинський район), проте ресурсна база для такого виробництва дуже значна. Її використання не тільки дозволить розвивати екологічне чисте виробництво, але й значно покращити ситуацію з забезпеченням вітчизняними енергоносіями.

8. Виготовлення сувенірної продукції з місцевої екологічно чистих сировини і матеріалів, яка відображає місцевий колорит і може зацікавити як місцеве населення (подарунки гостям Сумщини, подарунки при відвідуванні інших регіонів України чи інших країн), так і гостей Сумщини, у тому числі іноземців. Аналіз показує, що попит на таку продукцію є і він далеко не задоволений.

Це далеко не повний перелік напрямів екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку, їх реалізація дозволить забезпечити зайнятість населення, реалізувати потужний науковий та інтелектуальний потенціал науки та освіти Сумщини, збільшити дохідну частину бюджету області, а загалом – стимулювати соціально-економічний інноваційний розвиток Сумщини.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ

Капаруліна І.М., к.е.н., докторант
Національний авіаційний університет України

Потенціал як базова характеристика підприємства привертає увагу багатьох дослідників. Тому формування, визначення тощо потенціалу підприємства виступає актуальною задачею в сучасних умовах функціонування. Оскільки існує досить значна кількість підходів до формування потенціалу, важливо визначити їх призначення та відмінності.

Серед основних підходів до формування потенціалу підприємства можна відзначити: системний, маркетинговий, функціональний, відтворювальний, інноваційний, нормативний, комплексний, інтеграційний, динамічний, оптимізаційний, адміністративний, поведінковий, ситуаційний, структурний [1-4]. За результатами критичного огляду цих підходів можна засвідчити насамперед те, що неможливо рівноцінно їх порівнювати, оскільки вони стосуються різних аспектів формування потенціалу підприємства, а саме:

- крізь призму *процедурного аспекту*, коли акцентується увага на методах впровадження змін, процес формування потенціалу розглядається в адміністративному (регламентація прав, обов'язків тощо) та нормативному (встановлення різнорідних норм показників діяльності) підходах;

- *цільовий аспект* у вигляді визначення кінцевого результату, який повинна забезпечувати реалізація потенціалу, лежить в основі маркетингового (відповідність результату вимогам споживачів), відтворювального (зменшення сукупної вартості чи підвищення якості результату в наступному циклі діяльності), ситуаційного (результат як адаптація до конкретної ситуації на ринку) підходів;

- з точки зору *елементного складу потенціалу* з акцентуацією уваги на певних складових процес формування потенціалу розглядається у поведінковому (ключовий елемент – персонал) та інноваційному (ключовий елемент – НТП) підходах;

- *організаційний аспект* у вигляді вимог до взаємозв'язку та співвідношення складових потенціалу виступає базою в інтеграційному (як встановлення взаємодії між різнорідними елементами потенціалу), комплексному (як врахування різносторонності потенціалу та відповідно діяльності підприємства), структурному (як встановлення пріоритету складових потенціалу та раціоналізації їх співвідношення), динамічному (прогноз вимог до потенціалу на основі ретроспективного аналізу), функціональному (як перебір варіантів виготовлення кінцевого результату діяльності) підходах;

- на основі *визначення способу кількісного опису* характеристик потенціалу у вигляді математичного моделювання здійснюється формування потенціалу в оптимізаційному підході;

- *окремо від усіх підходів* варто розглядати системний підхід, реалізація якого повинна базуватися на усіх системних аспектах: елементному, структурному, функціональному, цільовому, інтеграційному, ресурсному, історичному, комунікаційному. Тому системний підхід можна вважати базовим, а усі інші підходи виступають варіативними способами реалізації певних системних аспектів.

Загалом дослідження процесу формування потенціалу підприємства

різними авторами базується на їх уявленні про сутність потенціалу підприємства. Варто відмітити, що в багатьох випадках спостерігається: по-перше, ототожнення потенціалу з кінцевим результатом діяльності підприємства, по-друге, ототожнення параметрів ресурсів з параметрами потенціалу підприємства. Така інтерпретація сутнісного наповнення поняття «потенціал» явно заперечує співвідношення категорій «можливість (потенція) – реальність». Потенціал – не наявний об’єкт, не фактично отримані результати, а потенційні можливості об’єкта. Загалом подібна інтерпретація спостерігається через те, що під формуванням потенціалу насправді мається на увазі процес формування підприємства як економічного об’єкта з певними можливостями (потенціалом) – підприємство виступає матеріалізацією потенціалу.

Зважаючи на вище зазначене, базисом процесу формування підприємства, наділеного певним потенціалом, виступає системний підхід, а вираження сутності потенціалу повинно відобразитися через цільове призначення підприємства з урахуванням певного способу організації взаємодії між його складовими, які визначають кількісно та якісно ці можливості.

1. Арєф’єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Арєф’єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №7 (85). – С. 71-76.
2. Аристархов П.В. Разработка элементов механизма управления экономическим потенциалом промышленного предприятия в условиях модернизации // Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Павел Валерьевич Аристархов. – Челябинск. – 2012. – 26 с.
3. Васильева В.В. Управление стратегическим потенциалом организации // Автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Вера Викторовна Васильева. – М. – 2010. – 26 с.
4. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2003. – 316 с.

АНОМІЯ ГРОМАД МАЛИХ І СЕРЕДНІХ МІСТ

Карий О.І., к.е.н., доц.

Національний університет «Львівська політехніка»

Наявність величезної кількості легкодоступних природних ресурсів, на які є попит, вдале географічне розташування, наявність вільних коштів та потрібних технологій ще абсолютно не гарантують успішність розвитку регіону, міста. Велику значення для розвитку міста має сукупність вертикальних і горизонтальних асоціацій між людьми (інститути, відносини, соціальні зв’язки і норми), які визначають якість і кількість соціальних взаємодій у суспільстві.

На сьогоднішній день у багатьох малих і середніх містах можна

спостерігати ситуацію послаблення соціальних норм та порядку внаслідок розходження між завищеними очікуваннями та обмеженістю економічних благ.

Згідно з Конституцією України [1], громадам, в тому числі малих і середніх міст, надано широкі права для здійснення економічного і соціального розвитку на своїй території. Нормою діяльності всіх органів місцевого самоврядування міст стало прийняття різноманітних планів і програм розвитку міста в цілому чи окремої його сфери, які приймаються як за власною ініціативою місцевої громади, так і на виконання «вказівок» районної, обласної чи державної влади. В цих планах і програмах декларується велика кількість потрібних цілей і завдань, зазначені документи набувають сили місцевих нормативних актів, чимало зацікавлених сторін очікують на їх реалізацію.

Проте реалізація прийнятих органом місцевого самоврядування міст планів і програм значною мірою обумовлюється наявним рівнем бюджетного потенціалу міста та здатністю бюджетного механізму акумулювати на місцевому рівні необхідний обсяг фінансових ресурсів [2, с.61].

Порівняно низькі доходи населення, невеликі бюджети розвитку призводять до частой неспроможності малих і середніх міст самостійно концентрувати необхідні для розвитку кошти у достатньому обсязі. Факт, що виконання соціально-економічних і культурних програм розвитку територіальних громад малих міст не забезпечено фінансовими ресурсами, визнано і в обґрунтуванні Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» [3].

Породжена відсутністю необхідних ресурсів дисфункція органів місцевого самоврядування малих і середніх міст призводить до аномії громади – неузгодженості, конфлікту між різними елементами ціннісно-нормативної системи громади, її власними цілями і законними, інституційними засобами їх досягнення.

Представники органів місцевого самоврядування міст потрапляють в ситуацію, коли вони просто не в змозі виконати покладені на них згідно з розробленими планами і програмами завдання. При цьому продовжують розроблятися та прийматися нові плани і програми розвитку міста, оскільки цього вимагає законодавство, політичні міркування і загальна логіка управлінських дій. У подальшу реалізацію цих планів і програм службовці органів місцевого самоврядування не вірять ще на етапі їх розробки, тому цілком логічним є створення таких документів або «під конкретне замовлення» зацікавленої сторони, або лише для «проформи», коли основним є зовнішній вигляд, а не зміст документу.

Неможливість реалізації власних цілей легітимними засобами усвідомлена також суб'єктами підприємницької діяльності та мешканцями міст, про що свідчить зокрема надзвичайно високий рівень корупції. За 2011

рік рівень корупції в Україні зріс ще більше і у щорічному світовому рейтингу Transparency International [4] Україна опустилася зі 134-го на 152-ге місце.

У результаті розлад між заданими цілями і легітимними інституціалізованими засобами призводить до аномічного напруження органів місцевого самоврядування та громади міста загалом. Відбувається процес руйнування базових елементів соціальних та економічних взаємовідносин, насамперед в аспекті етичних норм. Мешканці міста, місцеві суб'єкти підприємницької діяльності перестають відчувати свою причетність до держави, оскільки держава показує себе недієздатною, посадові особи проголошують одне, а роблять зовсім інше. Відбувається відчуження громад, декларовані на державному рівні нові соціальні та економічні норми і цінності відкидаються працівниками органів місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності та мешканцями міст загалом, вони обирають власні (зокрема і протиправні) засоби досягнення індивідуальних цілей та цілей громади міста.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30.

2. Козоріз М.А. Методичний підхід до оцінки бюджетного потенціалу регіону / М.А. Козоріз., Я.Я. Пушак // Регіональна економіка. – 2011. – №3. – С.61-140.

3. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 24.

4. Corruption Perceptions Index 2011. – Режим доступу до публікації: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results>.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЙОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛАМИ

Касьяненко В.О., к.е.н.

Сумський державний університет

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» під інноваційним потенціалом варто розуміти сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки [3]

Під науково-технічним потенціалом зазвичай розуміють «сукупність чинників, що визначають можливості безперервного підвищення економічної ефективності виробництва за рахунок прискорення науково-технічного прогресу» [2, с. 188]. Тобто науково-технічний потенціал суб'єкта господарювання відображає найважливіші якісні характеристики досягнутого рівня ефективності виробництва і визначає рівень, терміни

створення і масштаби розповсюдження нововведень суб'єктів господарювання. По суті, науково-технічний потенціал характеризується органічною єдністю наукового і технічного потенціалів. Як наголошується в роботі [1], науково-технічний потенціал більшою мірою визначається кількістю і якістю завершених досліджень і розробок, підготовлених для практичного використання. З економічної точки зору, закінчені розробки є науково-технічною інформацією, втіленою в промислових зразках, технічній документації тощо. У тій же роботі рівень науково-технічного потенціалу суб'єктів господарювання пропонується вимірювати розміром його патентного фонду, що, на наш погляд, є дуже вузьким розумінням тієї ресурсної бази, яка формує відтворювальні якості науково-технічної інформації.

Крім того, при визначенні науково-технічного потенціалу варто визначити його співвідношення з науковим та технічним потенціалами. Оскільки кожне з цих понять, з одного боку є більш вузьким, а з іншого – значно ширшим ніж науково-технічний потенціал.

Досліджуючи існуючі підходи до трактування визначених категорій, ми дійшли висновку, що більшість науковців під науковим потенціалом розуміють більшою мірою інтелектуальний, творчий потенціал, тобто об'єм знань, накопичений працівниками, що характеризує їх здатність вирішувати поточні і майбутні проблеми науково-технічного розвитку.

При цьому варто відзначити, що науковий потенціал уособлює у собі усі галузі наукового знання та, як правило, в частині окремих гуманітарних наук не входить повністю до складу науково-технічного потенціалу. У свою чергу, технічний потенціал, характеризуючи рівень стану громадського виробництва і об'єднуючи у своєму складі усі його елементи, також не повністю входить до складу науково-технічного потенціалу, в частині, що включає вже вживані техніко-технологічні засоби.

Розділяючи поняття наукового, науково-технічного і інноваційного потенціалу, слід відзначити їх певний взаємозв'язок:

- по-перше, визначені потенціали є складовими елементами потенціалу вищого порядку – економічного;

- по-друге, всі вони мають приблизно один набір складових, оскільки пов'язані з кадровим, фінансовим, матеріально-технічним та маркетинговим потенціалами;

- по-третє, науково-технічний сектор, при всіх обставинах, має значний ступінь інноваційності, оскільки створює нову продукцію. Ступінь цієї інноваційності визначається тим, наскільки продукція цієї сфери народного господарства потрібна потенційним користувачам;

- по-четверте, науково-технічний сектор національної економіки сам є споживачем значної частини новинок, створюваних всередині і за

межами макроекономічної системи, що також збільшує ступінь його інноваційності;

– по-п'яте, науково-технічний потенціал є однією з основ інноваційної діяльності в будь-якій виробничо-господарській системі, незалежно від рівня її складності.

Таким чином, науково-технічний потенціал є істотним параметром, який визначає величину інноваційного потенціалу будь-якої виробничо-економічної системи, що зумовлює можливості її ефективного розвитку і функціонування.

1. Бляхман Л.С. Экономика, организация управления и планирования научно-технического прогресса: учебн. пособ. для экон. спец. вузов / Л.С. Бляхман. – М.: Высш. шк., 1991. – 228 с.

2. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. Гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 3-е. – М.: Советская энциклопедия, 1975. Т. 20. Плата-Проб. – 1975. – 608 с.

3. Про інноваційну діяльність: Закон України №40-IV від 4.07.2002 // Урядовий кур'єр. – 2002. – №143. – 7 серпня. – С. 17–24.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Кліменко О.В., к.е.н., старший викладач
Сумський державний університет

В сучасних умовах розвитку всіх секторів національної економіки важливим процесом, який в різних масштабах впливає на продуктивність окремих галузей і підприємств, виступає глобалізація. Під впливом процесів глобалізації підприємства намагаються підвищувати свою конкурентоспроможність, впроваджувати інноваційні процеси, що з одного боку стимулює діяльність національних підприємств, а з іншого – становить загрозу для подальшого розвитку під впливом загострення протиріч світового економічного розвитку.

Нарощування інноваційного потенціалу відіграє центральну роль у динаміці економічного зростання країн, що успішно розвиваються. З відкриттям кордонів для торгівлі та іноземних інвестицій, глобалізація надає можливостей для національних фірм поліпшувати свої конкурентні позиції. Але, необхідно зазначити, що прямим наслідком жорсткої конкурентної боротьби є поглиблення розриву у рівнях розвитку між країнами – лідерами світового співтовариства та рештою країн світу, яке супроводжується становленням глобального панування розвиненого центра: США, країни ЄС, Японія. Саме він на сьогодні концентрує економічну та політичну могутність, вираженням якої є експансія діяльності транснаціональних

компаній та зосередження технологічного потенціалу.

В сучасних умовах під впливом процесів глобалізації змінюється інноваційна система країни та її регіонів: з однієї боку глобалізація призводить до змін у структурі національного споживання, а з іншого – посилює інтеграцію національних підприємств та фірм зі світовими інтегрованими виробничими системами, управління над якими на глобальному рівні здійснюють транснаціональні корпорації.

Концепція глобалізації інноваційного розвитку має прояв у таких напрямках сучасної економіки: *розширення міжнародної інтеграції економічної діяльності та підвищення важливості знань в економічних процесах.*

Посилена конкуренція на сучасному етапі глобалізації економіки привела до зростання ролі організаційних інновацій і взаємодії між учасниками інноваційного процесу, які стають ключовим фактором зростання компетенції і конкурентоспроможності підприємств, і які розвивається найбільш успішно в інноваційних системах, у яких існує інтенсивна взаємодія між виробниками та споживачами знання.

Розвиток процесів глобалізації являє собою об'єктивний процес, який, з одного боку, призводить до відносного вирівнювання попиту і пропозиції на різних товарних, фінансових та інших ринках, з іншого – породжує взаємний вплив зміни ринкової кон'юнктури на національних та світових ринках. Ці умови визначають суперечливість впливу глобалізації на макроекономічні умови окремих країн, в тому числі і на просування інновацій.

Інтегровані у глобальні, ефективні національні інноваційні системи дозволяють диверсифікувати структуру економіки, підвищувати якість життя населення, а отже, – і міжнародну конкурентоспроможність держав. За таких умов розвиток і досконала структура відтворення інновацій є важливим вектором посткризової політики розвинених країн світу.

Велике значення у формуванні інноваційної політики з метою реструктуризації та підвищення конкурентоспроможності промисловості набуває не тільки вироблення чіткої стратегії інноваційного розвитку, її спрямованість на формування прогресивних технологічних пристроїв, але й здатність використовувати можливі інструменти прямого та непрямого державного регулювання інноваційної діяльності.

Що стосується змін в самій інноваційній системі, то головними стратегічними напрямками для здійснення необхідних заходів по підвищенню якості її функціонування є наступні: адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації і конкуренції; поліпшення загальних умов для притоку іноземних інвестицій в економіку України; створення законодавчих норм, ідентичних для вітчизняних та зарубіжних інвесторів; переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит споживача.

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ СПОСОБОМ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

Ковальов Б.Л., ст. викладач
Сумський державний університет

З метою розширення інструментарію управління сталим розвитком регіону було розроблено організаційно-економічний механізм управління сталим способом життєдіяльності. До складу механізму входять цільовий, ресурсний, методичний та факторний блоки. Метою управління є формування сталого способу життєдіяльності людини. Факторний блок містить соціальні, економічні та екологічні чинники, на які впливають фінансово-кредитними, організаційно-адміністративними, ринковими, правовими, соціально-психологічними методами. Ресурсний блок містить економічні і фінансові ресурси, інформаційно-комунікаційні ресурси та соціально-організаційний потенціал, при використанні яких реалізується вибраний метод управління. Розглянемо більш детально складові частини цільового, факторного методичного та ресурсного блоків запропонованого організаційно-економічного механізму.

Цільовий блок містить головну ціль та підцілі, які досягаються в результаті функціонування організаційно-економічного механізму управління. Головною ціллю є формування сталого способу життєдіяльності населення регіону, яка складається з досягнення декількох підцілей: раціонального використання природних ресурсів; зниження природоємності продукції; забезпечення високого рівня та якості життя та високої етичності та культури населення. *Факторний блок* містить комплекс соціальних, економічних та екологічних факторів, на які здійснюється вплив з метою досягнення поставленої цілі і підцілей. До соціальних факторів входить етичність та культура населення, освіченість населення, здоров'я населення, соціальний добробут населення. До економічних – доходи населення, виробничі можливості регіону, зовнішньоекономічні та інвестиційні можливості регіону, підприємницька активність населення регіону. Екологічні фактори відображають вплив на екосистеми, участь в екологічних проектах та показники природоємності продукції.

Методичний блок призначений для впливу на факторний блок за допомогою наступних методів та заходів: а) соціально-психологічних: пропаганди і агітації; методи соціальних комунікацій; методи психологічної мотивації; освіта та виховання орієнтовані на здоров'я, довкілля та сталий спосіб життєдіяльності; тренінги, семінари, які пропагують сталий спосіб життєдіяльності та направлені на зміну смаків, манер, звичок; захист та розвиток інституту сім'ї та ін.; б) ринкових: попит на екопродукцію та

послуги; купівля-продаж прав на забруднення; екологічно орієнтоване підприємництво; повернення виробничої функції сім'ї; скорочення безробіття; підвищення ВРП та ін.; в) фінансово-кредитних: екологічні податки; екологічне страхування; кредитний механізм; надання пільг молодим сім'ям у кредитуванні житла; допомога багатодітним сім'ям; надання дотацій на відшкодування витрат на заробітну плату працевлаштованих безробітних та ін.; г) організаційно-адміністративних: екологічний менеджмент; екологічний маркетинг; екологічна сертифікація; проведення заходів загальносоціального попередження злочинності, спеціально-кримінологічної та індивідуальної профілактики та ін.; д) правових: розроблення та прийняття нових правових документів в інтересах сталого способу життєдіяльності; удосконалення існуючих правових документів; визначення суперечливих моментів у законодавстві та організація ефективного контролю за його дотриманням та ін.

Розглянемо склад *ресурсного блоку* запропонованого організаційно-економічного механізму управління сталим способом життєдіяльності. До економічних і фінансових ресурсів відносяться внутрішні та зовнішні інвестиції; державне фінансування; державні та міжнародні гранти; людські ресурси (в тому числі і трудові); наукові ресурси; амортизаційні відрахування; відрахування на соціальні цілі; податок на прибуток та ін. Соціально-організаційний потенціал містить систему державних програм, державних стратегій, систему державних законів та нормативних актів; соціальні організації суспільства в цілому (громади, організації, інститути, соціальні групи); запаси творчої енергії особистості та включають заходи спрямовані на стимулювання і підтримку сприятливих та стабільних умов для розвитку найбільш ефективних форм великого виробництва і його інтеграції з фінансовим капіталом; ефективне управління державною власністю; регулювання розвитку фінансових ринків та їхньої інфраструктури; антимонопольне регулювання і стимулювання конкуренції, контроль за діяльністю природних монополій та ін. До складу інформаційно-комунікаційних ресурсів входять засоби масової інформації; інтернет технології; соціальні мережі; сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах тощо); інформаційно-комунікаційні технології та ін.

Також нами було запропоновано стратегії по підвищенню рівня сталого способу життєдіяльності населення регіонів, а саме: стратегію невтручання, стратегію підтримки сильних складових, стратегію визначення пріоритетної складової, стратегію стимулювання складових до зростання, стратегію підтримки слабких складових та стратегію стимулювання всіх складових. Перспективою подальших досліджень є проведення аналізу змісту запропонованих стратегій.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ковальова О.М., к.е.н., доц.

Сумський національний аграрний університет

Інтелектуальний капітал – нове поняття. Іноді поняття «інтелектуальний капітал» ототожнюють з поняттям «людський капітал». Історично першим з'явилося поняття «людського капіталу», яке ввів А.Маршал, який під розумінням капіталу взагалі розумів саме людський капітал, як «освіту, фахову підготовку, навички та здібності». Термін «інтелектуальний капітал» ввів Дж.Гелбрейт в 1969р., тобто в період панування індустріальної та зародження постіндустріальної економіки. Але більшої розповсюдженості це поняття набуло тільки з 90-х років ХХст., що пов'язано з переходом людства до інформаційної економіки.

Інформаційна економіка – це сучасна стадія розвитку людської цивілізації, яка характеризується панівною роллю знань, творчої праці та інформаційних благ. Отже, з нею тісно пов'язане поняття інтелектуального капіталу. Яка ж роль підприємців на цій стадії розвитку цивілізації? Підприємства, фірми, організації в інформаційній економіці використовують різні види внутрішньої та зовнішньої інформації та інформаційних даних для покращення своїх конкурентних позицій та підвищення ефективності управління. Сьогодні серед фахівців менеджменту існує думка, що керувати підприємством – це означає керувати людьми. А людина – це головний носій інтелектуального капіталу.

Таким чином, інтелектуальний капітал сьогодні має таке ж велике значення як і основний та оборотний капітал. Під **інтелектуальним капіталом** більшість сучасних вчених мають на увазі здатність створювати нову вартість інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів.

Інтелектуальний капітал має такі види: людський, структурний, клієнтський, соціальний.

Людський капітал – накопичений людиною та сформований внаслідок певних вкладень фінансових ресурсів певний запас здоров'я, енергії, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в процесі виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці, тим самим обумовлюючи зростання доходів людини та підприємства, на якому працює дана людина. Цей капітал невідчужуваний від його власників – індивідуумів.

Структурний капітал – все, що залишається на підприємстві, пов'язане з інтелектуальним потенціалом, після того, як персонал іде з

роботи додому. До нього належать інтелектуальна власність (патенти, авторські свідоцтва, селекційні досягнення, «ноу-хау» тощо), інформаційні системи, система фінансових взаємовідносин, організаційна структура, технічні бібліотеки, інструкції, положення, стандарти, нагороди, грамоти, призи, які отримало підприємство. Ця частина інтелектуального капіталу, на відміну від людського може бути власністю підприємства і може від нього відчужуватися., тобто бути об'єктом купівлі – продажу.

Клієнтський капітал – це система стійких, надійних, довгострокових довірчих і взаємовигідних відносин підприємства зі своїми клієнтами, покупцями товару, яка склалася за час його роботи на ринку. Сюди належать бренд, клієнтура, фірмове найменування, канали збуту, ліцензійні договори, секрети формування та розширення клієнтури.

Соціальний капітал – це цінність, що створюється підприємством через соціальні відносини як усередині підприємства, так і ззовні. Об'єкти соціального капіталу невіддільні від підприємства і не можуть бути об'єктами купівлі-продажу, але вони здатні приносити додатковий прибуток підприємцю, оскільки збільшують рівень довіри до підприємства не тільки клієнтів, але й держави, громадських організацій тощо, а також зменшують затрати часу на укладання різного роду угод. А, оскільки головною функцією інтелектуального капіталу є збільшення прибутку, то соціальний капітал повинен включатися до його складу.

Особливості інтелектуального капіталу:

- в умовах інформаційної економіки інтелектуальний капітал виступає основним фактором економічного зростання;
- формування інтелектуального капіталу потребує від самої людини і від суспільства в цілому значних затрат, які постійно зростають;
- інтелектуальний капітал у вигляді знань, досвіду, навичок може накопичуватись;
- з накопиченням інтелектуального капіталу його доходність зростає до певного рівня, обмеженого тривалістю активного працездатного віку, а потім різко знижується;
- характер і види інвестицій в інтелектуальний капітал зумовлені історичними, національними, культурними особливостями та традиціями;
- інвестиції в інтелектуальний капітал повинні забезпечувати його власнику отримання вищого доходу;
- інвестиції в інтелектуальний капітал повинні приносити значний за тривалістю і обсягом економічний і соціальний ефект. Чим якісніші і триваліші інвестиції, тим вищий і триваліший ефект;
- інтелектуальний капітал невіддільний від свого носія – живої людини, і внаслідок цього він, як актив, майже повністю неліквідний;
- використання інтелектуального капіталу завжди регулюються самою

особою незалежно від джерела інвестицій на його розвиток.

Процес інтелектуалізації і привласнення продукту інтелекту вже потужно розвивається у ринкових країнах. Наприклад, на період 2003 р. сукупний обсяг людського капіталу США становив понад 45 трлн. доларів, тоді як активи корпорації – понад 13 трлн. доларів. За іншими даними кількість інтелектуалів в США складає 5млн.осіб. У Японії ще у 1973 р. було реалізовано розгорнуту концепцію «Про інтелектуалізацію національної економіки та розвиток здібностей населення», яка започаткувала широкий процес інтелектуалізації суспільної праці. Аналогічні національні програми здійснені у США, Франції, Великобританії, Швеції. У провідних країнах світу частка зайнятих осіб із переважно творчим характером діяльності збільшилась за останні 40-50 років із 20 % до 60-70%.

Що стосується України, то не дивлячись на кризові процеси останніх 20 років, вона все ще має потужний інтелектуальний потенціал. Так, Україна належить до 3% найбільш освічених націй у світі серед 133 країн. Кількість вчених складає більше ніж 2 тис. на 1 млн. мешканців. Причому загальна кількість докторів наук збільшилася з 10339 чол. В 2000р. до 14895чол. в 2011р., а кандидатів наук з 58741чол. до 84979чол. відповідно. Україна має 19-ту позицію серед 60 країн за рівнем математичної та наукової освіти. Крім того, вона належить до 30% країн із найбільш високими оцінками в середній школі.

Таким чином, за певних умов потужний інтелектуальний потенціал України може перетворитися на інтелектуальний капітал.

1. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2007. – 440 с.

2. Рогач О. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 720с.

3. Україна у цифрах – 2011 р. /Статистичний щорічник. -[Ел. Ресурс.] – Режим доступу – <http://ukrstat.org>

ОПТИМАЛЬНИЙ АЛГОРИТМ РОЗРОБКИ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ

Козьменко С.М., д.е.н., проф., проректор з наукової роботи,
ДВНЗ «УАБС НБУ»

Волковець Т.В., аспірант
Сумський державний університет

Вагомим інструментом економічного механізму управління природокористуванням є податки. Попри очевидність переваг застосування екологічних податків для регулювання процесів природокористування,

частина країн не може продемонструвати вражаючих результатів від введення даних податків в той час, як деякі країни взагалі не поспішають з їх впровадженням. Це пов'язано з великою кількістю нюансів щодо запровадження і управління екологічними податками.

Ефективність екологічних податків значною мірою залежить від алгоритму їх розробки і введення. Згідно Кашенко О.Л., щоб реалізувати потенційні переваги екологічних податків, їх запровадження має складатися з наступних кроків:

- 1) визначення фундаментальних характеристик екологічної проблеми;
- 2) вибір компетентного органу для здійснення законодавчого і технічного забезпечення, а також податкового моніторингу;
- 3) встановлення задовільної податкової бази;
- 4) встановлення оптимальної ставки податку [1].

Даний алгоритм доцільно доповнити декількома кроками. Характеристики екологічної проблеми є основою формування цілей розроблюваного екологічного податку. Від того, які цілі передбачає запровадження екологічного податку, залежатиме і визначення податкової бази, і особливо розмір ставки податку. Тому другим кроком пропонуємо вважати формування цілей екологічного податку.

Екологічні податки – складний інструмент управління, наслідки застосування якого можуть бути найрізноманітніші. Тому існує необхідність аналізу можливих варіантів його впливу на різні соціальні групи та різні сектори економіки. Врахування особливостей суб'єктів оподаткування можливе за рахунок визначення спеціальних умов оподаткування. Спеціальні умови можуть містити винятки загальних умов оподаткування, тобто випадки надання податкових пільг та звільнення від оподаткування. Передбачення спеціальних умов забезпечує гнучкість екологічних податків. Тому до алгоритму запровадження екологічних податків пропонуємо додати етап визначення спеціальних умов оподаткування.

На нашу думку, послідовність розробки та запровадження екологічних податків повинна складатися з шести етапів:

1. Визначення характеристик екологічної проблеми;
2. Формування цілей екологічного податку;
3. Вибір відповідальних органів;
4. Встановлення задовільної податкової бази;
5. Розрахунок оптимальної ставки податку;
6. Визначення спеціальних умов оподаткування.

Ефективність впровадження екологічних податків залежить від результатів виконання кожного з етапів. Разом з тим найбільші труднощі виникають на етапах встановлення податкової бази і розрахунку оптимальної ставки податку.

Вибір податкової бази – відповідальне завдання, оскільки недостатньо обґрунтована база оподаткування може спричинити виникнення сумнівів щодо справедливості податку та його економічної доцільності. Більше того, рішення щодо того, що повинно складати базу оподаткування, є невизначеним, особливо коли існує непевність щодо властивостей, екологічного впливу від виробничого використання різних природних ресурсів та споживання продуктів, що мають зовнішній ефект [1].

Ще одним фактором, який необхідно враховувати, є складність вимірювання бази оподаткування. Так моніторинг обсягів шкідливих викидів в атмосферу пов'язаний зі складними вимірювальними процедурами. Обсяги скидів важко відстежити. Труднощі вимірювання викидів та скидів значно підвищують витрати на збирання податків. Вважається, що більш зручними для екологічного оподаткування є ресурси та продукція. При встановленні податку на певний ресурс або продукт оцінюється їх потенціал до емісії шкідливих речовин в атмосферу, до утворення відходів тощо.

Отже, зважений і науково обґрунтований підхід до розробки та запровадження екологічних податків дозволить частково вирішити проблему управління природокористуванням в частці забезпечення екологічної безпеки держави.

1. Кашенко, О.Л. Фінанси природокористування [Текст] / О.Л. Кашенко. – Суми : Вид-во «Унів. кн.», 1999. – 421 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ ТА ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ФОНДУ

Колмакова В.М., к.е.н., старший науковий співробітник,
*ДУ «Інститут економіки природокористування і
сталого розвитку НАН України»*

Природні й техногенні катаклізми все частіше спричиняють до катастрофічних наслідків планетарного масштабу, щорічно забираючи сотні або й тисячі людських життів. Аналіз статистичних даних свідчить, що на території України зберігається висока ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій. Так, наприклад, за підрахунками фахівців, лише за 1997-2009 роки зареєстровано понад 5 тис. надзвичайних ситуацій, зокрема більш як 2,7 тис. техногенного та 1,8 тис. природного характеру, збитки від яких становлять більше 12 млрд. гривень [1, с. 31]. Особливо відчутного стає умовність державних кордонів, коли питання стосуються екологічних наслідків масштабних техногенних катастроф (ЧАЕС, Фукусіма тощо).

Усвідомлення комплексності глобальних екологічних загроз сучасного

світу сприяє формуванню спільної транснаціональної екологічної політики та співпраці у цій сфері на міжнародному рівні, яка об'єднує фінансові, матеріальні та інтелектуальні ресурси. Зауважимо, що стратегічні інтереси України та інтеграція до світової економічної спільноти передбачають пошук додаткових позабюджетних джерел фінансування та активізацію спільної фінансової діяльності в екологічній сфері. Вважаємо, що важливим кроком у цьому напрямку може бути поглиблення співпраці України з Глобальним екологічним фондом (ГЕФ). Результати проведення спільної регіональної конференції ГЕФ для представників 12-ти країн Східної Європи (Київ, березень 2011) ще раз засвідчили, що для розв'язання глобальних екологічних проблем потрібні спільні глобальні ресурси: як фінансові, так і людські.

ГЕФ – це унікальний міжнародний фінансовий інструмент для розв'язання екологічних проблем, які не обмежуються кордонами однієї держави. Сьогодні він об'єднує представників 182 країн у партнерстві з міжнародними та неурядовими організаціями і приватним сектором. Метою фонду є фінансова підтримка природоохоронних проектів глобального значення, зокрема, таких як проекти зі збереження біорозмаїття, боротьби зі зміною клімату, деградацією земель, із захисту озонового шару та міжнародних вод, з утилізації та знищення небезпечних відходів тощо. За 20 років свого існування (з 1991 р.) фонд виділив на реалізацію природоохоронних проектів \$9,2 млрд., на співфінансування – приблизно \$40 млрд. Понад 2700 проектів було реалізованих у 165 країнах, що розвиваються та країнах з перехідною економікою. Крім того, в рамках своєї Програми малих грантів (ПМГ) ГЕФ надав також понад 12000 малих грантів на загальну суму \$495 млн. безпосередньо неурядовим і громадським організаціям [1].

Сучасне ГЕФ партнерство включає в себе 10 установ: Програма розвитку ООН, Програма ООН з навколишнього середовища, Світовий банк, Продовольча та сільськогосподарська організація, ООН з промислового розвитку, Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжамериканський банк розвитку та Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку. Науково-технічний консультативний комітет фонду надає технічні та наукові консультації з питань політики ГЕФ та розробки інвестиційних проектів.

З 1991 року ГЕФ реалізував в Україні низку проектів на суму близько \$70 млн. У 2011 році в Україні стартувало два проекти, які фінансуються фондом: стимулювання переробки біомаси та інших відходів аграрного сектора в енергоносії (\$5,2 млн. на пілотні проекти); впровадження енергозберігаючих освітлювальних приладів (\$6,6 млн. на розробку стандартів та пілотні проекти) [2]. Протягом наступних трьох років Глобальний екологічний фонд планує виділити Україні ще 27 млн. дол. на

заходи з біорізноманіття, кліматичних змін та боротьби з деградацією земель [3]. Безперечно, що реалізація таких масштабних екологічних проектів за підтримки ГЕФ сприятиме забезпеченню розв'язання екологічних проблем як на національному, так і на глобальному рівнях, створюючи умови для сталого розвитку країни.

Проте аналіз міжнародної практики виявив, що більшість країн, у тому числі Європейського Співтовариства, досі не мають чіткої програми співробітництва з ГЕФ. В основному процедуру відбору проектів та оцінку грантів визначає ГЕФ. Зауважимо, що при цьому міжнародні фінансові організації не завжди враховують національні інтереси країн-реципієнтів. Тому для України особлива увага має бути зосереджена на розробці рівноправних партнерських взаємовідносин щодо співпраці з ГЕФ. Основні принципи співпраці, на нашу думку, мають включати наступне:

- проекти ГЕФ повинні йти врозріз із Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року;
- необхідне чітке визначення пріоритетності глобальних екологічних проблеми для України, які мають формувати базові проекти для фінансування;
- ГЕФ має враховувати існуючі заходи, або ті, що вже заплановані;
- інвестиційний проект має обов'язково покращити стан довкілля та розв'язати екологічні проблеми регіону;
- підготовка та залучення висококваліфікованих спеціалістів у цій сфері;
- забезпечення прозорості виділення коштів.

1. Соціально-економічний аналіз надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру / [Волошин С.М., Жарова Л.В., Хлобистов Є.В., Чебанов О.А.] / За наук. ред Хлобистова Є.В. / РВПС України НАН України, НДІ СРП – Сімферополь, СОНАТ, 2010. – 258 с.

2. Пуговиця М. Глобальні екологічні проблеми не розв'язати без глобальних ресурсів // Урядовий кур'єр.-2011. -23 березня

3. http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=1622

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Костель М.В., к.е.н.

Шосткинський інститут Сумського державного університету

Комплексний аналіз розвитку окремої території вимагає поряд з іншим аналіз проблем, пов'язаних з якістю довкілля. Адже сучасна політику у сфері природокористування та охорони довкілля як на державному, так і на місцевому рівні є несистемною, другорядною по відношенню до економічної

політики. Зберігається нерациональна структура ресурсоспоживання, диспропорції у структурі промисловості – зростає частка енергомістких і сировинних галузей.

Однією з найбільш актуальних проблем, пов'язаних з використанням ресурсів, є проблема обґрунтованості та ефективності використання, розподілу та перерозподілу доходів, які отримують природокористувачі від використання природних ресурсів (природної ренти), розв'язання якої безпосередньо стосується регіональних інтересів.

В теорії висловлюється ряд аргументів на користь вилучення ренти, по-перше, це не порушує принципів свободи ринкової торгівлі, по-друге, перенесення тягаря податків на ренту дозволяє зменшити податковий тиск з оплати праці та підвищити рівень добробуту, по-третє, знижується податковий тиск на прибуток, а, отже, зростає обсяг інвестицій у виробництво, зайнятість, по-четверте, витрати, пов'язані зі збиранням ренти менші, ніж із збиранням податків.

Варто відзначити позитивний досвід формування системи рентних відносин у багатьох країнах, де у податковому законодавстві існує поняття природної ренти – надприбутку, що отримується за рахунок використання корисних копалини, і світова практика рентного оподаткування, зокрема нафтовидобутку, свідчить, що частка природної ренти, що вилучається державою, сягає 80%. Так, у Норвегії нафтові компанії сплачують до бюджету 78% прибутку [1]. Причому, введено податок на додатковий прибуток на нафтовидобуток – 50% додатково до основного корпоративного у 28%. При цьому передбачається, що рентабельність не має бути вище, ніж 20% [3].

Проте застосування податкових інструментів не завжди є ефективним з точки зору відтворювального підходу. Слід зазначити, що підвищити ефективність системи рентних відносин можливо, якщо розглядати державу як інвестора у відносинах з природокористувачем. Тобто при наданні права на використання природних ресурсів держава виступає у ролі інвестора, і, як інший інвестор, вона займає активну позицію щодо управління «портфелем» своїх активів із відповідними вимогами до ефективності вкладень, забезпечення відтворення або збереження капіталу.

Застосування екологічних облігацій як інструменту вилучення природної ренти, може створити умови для реалізації ефективної рентної політики, яка передбачає відносини щодо розподілу елементів природного капіталу, акумуляції, вилучення, розподілу рентних доходів між державою, регіоном та природокористувачем, створення обґрунтованих механізмів розподілу між бюджетами різних рівнів.

Екологічна облігація виступає специфічним цінним папером, номінал якої визначає економічна оцінка природного капіталу, що надається у

використання. Вона хоч і має назву облігації, проте має деякі відмінності з класичним борговим цінним папером, виділені у роботі [2].

Застосування екологічної облігації має ряд переваг перед податковими інструментами вилучення природоресурсної ренти, зокрема:

– більша гнучкість, оскільки податки повинні носити стабільний, довготривалий характер;

– можливість диференційованого підходу до конкретного природокористувача з урахуванням якості природних ресурсів, що використовуються, та індивідуальних параметрів його еколого-економічної діяльності;

– адресність пільг та знижок при визначенні розміру купона природокористувачам, які інвестують кошти у проекти природоохоронного призначення;

– можливість виокремити грошовий потік, який може виступити забезпеченням подальшого рефінансування заходів у сфері охорони довкілля, відтворення природного капіталу.

Вказані переваги дозволять підвищити ефективність і запровадити диференціацію системи платності за право користування природними ресурсами у регіоні.

1. Гончаров Ю.А. Единый рентный налог как инструмент управления ресурсами и стимулирования экономического роста: аргументы «за» и «против» / Ю.А. Гончаров // Финансы. – 2004. – № 5. – С. 181–184.

2. Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста: монографія: у 2 т.: Том 2. Інструменти інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста / [за заг. Ред. А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєвої]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 264 с.

3. Колесник М. Текущее состояние и перспективы рентного налогообложения в России / М. Колесник // Вопросы экономики. – 2003. – № 6. – С. 78–87.

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Криворучко Л.Б., економіст департаменту правового забезпечення
ПАТ «Сумське НВО ім. М.В. Фрунзе»

Зовнішньоекономічна орієнтація машинобудівного підприємства накладає певну специфіку на його роботу. Спеціалізація підприємства на виготовленні продукції важкого машинобудування на індивідуальне замовлення (одиничне виробництво), будування об'єктів «під ключ», великі розміри підприємства посилюють прояви специфіки. Продукція таких підприємств здебільшого має тривалий цикл виготовлення та гарантійного

обслуговування, контракти на виготовлення продукції мають високу вартість та часто передбачають послуги з монтажу на налагодження, в окремих випадках для виконання замовлення є доцільним створення філії підприємства в країні замовника, що в свою чергу зумовлює додаткові витрати і ускладнює отримання прибутку. У зв'язку з цим авторами виділено специфічні сфери управління, які характерні для зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства (ЗЕД машинобудівного підприємства), впливають на загальну ефективність його діяльності і повинні бути сферами застосування контролінгу. При чому автори залишають поза увагою неспецифічні сфери застосування контролінгу, тобто притаманні також діяльності підприємства, що провадиться в межах України.

Авторами визначено чотири специфічні сфери застосування контролінгу в управлінні ЗЕД машинобудівного підприємства:

1. Адаптація до зовнішньої правової системи.
2. Управління витратами.
3. Управління доходами.
4. Управління персоналом.

Розглянемо зазначені сфери більш детально.

1. Адаптація до зовнішньої правової системи

Законодавства України та інших країн-контрагентів мають певні розбіжності, які можуть обмежувати отримання прибутку від реалізації зовнішньоекономічних контрактів, а іноді і взагалі перешкоджати провадженню такої діяльності. Крім того, спірні питання, що виникають між вітчизняним машинобудівним підприємством та його іноземним контрагентом під час виконання зовнішньоекономічного контракту, та з яких виявляються безрезультатними перемовини, виносяться на розгляд міжнародних судових інстанцій. Завданням контролінгу є організація та контроль на вітчизняному машинобудівному підприємстві роботи у сфері адаптування діяльності підприємства до законодавства країни – потенційного контрагента з метою мінімізації ризиків виникнення збитків або втрати прибутку. Тобто, на підприємстві повинен бути призначений фахівець або організований структурний підрозділ (юридичний відділ), до обов'язків якого відноситиметься вивчення законодавства країн, що можуть бути замовниками продукції або постачальниками сировини та комплектуючих, міжнародної судової системи, надання експертних висновків щодо можливостей та порядку співпраці з іноземними контрагентами конкретної країни, а також, за необхідності, ініціювання та участь у судових розглядах. Контролінгова служба підприємства повинна визначити завдання такому фахівцю/підрозділу, порядок взаємодії з іншими підрозділами підприємства та показники для оцінки ефективності його роботи.

2. Управління витратами

Сфера застосування контролінгу «управління витратами» є найширшою серед усіх специфічних сфер застосування контролінгу в управлінні ЗЕД машинобудівного підприємства. Авторами виділені такі складові сегменти цієї сфери: валютний контроль; митне регулювання; особливості оподаткування; банківські обмеження; міжнародні перевезення; вивчення ринків ресурсів; закордонні відрядження. На кожному з перелічених сегментів присутні свої обмеження, врахування яких пов'язане з додатковими витратами.

3. Управління доходами

В сфері управління доходами ЗЕД машинобудівного підприємства специфічним є необхідність постійного вивчення зовнішніх ринків з метою розширення та удосконалення ринків збуту продукції. Завданням контролінгу є формування замовлень маркетинговій службі на аналіз існуючих ринків збуту та зовнішніх замовників, пошук нових, складання комерційних пропозицій потенційним замовникам. Критерії для оцінки потенційних іноземних замовників, крім наявності попиту на конкретну продукцію, повинні включати показники надійності країни замовника як платника, рівень розвитку (багатства) країни замовника як індикатора готовності платити вищу ціну за вищу якість.

4. Управління персоналом

Провадження машинобудівним підприємством зовнішньоекономічної діяльності накладає певні вимоги до працівників окремих категорій. Політика підприємства щодо формування персонального складу працівників підприємства повинна формуватися з урахуванням необхідності ведення перемовин з іноземними контрагентами, складання документів мовами та згідно з законодавством інших держав, виконання виробничих завдань поза межами України. Першочерговим завданням контролінгу в цій сфері є вибір з огляду ефективності чи буде компанія наймати працівників на постійне місце роботи або за сумісництвом, чи буде користуватися послугами інших спеціалізованих підприємств на умовах аутсорсінгу. Крім цього контролінгова служба повинна завчасно інформувати відділ кадрів про зміни у вимогах до працівників, з огляду на змінення зовнішніх контрагентів, для своєчасного укомплектування штату працівників потрібними фахівцями, або укладення договорів про надання послуг сторонніми організаціями.

Специфічними вимогами до працівників, зайнятих у ЗЕД машинобудівного підприємства, є володіння іноземними мовами, знання законодавства інших країн та законодавства України із зовнішньоекономічної діяльності, готовність до закордонних відряджень.

Застосування контролінгу у кожній з перелічених специфічних сфер ЗЕД машинобудівного підприємства охоплює багато питань і заслуговує на більш детальне вивчення науковцями. Важливим є застосування

комплексного підходу до визначення доцільності укладання того чи іншого зовнішньоекономічного контракту на етапі його погодження. Контролінгова служба машинобудівного підприємства, що провадить зовнішньоекономічну діяльність, повинна встановити критерії, за якими зовнішньоекономічний контракт буде віднесено до таких, реалізація яких матиме позитивний економічний ефект для підприємства.

ВЛИЯНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ НА МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА (НА ПРИМЕРЕ ГРОДНЕНСКОЙ ОБЛАСТИ)

Лазута В.А., Просолов И.Ж.

УО «Гродненский государственный университет

имени Янки Купалы»

г. Гродно, Республика Беларусь

В условиях рыночных отношений особую значимость при осуществлении хозяйственной деятельности приобретает использование логистических механизмов, которые предоставляют значимые преимущества в условиях конкуренции, существенно повышают шансы продвижения продукции на внутреннем и внешних рынках. Развитая логистическая система предоставляет участникам экономических отношений дополнительные возможности в части сокращения финансовых затрат и времени доведения продукции до конечного потребителя.

Использование логистики при осуществлении хозяйственной деятельности позволяет минимизировать конечную цену товара и тем самым стимулировать спрос на данный товар. При этом активное использование логистики конкретным субъектом хозяйствования возможно лишь в условиях развитой логистической системы региона, на территории которого происходит осуществление такой деятельности, так как позволяет предприятию использовать не только собственные ресурсы, но и задействовать при продвижении продукции специализированные организации – транспортно-логистические и оптово-логистические центры. Под транспортно-логистическим центром понимается юридическое лицо, осуществляющее комплекс транспортно-экспедиционных услуг при перевозке грузов, а также логистических услуг участникам транспортной деятельности [1]. Оптово-логистический центр кроме перечисленных функций выполняет также распределительные функции, выступает агентом в оптовой торговле. Одним из способов снижения затрат на логистические бизнес-процессы в рамках логистической стратегии минимизации

инвестиций в логистику является использование аутсорсинговой логистической схемы, которая может стать одним из важнейших инструментов оптимизации логистической цепочки.

В настоящее время логистическая система Гродненской области находится на стадии становления. Программой развития логистической системы Республики Беларусь на период до 2015 года предусмотрено активное создание элементов логистической системы в каждой области страны. В данное время в Гродненской области отсутствуют действующие логистические центры, несмотря на то, что Гродненская область обладает значительным логистическим потенциалом.

К сильным сторонам Гродненской области можно отнести приграничное с Литвой и Польшей расположение. Через территорию области проходят международные транспортные трассы, в том числе автомобильные, железнодорожные, воздушные, соединяющие страны Европы и СНГ. Намечаемая модернизация инфраструктуры общеевропейских транспортных путей, проходящих через территорию области, еще больше улучшит возможности в расширении внешнеторговых связей. Умеренный климат, равнинное расположение области обусловило определенный характер дорожного строительства, выгодно отличающий область от регионов с преобладанием горного рельефа. Сравнительно небольшое расстояние между Гродненской областью и самыми крупными городами Европы, включая столицы стран региона Балтийского моря определяет возможность для нее стать эффективным интегрирующим звеном с развитой логистической системой в торговле государств Западной и Центральной Европы со странами СНГ и Азии. Благоприятный инвестиционный климат, устойчивое социально-экономическое положение, растущий внешнеторговый оборот, а также активная внешнеэкономическая позиция Гродненской области создают благоприятные условия для развития транспортно-логистической системы.

При этом факторами, препятствующими развитию логистической системы в Гродненской области, является отсутствие прямого выхода к морю, низкий природно-ресурсный потенциал области, отсутствие проходящих через Гродненскую область Панъевропейских транспортных коридоров и наличие участка II Панъевропейского транспортного коридора Восток-Запад на территории соседнего Брестского региона. Однако при должном уровне организации логистической системы Гродненской области указанное обстоятельство можно использовать как преимущество. Необходимо обратить внимание на такие отрицательные экономические факторы, как все еще низкий уровень экспорта товаров, а также низкую рентабельность продаж организаций транспорта.

Предлагается разработать комплекс мер с учетом зарубежного опыта, способствующих активизации логистической деятельности и привлечения в

область инвестиций, необходимых для строительства логистических центров. Развитая сеть транспортно-логистических и оптово-логистических центров даст возможность коммерческим организациям, использующих услуги данных предприятий, влиять на формирование потребительского спроса, путем создания определенного товарного ассортимента в необходимом складском запасе на данных предприятиях при снижении стоимости товара, за счет изменения затрат связанных на транспортировку и хранение продукции.

1. О Программе развития логистической системы Республики Беларусь на период до 2015 г.: постановление Совета Министров Республики Беларусь, 29 авг. 2008 г., № 1249 [Электронный ресурс] // Нац. центр правовых актов Республики Беларусь. – Минск, 2011. – Режим доступа: <http://www.pravo.by>. – Дата доступа: 04.10.2012.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМНОЇ ДИНАМІКИ В ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Максимова Т.С., д.е.н., проф.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Зростаюча роль завдань, що стоять перед управлінням регіональним розвитком, вимагає їхнього взаємного пов'язування, забезпечення загальної цілеспрямованості. Окремі завдання вирішуються в рамках науки «регіональна економіка» на основі використання аналітичного інструментарію як загальнонаукової, так і спеціальної орієнтації.

Аналітичний інструментарій регіональної економіки умовно можна розділити на дві групи методів, що доповнюють одна одну: методи регіонального економічного аналізу і математичні моделі регіональної економіки. Вони дозволяють визначити, як функціонує економіка регіону, як погоджуються між собою відтворювальні процеси при галузевому і територіальному поділі праці. Цей підхід важливий для виділення основних об'єктів і аспектів аналізу розвитку регіональних систем.

Однак, аналітичні методи, що достатньо ефективні при вивченні приватних процесів, не досить комплексно оцінюють динамічні процеси регіонального розвитку. Поліструктурність, тобто багатоподібність структурної організації, є якісною властивістю регіону. Навіть якщо сконцентрувати увагу на регіональному економічному аналізі, необхідно враховувати зв'язок економіки регіону з іншими регіональними підсистемами: соціальною, інституціональною, демографічною й ін. Одним з найважливіших проявів цього взаємозв'язку є рівень і якість життя населення регіону. З цього погляду регіональний розвиток варто розглядати в двох взаємозалежних аспектах: по-перше, як зміну економічного базису для

досягнення генеральної мети функціонування регіональної господарської системи – підвищення рівня життя населення; по-друге, розвиток людини і зміну якості життя через створення нового життєвого середовища.

Практика свідчить, що найбільш значні результати наукових досліджень у даний час зроблено на стику різних наук, на яких народжуються нові наукові напрямки. Усе це – результат спільної дії (єдності) двох зовні протилежних процесів: диференціації, спеціалізації (тобто поділу) і інтеграції, взаємозв'язку (тобто об'єднання) наук, процесів, що так характерні для економічних і соціальних трансформацій.

З позицій системного підходу дослідження регіонального розвитку, його оцінка, аналіз і управління мають дві взаємозалежні об'єктивні підстави. Перша полягає у внутрішніх кількісних і якісних змінах в елементах регіональної системи, її структурі і функціях, а також у її сутнісній основі. Друга – зовнішні зміни як результат взаємодії регіональної системи із суспільними явищами. Таке роздвоєння розглянутого цілісного об'єкту має методологічний сенс, тому що дає можливість виявити предметні особливості і цільову спрямованість регіонального розвитку.

Кожна із системних характеристик процесу регіонального розвитку повинна бути представлена в чотирьох вимірах: статичному, динамічному, прогностичному і контрольному.

Системний підхід в економічному аналізі повинен забезпечувати регіональні органи управління інформацією для інтеграції прийнятих рішень не тільки в часі, що обумовлює переривчастість рішень, але й у просторі, що припускає узгодження різних рішень як за напрямками (виробничі, фінансові, маркетингові), так і за рівнем – стратегічні, тактичні, оперативні.

У дослідженні і моделюванні процесів розвитку економічних систем традиційно виділяються три рівні використання кількісних методів: вимір, математичне моделювання і прийняття рішень. Рівень виміру – це кількісне представлення перемінних і кількісних закономірностей. Математичне моделювання – пошук результатів виміру математичними залежностями (побудова математичних моделей). Прийняття рішень – пошук значень перемінних, що оптимізують об'єкти в заданому напрямку.

Основний інструмент аналізу процесів економічного розвитку регіону – сукупність аналітичних показників, що можуть бути розраховані за даними статистичної звітності і використані для прийняття управлінських рішень.

Головна проблема у використанні аналітичних показників – пошук критеріїв, із граничними значеннями яких їх можна порівняти. Крім того, у даний час розроблено різноманітні аналітичні показники, для яких характерна множинність способів кількісної оцінки окремих напрямків економічного розвитку регіонів при відсутності аналітичного апарату зв'язків між ними, їхньої відносної ізольованості, розходжень у рівнях критичних

значень і незрівнянності.

Тому в даному дослідженні пропонується методика аналізу економічного розвитку регіону, де як базу (критерій) порівняння пропонується використовувати комплексну індикативну модель стійкості регіонального розвитку (динамічний індикатор розвитку – ДІР), що забезпечує взаємосполучення різних аналітичних показників, які характеризують структурні блоки (підсистеми) регіону.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ШЛЯХИ ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ КРАЇНАМ ЄС

Марочко С.С., асистент, **Денисова І.В.**, асистент,
Катериніна М.П., студент
Сумський державний університет

За останні роки прослідковується чітка тенденція до збільшення споживання природного газу країнами ЄС, яке на сьогодні вже становить 16,2% від загального споживання даного палива у світі. [1] Відсутність власних родовищ даного джерела енергії зробили регіон залежним від імпорту. На сьогодні основним постачальником країн ЄС є Росія, трубопроводи якої пролягають територією України, роблячи її головним транзитером. Політична ситуація, що призвела до переривань у постачанні газу, стала причиною для пошуку альтернатив співпраці України з постачальниками енергоносіїв.

Рішення ЄС може змінити економічну ситуацію всіх країн, які мають відношення до сьогоднішнього та майбутнього постачання газу до Єврозони. Існує декілька проєктів, які в ситуації, що склалася, можуть бути прийнятими країнами-експортерами та імпортерами природного газу.

1. Введення в експлуатацію альтернативної газотранспортної системи. В даному випадку зацікавленими сторонами залишаються Росія, як постачальник, та Євросоюз, як споживач. Це надасть змогу двом сторонам ліквідувати третю – транзитера, яким на сьогодні є Україна.

Однією з альтернатив українському співробітництву є проєкт «Набукко» – складова поставок енергоресурсів із Каспію до країн ЄС. Газогон передбачає поставку природного газу із родовища Ірану, який через конфлікт навколо своєї ядерної програми не може бути постачальником газу, і співробітництво з ним можливе лише в майбутньому. Крім Ірану, експортером може стати Азербайджан, який офіційно заявив про бажання співпрацювати з країнами ЄС в якості постачальника та транзитера [1]. Проєкт є важливим та політично вигідним для Європи, адже це дозволить ЄС

знайти перспективного та надійного імпортера для забезпечення потреб у газі та надасть змогу стати регіону незалежним від політичних незгод із Росією. Крім того, Чорноморський та Центральноазіатський регіони в найближчому майбутньому можуть зіткнутися зі збільшенням попиту на свої енергоресурси, що пов'язано зі стрімким розвитком, а отже, і збільшенням споживання природного газу такими країнами, як Індія та Китай. Отже, розглядаючи даний проект, ЄС повинен не зволікати із прийняттям рішення.

По-друге, в той самий час розглядаються шляхи будівництва газопроводів «*Південний потік*» та «*Північний потік*» [1], що не планують пролягати територією України. За сучасної потреби в природному газі Євросоюзу залишається доцільним будівництво лише одного проекту, що створює велику конкуренцію, під впливом якої приймаються рішення всіх зацікавлених сторін. Так, Росія, вбачаючи в Каспійському регіоні потенційних конкурентів, намагається зберегти наявний сегмент ринку, прагнучи залишитися без транзитерів, що спростить укладання угод з ЄС та посилить залежність останнього від відносин з Росією. Будівництво нового газопроводу в обхід Україні є економічно вигідним насамперед компаніям, які постачатимуть труби, електронне устаткування, засоби зв'язку, надаватимуть власні послуги тощо.

2. *Продовження використання вже налагоджених зв'язків.* За таких обставин, Україна зможе продовжувати виконувати свої функції транзитера, і будівництво газопроводу за межами останньої негативно вплине на економічний стан всієї країни. Особливо ускладнює процес пошуку економічно вигідних шляхів транспортування політична ситуація, за якої політичні пріоритети у відносинах між країнами стають важливішими за економічне обґрунтування вартості транспонованого трубопроводами природного газу.

Будь-яке з перерахованих рішень із впровадження нової газотранспортної системи не є економічно вигідним для України. Аби не допустити остаточної зміни орієнтації країн Європи на Центральноазіатський регіон та будівництво нових газопроводів, необхідно модернізувати власну газотранспортну систему, яка працює вже понад 40 років і довела часом власну надійність та можливість повністю задовольняти наявний попит країн Заходу. Так, на сьогодні газотранспортна система України постачає природний газ до Чехії, Словаччини, Австрії, Німеччини, Франції, Швейцарії, Італії, Румунії, Польщі, Угорщині, Хорватії, Болгарії, Греції, Туреччині, щороку експортуючи, за даними [1], понад 100 млрд. м³ природного газу. Потенційною послугою української газотранспортної системи може бути тимчасове зберігання газу, який належить іншим європейським країнам, у підземних газосховищах, розміщених у західних регіонах країни (їх потужності на сьогодні використовуються лише на 45–

55%). До того ж, переоснащення українського трубопроводу потребує набагато менше витрат, ніж будівництво нового ідентичного проекту.

Крім цього, з'ясовано, що впровадження нового газопроводу не є доцільним і для самого ЄС, оскільки регіон передбачає скорочення енергоспоживання до 2020 року на 20% за «Стратегією 20-20-20» [1], тому вже через 10 років нова газотранспортна система не зможе приносити таких стрімких прибутків своїм власникам, як за найближчими прогнозами експертів.

Для України як транзитера стрімкий пошук нових шляхів та співробітників призводить до загрози втрати власної ніши у транспортуванні природного газу до ЄС. Якщо Захід відмовиться від послуг України, відбудуться величезні економічні втрати як при будівництві нових шляхів, так і при відмові використання існуючої системи трубопроводів. Тож, на нашу думку, не дивлячись на привабливість нових проектів, все ж залишається економічно вигіднішим як для України, так і для країн ЄС технічне переоснащення вже існуючого сполучення. При цьому, рішення ЄС буде залежати в тому числі і від позиції України, яка зобов'язана продемонструвати надійність та стабільність у співробітництві.

1. Таран С.І. Альтернативні газотранспортні маршрути Європи та Росії: політико-економічні особливості / С.І. Таран // Економічний часопис XXI. – №1–2. – 2011. – С. 9–12.

«ЗЕЛЕНА» ЛОГІСТИКА: ТЕОРІЯ ТА МЕХАНІЗМИ

Мішенін Є.В., д.е.н., проф., **Коблянська І.І.**
Сумський національний аграрний університет

Як свідчить світовий досвід, значні резерви підвищення еколого-економічної ефективності виробництва можуть бути мобілізовані за рахунок використання концептуально нових методів управління, заснованих на принципах логістики: процесного підходу, «ощадливого» виробництва, «точно вчасно» тощо. Відповідно, виникає об'єктивна необхідність у більш детальному дослідженні принципів та механізмів формування «зелених» логістичних систем у виробничому комплексі. У зв'язку з цим важливого значення набуває розроблення теоретико-методичних засад екологічно орієнтованого логістичного управління виробництвом.

Сьогодні логістика виокремилась у самостійну галузь науки з притаманними їй методами та інструментами регулювання виробничих процесів. Концепція логістики передбачає наскрізну оптимізацію матеріальних, фінансових та інформаційних потоків, які мають технологічну, організаційну, економічну та інформаційну єдність, з позицій єдиного цілого,

тобто у межах логістичної системи. При цьому слід вказати на те, що сучасний етап розвитку логістики пов'язаний з пануванням інтегральної її парадигми, згідно з якою прийняття оптимальних рішень у логістиці ґрунтується на оцінці комплексних, а не локальних витрат, які супроводжують матеріальний потік, та втрат від нераціонального використання ресурсів потоку.

З цих позицій, виникає об'єктивна необхідність у формуванні екологічно орієнтованого логістичного управління – управлінської діяльності, яка передбачає врахування екологічних чинників на всіх етапах просторово-часового планування, організації, контролю й регулювання руху матеріальних, інформаційних і фінансових потоків від джерела їх виникнення до кінцевого споживача на основі концепції логістики. Метою екологічно орієнтованого логістичного управління є отримання інтегрального еколого-економічного ефекту як результату оптимізації потокових процесів у виробничій логістичній системі, що забезпечуватиме: скорочення тривалості логістичного циклу; підвищення загальної та екологічної якості продукції (послуг), а також продуктивності використання виробничих ресурсів (зокрема, основного обладнання та устаткування, сировини та матеріалів); скорочення браку та втрат ресурсів під час зберігання та транспортування; своєчасне виконання господарських зобов'язань; зменшення обсягів утворення відходів (викидів, скидів).

Реалізація екологічно орієнтованого логістичного управління потребує більш комплексного підходу щодо визначення об'єктів логістичного управління. Поряд з потоками товарно-матеріальних цінностей – сировини, ресурсів незавершеного виробництва, готової продукції – особливого регулювання потребують: газово-енергетичні викиди та стічні води, виробничий брак; вторинні матеріальні ресурси, утворені під час виробництва, відходи виробництва, повернена продукція, а також відходи споживання – тара та ті, які мають комерційну цінність для підприємства-виробника (наприклад, це металеві та дерев'яні вироби, харчові продукти). Це вимагає удосконалення організаційних структур підприємств з метою забезпечення інтеграції та координації традиційних логістичних функцій (постачання, виробництво, збут) та діяльності у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Для управління потоками забруднюючих речовин та відходів (яке повинно бути спрямоване на максимальне використання їх ресурсної цінності та екологічно безпечне видалення неутилізованого залишку, а також нейтралізацію негативного впливу виробничих процесів на компоненти навколишнього природного середовища) у структурі логістичної системи підприємства необхідно виділити екологічну (природоохоронну) підсистему.

Загалом, формування та розвиток механізму екологічно орієнтованого

логістичного управління на підприємстві мають ґрунтуватися на таких базових принципах:

– становлення екологічно орієнтованого логістичного управління як інтегрованої функції управління сукупним матеріальним потоком, який об'єднує всі етапи виробничо-господарської діяльності від постачання сировини до розміщення відходів виробництва і споживання;

– орієнтація на утримання високих конкурентних позицій на ринку за рахунок екологічно відповідальної поведінки;

– інформаційне забезпечення процесів екологічно орієнтованого логістичного управління на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, у сфері екологізації виробництва;

– формування ефективної системи екологічно орієнтованого логістичного управління промисловим виробництвом на основі застосування інноваційних методів та інструментів управління (зокрема, елементів системи екологічного менеджменту);

– прийняття оптимальних рішень в управлінні виробничою логістичною системою на основі оцінки екологічних витрат підприємства у складі загальних логістичних витрат;

– забезпечення адаптивності логістичної системи до змінних умов зовнішнього середовища;

– удосконалення корпоративної екологічної культури як передумови забезпечення екологізації логістичного управління промисловими системами.

КЛАСТЕРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У ТЕПЛОЕНЕРГЕТИЦІ

Мішеніна Н.В., к.е.н., доц., **Панченко О.В.**

Сумський державний університет

Динамічний екологічно збалансований розвиток різних галузей національного господарства, зокрема теплоенергетичного комплексу, потребує формування стратегічних напрямів кластерних взаємодій підприємств, організацій та державних управлінських структур.

В даній роботі висунута гіпотеза про доцільність та необхідність застосування теорії регіональних кластерів для формування та розвитку організаційно-економічних умов вирішення проблем використання твердих побутових відходів в теплоенергетиці, оскільки цей технологічний процес пов'язаний з діяльністю підприємств різних галузей.

Під територіально – виробничим комплексом з використання твердих

побутових відходів (ТПВ) (регіональним еколого – енергетичним кластером) нами розуміється група локалізованих в регіоні взаємопов'язаних підприємств та організацій, органів державного управління, які взаємодіють та доповнюють один одного в процесі використання ТПВ в якості енергоресурсів в межах єдиного технологічного ланцюга вирішення цієї еколого – енергетичної проблеми.

Метою формування територіально-виробничого комплексу кластерного типу з використання ТПВ у якості енергетичних ресурсів в теплоенергетиці (регіонального – еколого – енергетичного кластеру) є реалізація комплексного підходу до вирішення екологічно – енергетичної проблеми, шляхом об'єднання зусиль підприємств різних галузей, органів міської влади, органів державного регулювання екологічних та енергетичних для реалізації технологічного процесу перетворення (ТПВ) в енергоресурси, на основі кластерної взаємодії зацікавлених осіб.

Відповідно до поставленої мети, основні *завдання* щодо формування, функціонування та розвитку такого кластеру можна представити наступним чином:

1. Ідентифікація інтересів зацікавлених осіб (господарських суб'єктів) в системі поводження з ТПВ.

2. Виокремлення організацій (підприємств) в якості структуроутворюючих та забезпечуючих.

3. Постійне виявлення та оновлення дії організаційно – інституціональних, фінансово – економічних, еколого – економічних важелів, які впливають на прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання ТПВ в якості енергоресурсів у процесі кластерних взаємодій.

4. Підвищення ефективності взаємодії між організаціями-учасниками кластеру та іншими суб'єктами господарювання регіону та населенням.

5. Зменшення обсягів неефективного утворення та захоронення ТПВ та підвищення швидкості знешкодження ТПВ на рівні регіону.

6. Впровадження інноваційних технологій щодо використання ТПВ в якості енергоресурсів, а також управління у вирішенні еколого – енергетичних проблем (наприклад, логістичних).

7. Оцінка та забезпечення кластерного виробничо – економічного, організаційного, екологічного та соціального ефектів с урахуванням синергетики їх прояву від використання ТПВ в якості альтернативних енергоресурсів на різних рівнях управління.

8. Постійне вдосконалення системи моніторингу результативності взаємодії учасників кластерного утворення.

9. Покращення координації взаємодії між органами місцевої влади, органами місцевого самоврядування, організаціями-учасниками кластеру, некомерційними організаціями, територіальними громадами (населенням) в

сфері поведження з твердими побутовими відходами.

В роботі сформовано найбільш визначальні принципи кластерної організації підприємств у сфері використання твердих побутових відходів у теплоенергетиці наступним чином:

1. *Системна інтеграція, кооперація та конкуренція учасників кластерного утворення.* Системна інтеграція та кооперація підприємств забезпечує узгодження їх еколого – економічних та фінансових інтересів, обумовлює отримання ними синергетичного ефекту і, тим самим, сприяє підвищенню конкурентноздатності.

2. *Системна взаємозалежність та самоорганізація.* Цей принцип передбачає стійкі взаємозв'язки (організаційно – технологічні, економічні, фінансові та ін.) між учасниками регіонального еколого – економічного кластеру та містить елементи системної самоорганізації підприємницьких структур в якості умови сталого розвитку.

3. *Інноваційність.* Цей принцип орієнтований на розробку впровадження та розповсюдження інноваційних технологій (зокрема, і управлінських), пов'язаних з використанням ТПВ в якості енергоресурсів.

4. *Динамічність та збалансованість* у процесах формування, функціонування та розвитку кластерних структур, а також необхідну адаптацію до змінних умов зовнішнього середовища. Принцип також означає структурно – функціональні трансформації учасників регіонального кластеру.

5. *Економіко – правова відповідальність на різних ієрархічних рівнях управління.* Означає дотримання договірних зобов'язань, домовленостей в межах інтегрованих підприємницьких процесів використання ТПВ в якості енергоресурсів.

6. *Єдність інформаційного забезпечення* учасників кластерного утворення на основі створення системи моніторингу взаємодій організацій (підприємств) на логістичних засадах.

В роботі запропоновано структурно – функціональна схема територіально – виробничого комплексу з використання твердих побутових відходів (ТПВ) у якості енергетичних ресурсів кластерного типу.

DIFFERENTIATION AND THE MAIN CHARACTERISTICS OF HIGH TECHNOLOGIES IN CONTEXT OF GLOBAL TRENDS

Omelyanenko V.A., Ph.D. student
Sumy State University

High-technologies and globalization are arguably the two most important forces giving to any country broad opportunities. The modern competitive

production should be based on the extensive use of high technologies – most advanced technologies currently available, and must be integrated in the world economy. Numerous facts of past decades show that high tech is the momentum of economic development that leads to analyze the main trends in this field.

There are two reasons why it is important to clarify and specify high tech [1]:

1) due to the impact of technologies on the economy, attempts are made to classify economic production and incomes;

2) due to the impact of high tech on the environment, standard marketing strategies are being modified and adapted, therefore, it is necessary to know the products to focus on.

In this context, the current issues are the problem of classification of technologies arising from the rapid development of innovative sector. The way of definition of high technology will be used usually determines which of two major approaches to take. The basic methods use either the percentage of scientific and technical employment in a particular industry compared to all industries or R&D dollars spent as a percent of total sales, a measure of research intensity. Consider these methods more [2]:

1) workforce measures – occupational employment and the percentage of particular occupations within industries changes over time, reflecting changes in employment growth as well as business structure;

2) research intensity – data on research intensity (cost of R&D in a percent of total sales) is derived from studies of publicly traded companies. Currently, the top ten most research intensive industries are: medicinal chemicals and botanical products (SIC 2833); biological products, excluding diagnostics (SIC 2836); prepackaged software (SIC 7372); telephone and telegraph apparatus (SIC 3661); pharmaceutical preparations (SIC 2834); commercial research (SIC 8731); electro-medical apparatus (SIC 3845); computer communication equipment (SIC 3576); and laboratory analytical instruments (SIC 3826). The difficulty of assessing this criterion due to the fact that the industry is not homogeneous set of technologies. These may include production of a higher level of technological intensity than the average for the industry. As a result, there are many gradations of technology. For example, OECD distinguishes five groups of such, U.S. Census Bureau – 10, etc.

The attendees concluded that many factors contribute to an industry's high-tech nature and that the Census Bureau explored following factors:

- high proportion of scientists, engineers, and technicians (science, engineering, and technician occupation intensity);
- high proportion of R&D employment (R&D employment intensity);
- production of high-tech products, as specified list of advanced-technology products;
- use of high-tech production methods, including intense use of high-tech capital goods and services in the production process.

According to the conventional approaches high tech company is based on intellectual property portfolio (patents and patent applications, trade secrets, information/information services, software etc).

The high technology development strategy in the country should take into account specific global trends in this area. The main trend here is the growing role of the international aspects of technological development, respectively, and in the development of high technologies will intensify international component.

The international factor manifests itself in two main aspects:

- 1) international innovation and technological cooperation as a way to consolidate the scientific capacities of partner countries;
- 2) increase of international trade.

According to the Global Insight World Industry Service database, which provides production data for the 70 countries that account for more than 97% of global economic activity, the global market for high-tech goods is growing at a faster rate than for other manufactured goods. During the 24-year period examined (1980–2003), high-tech production grew at an inflation-adjusted average annual rate of nearly 6.4%, compared with 2.4% for other manufactured goods. In 2005, the US high-tech industries employed 5.6 million people paying salaries 85% greater than average private sector jobs. It was also the largest exporter among all industry sectors, accounting for 32% of total manufactured exports in 2004 [3].

The ratio of high-tech imports to GDP more than doubled during the same period. Partly as a result, developing-country exports of high-tech goods have also increased, rising from 11% of total exports in the mid-1990s to 19% in 2002–04 (figure 1, table 1). In the case of lower middle-income countries, high-tech goods represent broadly the same 23% share in total exports as in high-income countries [4].

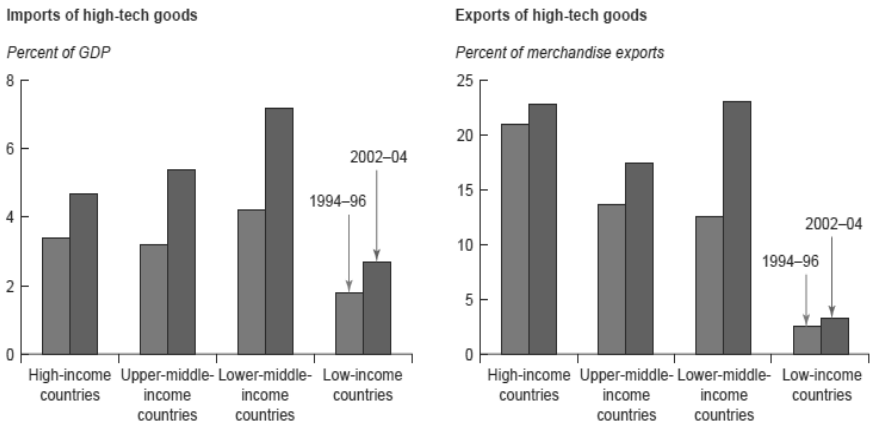

Figure 1 – Developing countries’ trade in technology goods [4]

Table 1

Growth of high-tech and other manufactured exports across developed and developing countries (1985-2000)

Categories/Regions	World	Developed Countries	Developing Countries
Resource based	6.60	5.18	11.00
Low technology	8.85	6.86	11.69
Medium technology	8.45	7.57	13.36
High technology	13.19	11.13	19.21

According to research of patents production function and estimate how internationalisation of technology affects the national patent production of OECD countries in the period 1990-2003, the authors found fact of increase of technology internationalisation with 10 % reduces the share of high technology patents with 3.1 % and the share of ICT patents with 3.3 %. No difference of technology internationalisation impact on technology production between large and small countries could be found. Two explanations for this unexpected result are put forward. First, although ICT is considered as an important General Purpose Technology (GPT), it is already maturing and hence many countries already build a base in this technology. Second, the dynamics in high technology fields is high that patenting is not worth the effort. In that case the impact is underestimated. Focusing on a recent GPT, i.e. biotechnology, an increase of internationalisation of technology of 10 % increases the patent production in biotechnology with 3.2 %. This effect is significantly smaller for small countries, which can be explained by the limited sources of small countries to build a sufficient absorptive capacity when a new technology takes off [5].

Sales, R&D and employment growth for firms in high-, medium-high and low-technology industries, 2008-09 and 2009-10 (%) is shown on figure 2.

Another important feature of high technology is the issue of transfer, in particular international. The transfer often requires the transfer of a complex technology (patent family) due to the complex nature of various technological solutions. In this case importance of tacit knowledge (consists in the features of pre-commissioning in new use of technology) and international movement of labor as a carrier of tacit knowledge increase. High-tech industry associations from around the world strongly support advancing an ambitious new tariff-reduction initiative to significantly expand product coverage of the Information Technology Agreement (ITA), which is one of the most meaningful trade agreements in WTO.

If we want to be a high-tech economy, we need those high-tech skills. Now the public sector outsourcing is growing, and experts predict the trend will only increase because it is perceived as a way to reduce spending. High-tech industries rely on foreign outsourcing for much of their manufacturing. But in some areas often a lot more about business knowledge than it is about software technology,

and it's a lot harder to ship that kind of work overseas.

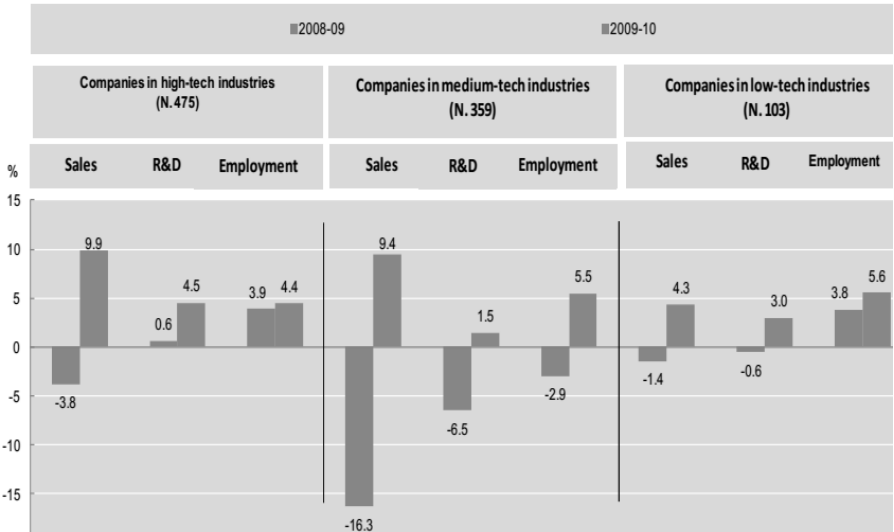

Figure 2 – Sales, R&D and employment growth for firms in high-, medium-high and low-technology industries (OECD STI Outlook 2012 based on EU (2011), EU industrial R&D investments Scoreboard)

There are several locational tendencies that determine the distributional patterns of high-tech industries, which are the application of intensive research and development efforts to the creation and manufacture of new products of an advanced scientific and engineering character.

A high quality, innovative, and efficient local government can facilitate the development of high tech industries under the following conditions [6]:

1. Understand high tech firms in your region competitive advantages;
2. Invest in human capital;
3. Create a research and development presence;
4. Invest in physical capital;
5. Invest in quality of life;
6. Streamline permitting, planning, and other public services;
7. Adapt other local laws (such as special tax policies and administrative procedures);
8. Provide venture and seed capital;
9. Create support programs for entrepreneurs;
10. Apply information technology in the public sector.

A high quality, innovative, and efficient local government can facilitate the development of high tech industries if it is also careful to understand trends in local industries and the needs these companies have with respect to their public sector partners. At least five main locational tendencies of high tech industry have been recognized:

1. Availability of first quality communication and transportation facilities.
2. Proximity to major universities and research facilities.
3. Avoiding areas with unionized labor.

4. Locally available venture capital.
5. Location in regions of major areas with favorable quality of life.

Generally all factors can be combined in the «technopolis wheel» model [7], which posits seven key components — the research university, large technology companies, small technology companies, state government, local government, federal government, and support groups — that must interact to advance successful high technology driven economic development.

All these factors determine the main directions of national technology strategies to maximize the benefits of the global economy.

1. Mohr,^oJ.; Sengupta,^oS.; Slater,^oS. 2010. Marketing of High—Technology Products and Innovations. New Jersey.

2. Definition of High Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gccc.com/pdf/tech/defining.pdf>

3. Development of High Technology Industries in Hong Kong [Електронний ресурс] // Paper Ref: CSD/EC/6/2007. – Режим доступу: http://www.cpu.gov.hk/english/documents/csd/csd_ec_6_2007.pdf

4. Global Economic Prospects: Technology Diffusion in the Developing World [Електронний ресурс]. – The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2008. – Режим доступу: <http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2008/Resources/complete-report.pdf>

5. Diaz Arias, Adriana, Van Beers, Cees (2008) The Impact of International Technology Transfer on Technology Production in OECD countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aea-eu.com/2008Tokyo/DOCUMENTS/Publication/Abstract/DIAZ_VAN-BEERS.pdf

6. Paul Sommers and Daniel Carlson (2000) Ten Steps to a High Tech Future: The New Economy in Metropolitan Seattle, A Discussion Paper Prepared for The Brookings Institution Center on Urban and Metropolitan Affairs, Washington, D.C.

7. High Tech Growth and Community Well-Being: Lessons Learned from Austin, TX. Nelson A. Rockefeller College of Public Affairs and Policy. 2006.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ КОНФЛІКТАМИ

Петрушенко М.М., к.е.н., доц.
Сумський державний університет

В світі та в Україні на сучасному етапі її розвитку склалася ситуація, в якій конфліктний потенціал еколого-економічних проблем досяг певного критичного рівня. Важливу роль у вирішенні екологічних конфліктів відіграє політика, як міжнародна, так і національна та регіональна.

В контексті політекономічної концепції соціальної відповідальності через призму сучасного бізнесу відображається вся сукупність принципів і правил неконфліктної соціально та екологічно орієнтованої економічної поведінки. Водночас соціальна відповідальність є інститутом гармонійного розвитку суспільства через ідеологічну та регулятивну підтримку держави

та міжнародної спільноти в напрямку формування позитивних мотивів не тільки раціональної, а й соціально-відповідальної поведінки суб'єктів економічної діяльності.

На жаль, політична практика в галузі управління природними ресурсами в Україні свідчить про наявність випадків корупційної діяльності, загострення якої відбувається на тлі невизначеності в законодавчій сфері щодо прав власності на землю, неконтрольованості та безкарності корисливих дій чиновників, загальнокорупційної ситуації в державі та її регіонах. На наш погляд, не тільки тотально некорупційна, а й виважено просоціальна та проекологічна державна політика в консенсуальному поєднанні з концепцією та інститутом корпоративної соціальної відповідальності є гарантом забезпечення еколого-економічної безпеки країни.

Традиційним у рамках досліджень економіки природокористування та охорони довкілля є розгляд збалансованих (економічних, соціальних, екологічних) аспектів так званого сталого (стійкого, підтримувального) розвитку суспільства. Початково формулювання аспектів сталого розвитку у формі тріади «соціум – економіка – екологія» ускладнює пошук балансу між соціальними чинниками, до яких відносяться також і чинники економічні, та чинниками екологічними, оскільки перші з них при початковому погляді переважають чисельно. При деякій зміні в розстановці акцентів, а саме, розгляді сталого розвитку в концепції соціальної відповідальності, тобто пріоритеті соціальної складової розвитку, що означає в тому числі й зміну екологічного вектора на вектор соціально-екологічний (тобто екологія – не для економіки чи як абстрактне поняття, а екологія – для суспільства), – з'являється принципово новий підхід до вирішення екологічних конфліктів. Останні, ускладнені екологічними, економічними та іншими чинниками, є, передусім, соціальними явищами й, відповідно, потребують адекватного концептуально-політичного погляду.

Економічний погляд на підтримання соціально та екологічно відповідальної діяльності передбачає формування відповідного потенціалу. Не заглиблюючись у сутність економічного потенціалу як самостійного теоретико-методологічного вчення, підкреслимо, що в аспектах реалізації та розвитку він може розглядатися не тільки як модель підґрунтя для сталого розвитку, а й як одна з моделей власне сталого розвитку при відображенні окремих його напрямів, наприклад, максималістичного чи нульового розвитку. Зокрема, йдеться про те, що, по-перше, природа потенціалу як певної накопичувальної здатності констатує його підтримувальну роль і функцію як синергетичної системи, вбудованої в систему економічну на рівні певної території.

По-друге, економічний потенціал як система взаємозв'язків між

об'єктами господарювання, яка самогенерує здатність максимально формувати і задовольняти потреби населення, шляхом оптимального використання природних ресурсів певної території в умовах конкретних соціо-еколого-економічних відносин, – відповідає максималістичним принципам та інтересам у рамках найпоширенішого на сьогодні напряму економічного розвитку, в площині проекції якого, до речі, й відбуваються соціальні та, зокрема, екологічні конфлікти (максималізм у задоволенні потреб породжує численні протиріччя та протистояння у боротьбі соціальних груп, передусім, економічних суб'єктів за обмежену кількість джерел задоволення потреб).

По-третє, в структурі реалізованого економічного потенціалу відображено соціальні, екологічні та економічні аспекти сталого розвитку: йдеться про п'ять основних форм капіталу (фізичну, фінансову, людську, соціальну, природну). В контексті дослідження екологічних конфліктів їх соціоприродна сутність і зміст спричиняють, передусім, необхідність розкриття взаємозв'язку між соціальним і природним капіталом (у рамках даного дослідження в складі соціального капіталу розглядається людський капітал. При цьому згідно з факторним аналізом інші форми капіталу (фізична та фінансова) вважаються умовно постійними.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження при обґрунтуванні управління екологічними конфліктами на будь-якому територіальному рівні, від адміністративно-територіального – до міжнародного, були виявлені та узагальнені концептуально-політичні аспекти щодо: інституту та концепції соціальної відповідальності, концепції сталого розвитку, а також структури економічного потенціалу території, – в їх взаємозв'язку з іншими чинниками виникнення екологічних конфліктів.

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГРОМАД: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Петрушенко Ю.М., к.е.н., доц., докторант

Біленко В.О., студент

Сумський державний університет

Питаннями розвитку громад, починаючи з традиції Ф. Тенніса [1], займались в основному соціологи. Проте економічні підходи, як це передусім показали роботи Нобелівської лауреатки Е. Остром, можуть запропонувати більш конкретні механізми вирішення проблем розвитку громад, ніж здебільшого абстрактні висновки соціологів.

Якщо звернутись до програмної роботи Е. Остром «Керування

спільним»[2], то американській дослідниці вдалося на основі аналізу широкого спектру успішних прикладів управління колективним майном показати, що за певних умов громада може вирішувати проблему використання спільних ресурсів більш ефективно, ніж якщо б ці ресурси знаходились у приватній власності чи під контролем держави.

У цій новаторській книзі Е. Остром взялася за одну з найбільш складних та спірних проблем позитивної політичної економії, а саме – яким чином так організувати використання спільних ресурсів, щоб уникнути і надмірного споживання, й адміністративних витрат. У таких випадках, коли ресурси знаходяться у використанні багатьох осіб, економісти часто вважають їх придатними для експлуатації лише тоді, коли проблема надмірного споживання вирішується або шляхом приватизації, або застосуванням зовнішнього примусу. Е. Остром, навпаки, рішуче стверджує, що існують інші рішення, що стабільні інститути самоврядування можна створити, якщо вирішити деякі проблеми забезпечення, довіри та контролю. Вона наводить ретельне дослідження унікально широкого спектру прикладів, одні з яких є стабільними інституціями, а інші – виявилися слабкими і зазнали невдачі. Грунтуючи свої висновки на порівнянні джерел успіхів і невдач у самоврядуванні, Е. Остром описує деякі основні риси успішних схем управління спільними ресурсами і закінчує книгу пропозицією іншим вченим розвивати далі її оригінальну теоретичну роботу.

Свою науковою розвідкою Е. Остром продемонструвала ефективність економічного аналізу у вирішенні питань функціонування громад, проте «проблема керування спільним» – це лише частина системної теорії розвитку громад, яку ще необхідно створювати.

Що стосується України, то проблема знищення громад не помічається за низкою, здавалося б, більш важливих питань забезпечення першочергових потреб людей. Спроби побудови громадянського суспільства залишаються на рівні декларацій, держава під мотивом забезпечення соціальних стандартів та побудови ефективного управління посилює централізацію та все більше пригнічує місцеве самоврядування й ініціативу.

Створюється враження, що в теоретичній платформі, на якій будуються рішення українського уряду, існують лише два рівня: індивід та держава. Рівень громади є пропущеним.

Такий підхід є неефективним, оскільки не дозволяє використовувати потенціал соціальної мобілізації жителів громад. Часто виникають ситуації, коли рішення уряду шкодять інтересам громад, оскільки останні просто не були враховані.

Крім того, у розвинутих країнах інтересами громади вимірюється ефективність індивідуальних рішень її членів. За відсутності цих механізмів в Україні на місцях ми маємо повний хаос в більшості економічних питань

громадського життя.

Все це говорить про те, що питання розробки теорії економічного розвитку громад для України є більш актуальним і нагальним, ніж навіть для розвинутих країн, де вже зроблені перші кроки в цьому напрямку.

1. Теннис Ф. Общность и общество / Ф. Теннис. – СПб. : «Владимир Даль», 2002. – 451 с.

2. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action / E. Ostrom. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Пилипенко В.В., к.е.н., доц.

Сумський національний аграрний університет

Сьогодні вже стало аксіомою твердження щодо необхідності випереджаючого росту продуктивності праці над її оплатою. Проте деякі теоретичні питання залишаються не до кінця з'ясованими. Зокрема, це питання впливу продуктивності праці на оплату та зворотного впливу – оплати праці на її продуктивність.

В багатьох підручниках з економічної теорії категорія продуктивності праці визначається як здатність людини виробляти певний обсяг продукції чи виконувати певний обсяг робіт за одиницю часу. В економічній енциклопедії продуктивність праці визначається як ефективність виробничої діяльності людей у процесі створення матеріальних благ і послуг. Вимірюється кількістю продукції чи послуг, вироблених працівником за одиницю робочого часу. Наявність категорії та показника з однаковою назвою – «продуктивність праці», приводить до підміни понять. Коли говорять про випереджаючі темпи росту продуктивності праці над темпами підвищення зарплати, мова повинна йти саме про *ефективність* виробничої діяльності людей у процесі створення матеріальних благ і послуг, а не про *показник* продуктивності праці, який включає в себе крім власне ефективності праці, ще й її інтенсивність.

Сучасні реалії життя такі, що абсолютна більшість працівників в розвинених країнах світу працюють на умовах погодинної форми оплати праці, а не відрядної. В цьому випадку вплив зміни інтенсивності праці на кінцевий результат не такий явний, як при застосуванні відрядної форми., оскільки саме неможливість точного розрахунку впливу працівника на кінцевий результат чи зменшення взагалі такого впливу є головним чинником, який впливає на вибір саме погодинної, а не відрядної форми оплати праці.

Поняття праці має два аспекти.

По-перше, це процес розумної, цілеспрямованої діяльності людей по створенню благ, які задовольняють людські потреби. Безумовно, процес не має ніяких одиниць вимірювання.

По-друге, праця – це витрачені людиною фізичні, інтелектуальні, психоемоційні ресурси. Ці витрати можна наближено виміряти затраченою енергією (кКал чи кДж). В цьому розумінні, продуктивність праці визначає ефективність використання саме праці, яка може бути виміряна енергією. Але практична реалізація такого вимірювання настільки складна і недосконала, що при розрахунку показника продуктивності праці одночасно враховують інтенсивність праці, яка визначається кількістю витраченої праці (енергії) за одиницю часу. Таким чином показник продуктивності праці визначається як добуток ефективності праці на її інтенсивність:

$$\text{ПП} = \text{Ефективність праці} \cdot \text{інтенсивність праці} = \frac{\text{результат}}{\text{праця}} \cdot \frac{\text{праця}}{\text{час}}$$

Тому ми пропонуємо ввести поняття продуктивності робочого часу, під яким слід розуміти кількість виробленої продукції або обсяг виконаних робіт за одиницю часу, тобто замінити існуючий показник «продуктивність праці» на «продуктивність робочого часу». В цьому випадку показник продуктивності робочого часу визначатиметься як добуток показників продуктивності праці на інтенсивність праці. Крім суто теоретичних умовиводів, це дозволить використовувати на практиці загальноприйняте правило випереджаючого росту продуктивності праці над рівнем заробітної плати.

Необхідно чітко усвідомлювати, що на продуктивність (ефективність) праці впливають в першу чергу капіталоозброєність праці, рівень науково-технічного прогресу, існуючі технології виробництва, тобто ті чинники, вплинути на які працівник не має можливості. Отже, будь-які системи оплати праці мало впливають на ефективність праці. Справедливості раді слід сказати, що рівень освіти та кваліфікації певною мірою впливають на ефективність праці, особливо в тих сферах діяльності, де значення матеріальних факторів виробництва не таке суттєве – сфера послуг, освіта, державне управління і т.д., але в галузях матеріального виробництва стимулююча роль оплати праці здійснює свій вплив практично лише на другу складову показника продуктивності праці – її інтенсивність.

Суттєве значення при аналізі взаємозв'язку оплати праці та її продуктивності має рівень, на якому розглядається цей взаємозв'язок. Якщо мова йде про макрорівень, то на в цілому по економіці показник ВВП на душу населення чи одного середньорічного працівника цілком можна вважати таким, що достатньо характеризує рівень продуктивності праці, а не її інтенсивності, оскільки в масштабах країни зміна інтенсивності праці є настільки малою, що нею можна знехтувати. В цьому випадку можна

порівнювати темпи зростання продуктивності праці та реальної заробітної плати. Але і в цьому випадку, слід зауважити, що краще використовувати показник величини національного доходу (а не ВВП) на одного середньорічного працівника, оскільки однакова величина ВВП при зменшенні енерго- та матеріалоємності одиниці ВВП чи різних ставках ПДВ може означати різну реальну зарплату. Якщо ж аналіз відбувається на мікрорівні, то орієнтація на існуючий показник продуктивності праці може привести іноді до помилкових висновків.

Чи можна стверджувати, що рівень продуктивність праці впливає на рівень оплати праці? Відповідь зрозуміла: так, якщо під продуктивністю праці розуміти на рівні суспільства – величину національного доходу в розрахунку на одного середньорічного працівника, а на мікрорівні – величину новоствореної вартості на одиницю витраченої енергії.

Чи впливає оплата праці на її продуктивність? Тут відповідь є не такою однозначною. Якщо говорити про намагання підвищити продуктивність праці шляхом запровадження різноманітних систем оплати праці, то це є безперспективний шлях. Будь-які системи оплати праці направлені на підвищення інтенсивності праці. Лише якщо оплата праці стимулює отримання працівником вищої кваліфікації, підвищення професійної майстерності, то певний вплив на продуктивність праці в цьому випадку буде. Але в галузях матеріального виробництва, із збільшенням рівня автоматизації технологічних процесів, вплив оплати праці на її продуктивність є практично нульовим. Добитися підвищення продуктивності праці можна лише запроваджуючи досягнення НТП у виробництво.

Безумовно, носієм та генератором нових знань є людина (саме тому інвестиції в розвиток людського капіталу є сьогодні найбільш вигідними). Але це не та людина, що крутить гайки чи сидить за штурвалом комбайну. Ця людина – інженер, конструктор, генетик, хімік, менеджер та інші, що генерують нові знання, втілюють їх у засоби виробництва, технології, кваліфікацію працівників. Невипадково в розвинених країнах рівень оплати цих категорій працівників в декілька разів перевищує рівень оплати представників так званих робітничих професій. Невипадково саме тому в розвинених країнах відбувається інтенсивна зміна структури економіки на користь наукоємних галузей.

Україна може знайти себе в світі, якщо усвідомить просту істину: лише знання є джерелом добробуту суспільства. Свідченням такого розуміння з боку влади стане зміна пріоритетів при формуванні бюджету країни. Тільки зростання витрат на науку, освіту та культуру зможе сприяти переходу на інноваційний шлях розвитку. І хоча ефект від цього проявиться не зразу, іншого виходу у нас на шляху до заможного суспільства просто немає!

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Пирог О.В., к.е.н., доц., докторант

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Кінець ХХ ст. став початком нової – постіндустріальної епохи, яка створила чимало нових можливостей для економічного розвитку, виявила нові шляхи розвитку, але водночас суттєво загострила старі суперечності світової економіки. Е.Фелпс [1] стверджує, що парадигма традиційної економіки («економіки індустріального типу») є застарілою, оскільки діяльність суб'єктів господарювання у значній мірі визначається та залежить від зовнішніх чинників, тоді як «економіка постіндустріального типу» («нова економіка») у результаті процесу трансформування більше ототожнюється з поняттям «держжава», ніж з «економіка».

Для економіки постіндустріального типу характерні такі відмінні риси: швидкий науково-технічний прогрес, радикальні зміни структури суспільного багатства і зайнятості, задоволення основних потреб людства завдяки досягнутому виробничому потенціалу, поява ознак витіснення творчістю традиційних форм праці. Відповідно, становлення та розвиток сучасної економіки супроводжується такими явищами: інноваціями, хвилями бурхливого росту, значними коливання ділової активності, дисбалансами, інтенсивною взаємодією співробітників й інтелектуальним розвитком працівників. Отже, визначальний вплив на сучасну економіку мають технологічний фактор, який активно формується під впливом науково-технічного прогресу.

Вчені [2, с. 16; 3, с. 20] визначають «нову економіку» як економіку, що ґрунтується на інтенсивному впровадженні інновацій, нових способів ведення бізнесу, що впливають на зростання продуктивності праці та розвиває нові високотехнологічні галузі, що призводить до суттєвої зміни окремих макроекономічних параметрів. Базисом економічного розвитку нової економіки виступають високі технології, які впливають на якісні характеристики економічного середовища, а провідними сферами економічної діяльності – високотехнологічні види промислової діяльності та послуги.

Активний перехід до постіндустріального типу економічного розвитку ґрунтується на формуванні та розвитку високотехнологічного виробництва, що характерно для країн – лідерів світової економіки. З метою виокремлення таких виробництв від інших нижчим за рівнем технологічності галузей фахівцями та експертами країн-членів Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) було розроблено методику технологічної

інтенсивності [4] та проводиться детальний аналіз структури переробної промисловості, базуючись на співставленні витрат на НДДКР із загальним обсягом виробництва. До високотехнологічних видів промислової діяльності відносять машинобудування (виробництво авіаційно-космічної продукції, комп'ютерної та офісної техніки, електричних та неелектричних машин, наукового приладдя, телекомунікаційного обладнання) та хімічна галузь (фармацевтика, виробництво певної продукції хімічної промисловості), до високотехнологічних послуг – телекомунікації, комп'ютерне програмування, консультації та інформаційна діяльність з надання послуг, фінансова та страхова діяльність, видавнича діяльність, освіта, наукові дослідження та розробки, охорона здоров'я та соціальні послуги.

Становлення нової економіки постіндустріального типу під впливом зазначених факторів відбувається неодноразово в країнах світу. Дослідивши еволюцію економічного розвитку за довгостроковий період: від аграрного до постіндустріального можна стверджувати, що технологічні революції відбувались у різний час в різних країнах, змінюючи техніко-економічні парадигми. Технологічна революція супроводжується масовим обезцінюванням капіталу, який задіяний у виробництвах застарілого технологічного укладу, їх скороченням, погіршенням економічної кон'юнктури, поглибленням зовнішньоторговельних протиріч, загостренням соціального та політичного напруження

Сучасний технологічний розвиток країн – лідерів світової економіки базується на домінуючому розвитку високотехнологічних виробництв та послуг при поступовому «згасанні» низькотехнологічних. Більшість нових технологій розробляється і освоюється в розвинених країнах, оскільки вони володіють відповідним технологічним та інвестиційним потенціалом. У розвинених країнах близько 85-90% приросту ВВП забезпечується за рахунок упровадження нових технологій, виробництва та експорту наукомісткої продукції. До пріоритетних напрямів розвитку технологій в світі, що найбільш динамічно розвиватимуться у найближчий період, належать NBIC-конвергенції (*N* – нано, *B* – біо, *I* – інфо, *C* – когно).

1. Phelps Edmund S. Macroeconomics for a Modern Economy: Prize Lecture (8.12.2006) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2006/phelps_lecture.pdf

2. Стрелец И. Новая экономика: гипотеза или реальность // Международная экономика и международные отношения. – 2008. – №3. – С.16-28.

3. Alkaly R. The New Economy. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2003. – 250 с.

4. OECD.Stat Extracts [Електронний ресурс] // Режим доступу: stats.oecd.org – OECD.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Пізняк Т.І., к.е.н., доц.

Сумський національний аграрний університет

Сучасний екологічний стан України та тенденції його зміни обумовлюються перш за все діяльністю економічних суб'єктів. Незважаючи на окремі досягнення в регулюванні екологічної політики, загальна ситуація продовжує погіршуватись, що призводить до подальшого розвитку екологічної кризи. Провідною причиною такого становища є низька ефективність використовуваних інструментів екологічного контролю та управління, як з боку держави, так і на підприємствах, котрі переважно засновані на примусових адміністративних методах.

Відтак, все більш нагальним стає пошук нових механізмів зменшення антропогенного впливу на навколишнє середовище. Такими механізмами є поширення екологічної відповідальності бізнесу та впровадження екологічного менеджменту інтегрованих в загальний господарський механізм функціонування підприємства.

Необхідно констатувати, що існує необхідність у подальшому удосконаленні теоретико-методичних принципів та механізмів формування та реалізації різних видів екологічного аудиту в різних секторах економіки з урахуванням мотивів та стимулів його впровадження сільськогосподарськими підприємствами.

Сутність сучасних якісних змін у підходах до розв'язання екологічних проблем полягає в поступовій відмові від домінування традиційних адміністративно-командних методів управління та гармонійному поєднанні їх із сучасними ринково орієнтованими економічними механізмами екологічного регулювання. Характерними особливостями даного процесу є :

- зростання екологічної відповідальності підприємств внаслідок стимулювання приватної ініціативи та виникнення глобальних екологічно чутливих ринків;

- перехід підприємств від пасивної позиції у вирішенні екологічних проблем, визначеної вимогами державного екологічного контролю, до активної позиції, що визначається значною мірою власними екологічними цілями та задачами;

- розширення кордонів ініціативної екологічної діяльності підприємств, перенесення пріоритетів екологічного контролю результатів господарської діяльності (з «кінця труби») безпосередньо на джерела відновлення та утворення негативного впливу на навколишнє природне

середовище ;

- встановлення прямого взаємозв'язку екологічної діяльності з можливостями залучення інвестицій, розвитком виробництва, збереженням ресурсів, зниженням екологічних втрат, а також підвищенням якості продукції та її конкурентоспроможності;

- відкрита декларація підприємством екологічних цілей, задач та досягнутих у відповідності до них результатів;

- активне співробітництво зі всіма зацікавленими в екологічних аспектах діяльності підприємства сторонами (від інвесторів, акціонерів, партнерів, постачальників до споживачів, конкурентів, органів державної влади).

Так, екологічний менеджмент визначають як внутрішньо мотивовану ініціативну і результативну діяльність економічних суб'єктів, спрямовану на досягнення її власних екологічних цілей та програм . Основна мета екологічного менеджменту полягає в зменшенні впливу на навколишнє природне середовище в процесі господарської діяльності та, як наслідок, мінімізації потенційно можливих збитків та ризиків. У свою чергу, система екологічного менеджменту, що є частиною загального менеджменту підприємства, включає організаційну структуру, планування, розподіл відповідальності, практичну діяльність, процеси та ресурси, необхідні для досягнення цілей екологічної політики та її коригування. При цьому екологічну політику можна представити як визначену підприємством сукупність намірів та принципів щодо екологічних показників його діяльності, що створюють основу для розроблення конкретних цілей та задач.

В Україні нормативно-методична база формування системи екологічного аудиту перебуває у стадії становлення – прийнятий закон «Про екологічний аудит» (2004 р.) , розроблені «Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит». Однак методологічна база та особливості її проведення недостатньо повно розроблені за галузевими та територіальними ознаками, що обумовлює актуальність проведення досліджень у даному напрямі.

Тож у Законі України «Про екологічний аудит» він трактується як документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту. Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього

природного середовища у процесі господарської та іншої діяльності.

Екологічний аудит допомагає поліпшити відносини між природокористувачами, природоохоронними органами контролю і населенням, а також сприяє економії ресурсів, допомагає керівництву підприємства у прийнятті управлінських рішень з інтенсифікації і ефективного розвитку виробництва та формує основу для оцінки ефективності природоохоронних заходів. Тому варто звернути увагу на те, що сфера застосування й роль екологічного аудиту достатньо багатогранні:

- екологічний аудит як організаційно-управлінський інструмент забезпечує екологічну безпеку підприємства;

- екологічний аудит як інструмент державного забезпечення екологічної безпеки сприяє підвищенню ефективності екологічного управління об'єктів і територій за умови, якщо його розглядати в загальнодержавному масштабі, коли впроваджена й працює «державна система екологічного аудиту»;

- екологічний аудит як інструмент забезпечення попередження й обмеження збитків екологічних аварій на підприємстві визначає екологічні ризики;

- екологічний аудит як елемент системи екологічного страхування впливає на «економіку» процесу екологічного страхування, тобто на величину страхових сум і тарифів;

- екологічний аудит як новий напрямок діяльності на ринку екологічних послуг, тобто нова сфера для підприємництва, що теж дуже важливо в умовах державних пріоритетів на розвиток малого й середнього бізнесу.

Оскільки критерії екологічного аудиту – це вимоги нормативно-правових актів щодо охорони навколишнього природного середовища, методики, настанови, організаційні вимоги, керуючись якими екологічний аудитор оцінює докази екологічного аудиту, проводить їх аналіз та готує висновок щодо об'єкта екологічного аудиту. З цих позицій екологічний аудит можна віднести до процедури, що забезпечує розроблення і досягнення цілей екологічної політики підприємства, дотримання природоохоронного законодавства, а також є одночасно складовою механізмом екологічного менеджменту і державного екологічного управління. Така конкретизація сутності і ролі екологічного аудиту дозволяє більш обґрунтовано розглядати його як процес, механізм і як сукупність екологічних та економічних інструментів оцінки зниження впливу на навколишнє природне середовище.

При цьому екологічний аудит можна розглядати поза системою екологічного менеджменту (рис. 1).

Дієздатна ефективна система екологічного менеджменту в цілому та екологічного аудиту зокрема на підприємстві вже на перших етапах свого розвитку здатна привести до істотних еколого-економічних результатів у різних сферах господарювання.

Рис. 1 – Взаємозв'язок екологічного аудиту і менеджменту

Послідовне поліпшення системи екоменеджменту та екоаудиту повинне досягатися в усіх екологічно значущих аспектах діяльності економічних суб'єктів, де це практично досяжно. Функціонування таких механізмів дає можливість підприємству завчасно погодити екологічні цілі й завдання з конкретними фінансовими результатами діяльності й, таким чином, мати гарантію того, що ресурси спрямовуються туди, де їх використання дає найбільшу вигоду, як економічну, так й екологічну.

МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕЙТИНГИ ЯК ЗАСІБ УСУНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ НА МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНІ

Пластун О.Л., к.е.н., доц.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Дудкін О.В., к.е.н., ст. викладач

Сумський державний університет

Проблема асиметрії інформації є такою, що постійно розширює коло економічних феноменів, при яких вона відіграє значну роль. Цьому сприяє перехід до інформаційного суспільства та постійне зростання обсягів інформації необхідної для аналізу в області інвестування та оцінки ризиків.

На мікроекономічному рівні проблема асиметрії інформації вирішуються окремими підприємствами за допомогою пошуку інформації та надання ринкових сигналів – інформаційних заходів, які об'єктивно та з максимальною відповідністю реальному становищу інформують споживачів про характеристики продукції і особливості діяльності фірми.

На макроекономічному рівні ринкові сигнали мають формуватися і посилатися не окремими підприємствами, а сторонніми надгалузевими і наднаціональними суб'єктами. Окрім цього особливістю процесів усунення неповноти інформації на макрорівні є те, що ринкові сигнали містять дані не про окремі види продукції чи характеристики діяльності окремого підприємства, а про характеристики спільні для ряду компаній галузі, чи для компаній певної території. Таким чином можна стверджувати, що механізми елімінування інформаційної асиметрії на макрорівні суттєво відрізняються.

До процесів усунення інформаційної асиметрії на макрорівні відноситься складання міжнародних рейтингів, що оцінюють інвестиційні ризики. Інвестиційні компанії внаслідок обмежених ресурсів не здатні в повному обсязі оцінити усю можливу інформацію щодо потенційних об'єктів інвестування. З цим пов'язане утворення ряду рейтингів, індексів країн, регіонів, компаній за різними показниками, в тому числі їхньої конкурентоспроможності, інвестиційної та ділової привабливості. Застосування цих даних дозволяє інвестиційним компаніям уточнювати власні прогнози та оцінки, та спрощує прийняття інвестиційних рішень.

Серед засобів ранжування, що сприяють усуненню інформаційної асиметрії можна виділити такі, що оцінюють конкурентоздатність, інвестиційну привабливість, інвестиційні ризики, показники глобалізації, корупцію, динаміку економічних процесів тощо.

Існує значна кількість організацій, що здійснюють різного роду ранжування, тому для формування більш чіткого уявлення про них пропонуємо виділити чотири групи, залежно від типу організацій, а саме:

науково-дослідні організації, міжнародні організації економічного та соціального розвитку, рейтингові агентства та інформаційні агентства.

Серед рейтингів, які складаються науково-дослідницькими організаціями найбільш відомими є рейтинг конкурентоспроможності, який розробляється Інститутом розвитку менеджменту (IMD, Швейцарія), та рейтинг за індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom), який розраховується американським фондом «The Heritage Foundation».

Для рейтингів міжнародних організацій економічного та соціального розвитку інформаційною базою є макроекономічні показники та статистичні дані, а також, у ряді випадків, показники, що розраховуються за спеціально розробленими методиками, які узагальнюють найбільш значимі показники. Найбільш впливовим цієї групи є рейтинг ведення бізнесу, який розраховується Світовим банком.

Третьою групою суб'єктів, що здатні знизити інформаційну асиметрію на світовому ринку інвестицій є рейтингові агентства. Найбільш впливові з них – агентства Moody's та Standard & Poor's.

Останньою групою організацій, що складають рейтинги, є інформаційні агентства. Одним із впливових рейтингів цієї групи є рейтинг ризику країн, що складається двічі на рік журналом Euromoney. Опубліковані ним результати представляють перелік країн, розташованих залежно від величини інтегрального показника надійності.

Іншими представниками цієї групи рейтингів є рейтинг 100 кращих країн світу, що складається журналом Newsweek, та рейтинг країн з найбільш сприятливими умовами для бізнесу, який складається журналом «Форбс».

Таким чином можна зробити декілька висновків:

1) міжнародні рейтинги є ефективними інструментами, що сприяють елімінуванню інформаційної асиметрії, а велика кількість методик ранжування дозволяє інвестору отримати інформацію відносно усіх аспектів інвестиційної привабливості країни;

2) місця у рейтингах формують імідж країни, а ігнорування результатів рейтингів здатне призвести до фінансової ізоляції країни;

3) позиції, які посідає Україна в різних міжнародних рейтингах, формують вкрай неприглядний імідж. В очах іноземних інвесторів Україна є надто ризикованою та непривабливою для інвестування країною;

4) інформація щодо методології рейтингів у більшості випадків є прозорою, тому вітчизняні державні інститути мають можливість впливати на майбутні результати рейтингів у разі проведення відповідних реформ.

Зважаючи вищезазначене, ми вважаємо необхідним при розробці і реалізації державної фінансової політики та економічних реформ враховувати результати рейтингів, аналізувати динаміку позицій України з метою покращення інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів.

ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

Похилько С.В., здобувач
Сумський державний університет

Орієнтованість регіону на сталий розвиток визначається передусім характером використання природних ресурсів, темпами їх виснаження та пропорціями відтворення. Багато вчених наголошують на необхідності розроблення ресурсно-екологічної стратегії розвитку регіону з чіткою регламентацією пріоритетів господарського освоєння природних ресурсів, обґрунтуванням масштабів їх використання, оптимізацією пропорцій міжгалузевої взаємодії у системі природокористування [2].

Враховуючи суттєву диференціацію регіонів України за структурою та якістю природно-ресурсного потенціалу і рівнем антропогенного навантаження на довкілля, формування ефективних механізмів інвестиційного забезпечення регіонального природокористування постає як одна з найбільш актуальних проблем управління природокористуванням на сучасному етапі.

Основним фактором, що ускладнює створення ефективних інвестиційних механізмів раціонального природокористування, традиційно називають відсутність узгоджених економічних вимірів цінності всієї сукупності природних ресурсів. На нашу думку, – це лише один з проявів більш загальної проблеми – відсутності адекватних механізмів відтворення природних ресурсів, обумовленої суперечливістю між економічним та природним аспектами відтворення. Економічне відтворення розглядається, передусім, як відтворення капіталу, що має на меті відтворення вартості без обов'язкового відновлення його наявної матеріально-речової форми, тоді як для природного відтворення основною метою є відновлення матеріального об'єкта.

Сьогодні економічне розуміння природних ресурсів як капітальної вартості зумовлює застосування до оцінювання інвестиційних проектів у сфері охорони довкілля ресурсозбереження, ресурсовідновлення таких самих вимог та критеріїв, як і до інших проектів. У роботі [1] зазначається, що з позицій традиційної економічної ефективності більшість проектів та програм повинні окупитися не більше, ніж за 8–12 років, що для екологічних проектів є занадто жорсткою умовою.

Застосування принципу урахування фактора часу (принцип часової вартості грошей), який є основним принципом економічної ефективності та визначає логіку сучасної економічної поведінки, в оцінюванні довгострокових негативних зовнішніх ефектів обумовлює їх фактично

нульову оцінку.

Результатами такого підходу до формування механізмів відтворення є:

- відсутність адекватних потребам відтворення підходів до оцінки природних ресурсів;

- недостатнє урахування (неврахування) у економічних оцінках негативних зовнішніх ефектів (економічних збитків від екологічних порушень);

- неприйняття більшості екологічних програм та проектів тощо.

Все це обумовлює неефективність чинних інвестиційних механізмів відтворення природо-ресурсного потенціалу.

Як напрями подолання зазначених проблем деякими науковцями пропонується: формування інвестиційної привабливості природокористування [3], створення інвестиційного механізму управління екологічно орієнтованими інвестиціями [4] тощо. На наш погляд, їх розв'язання повинно бути комплексним і базуватися на теоретичному вирішенні об'єктивних протиріч між відтворювальними процесами у сфері природокористування та загальними умовами і характером суспільного відтворення. Таке вирішення передбачає пріоритет програмного підходу в управлінні інвестиційними процесами у регіональним природокористуванні і вимагає:

1) трансформації інституційних умов державного та регіонального регулювання сфери природокористування;

2) формування фінансових механізмів перерозподілу доходів між природокористувачем, регіоном та державою;

3) обґрунтування дієвих фінансово-інвестиційних інструментів відтворення природо-ресурсного потенціалу регіону,

4) застосування багатоканального фінансування тощо.

Урахування зазначених завдань у практиці регулювання соціально-економічного розвитку дозволить формувати відтворювальні процеси відповідно до принципів сталого розвитку.

1. Бобылев С.Н. Кризис: экономика и экология / С.Н. Бобылев, В.М. Захаров. – М.: ООО «Типография ЛЕВКО», Институт устойчивого развития, Центр экологической политики России, 2009. – 84 с.

2. Павлиха Н.В. Ресурсно-экологическая стратегия устойчивого развития региона / Н.В. Павлиха // Экономическое возрождение России. – 2004. – № 2. – С. 62–64.

3. Рассадникова С.І. Базові принципи формування інвестиційної привабливості природокористування / С.І. Рассадникова // Економічні інновації. – 2010. – Випуск 40. – С. 308–315.

4. Федчак О.М. Інвестиційна складова організаційно-фінансового механізму раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища / О.М. Федчак // Економіка природокористування і охорони довкілля. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – С. 209–215.

СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прокопенко О.В., д.е.н., проф.
Домашенко М.Д., асистент
Сумський державний університет

В сучасних умовах інтернаціоналізації та глобалізації світового співтовариства виникає необхідність проведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) машинобудівними підприємствами, яка відкриває перед ними можливості економічного зростання за рахунок розширення каналів збуту.

При цьому робота на зовнішньому ринку характеризується високим ступенем ризику та небезпек, які необхідно враховувати, саме тому виникає необхідність забезпечення економічної безпеки на вітчизняних машинобудівних підприємствах шляхом розроблення відповідних стратегій.

Під стратегією забезпечення економічної безпеки машинобудівного підприємства пропонуємо розуміти встановлення економічних цілей і напрямів діяльності, вибір оптимального інструментарію забезпечення достатнього рівня економічної безпеки ЗЕД для захисту діяльності підприємства у нестабільних ринкових умовах.

Для забезпечення достатнього рівня економічної безпеки ЗЕД на вітчизняних машинобудівних підприємствах пропонуємо визначати чотири основні стратегії, а саме:

стратегія підтримки – передбачає збереження економічної безпеки ЗЕД, контроль за результатами діяльності та попередження виникнення можливих загроз економічним інтересам машинобудівного підприємства;

стратегія посилення спрямована на проведення заходів посилення одного показників-індикаторів економічної безпеки ЗЕД: потенціалу підприємства, рівня країнового ризику, рівня ринкових можливостей підприємства при здійсненні ЗЕД;

стратегія адаптації направлена на проведення заходів пристосування виду діяльності до певного ринку та навпаки, а також пристосування потенціалу підприємства до тих чи інших вимог зовнішнього середовища;

стратегія модифікації передбачає проведення змін, які стосуються виду діяльності, зовнішнього ринку, а також проведенні необхідних змін складових потенціалу підприємства для здійснення ЗЕД.

Отже, стратегія забезпечення достатнього рівня економічної безпеки ЗЕД машинобудівного підприємства є частиною загальної стратегії розвитку підприємства і повинна бути спрямована на підвищення рівня економічної безпеки ЗЕД внаслідок зменшення негативного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ НА ПІДСТАВІ ІННОВАЦІЙ

Радіонова Н.Й., к.е.н., доц.

Київський національний університет технологій та дизайну

Серед економічних проблем сучасності питання забезпечення економічного розвитку підприємств на підставі впровадження інновацій займають особливе місце як за значущістю, так і за складністю. Сьогодні на зміну індустріальному й постіндустріальному укладам приходить період інноваційної економіки. Нова економічна система потребує вдосконалення існуючих принципів і підходів до планування, організації, мотивації та контролю діяльності підприємств. Як свідчить досвід розробки економічної політики розвинених країн, який докладно вивчено науковцями, інноваційна діяльність, її активізація та стимулювання є визначальним чинником економічного розвитку, що забезпечує такі характеристики країни та окремих її економічних агентів, як конкурентоспроможність, стійкість, економічна безпека, що в цілому відображається на добробуті населення та можливості протидіяти виявам кризи.

Метою аналітичного забезпечення управління економічним розвитком підприємства є формування інструментарію для встановлення впливу інноваційної діяльності на рівень економічного розвитку. Аналітичне забезпечення управління економічним розвитком підприємства має відповідати таким принципам: економічної та соціальної доцільності впровадження інновацій; пріоритетності витрат на інноваційну діяльність; пріоритету споживача над виробником; комплексності та спадкоємності планування інноваційної діяльності; відповідності рівня матеріально-технічної бази вимогам, що ставляться до якості й конкурентоспроможності продукції; економічної ефективності нововведень; стимулювання інноваційної діяльності; маркетингової спрямованості інновацій. Для реалізації цих принципів у діяльності підприємства запропонована сукупність моделей аналітичного забезпечення управління економічним розвитком підприємства.

З урахуванням розробленої концепції аналітичного забезпечення управління економічним розвитком підприємства та за результатами дослідження організаційного й економічного напрямів визначено, що існуючі підходи до реалізації найважливіших функцій управління економічним розвитком головним чином залежать від досконалості способів оцінювання й аналізу рівня економічного розвитку підприємства.

Проведені нами дослідження показують, що керівники інноваційних

проектів здатні прискорити економічний розвиток підприємства, досягнути зниження ризиків у інноваційній діяльності, забезпечити ефективність інвестування у реалізацію інновацій. Але при цьому існує значна проблема, пов'язана з вибором показників для оцінки рівня економічного розвитку підприємства на підставі інновацій. Найчастіше ці показники мають статичний характер, тобто показують стан деякого об'єкта у визначений період часу.

З переходом до укладу інноваційної економіки змінилися критерії і механізми управління економічним розвитком промислових систем, що вимагає напрацювання на цій основі сучасного методологічного апарату, який би дозволив здійснювати системні аналітичні дослідження можливостей та структурних змін у суб'єктах господарювання на підставі нарощування та активізації їх виробничого та інноваційного потенціалів.

Управління економічним розвитком підприємства на підставі впровадження інновацій повинно ґрунтуватися на функціонуванні аналітичної підсистеми, дослідження якої показало відсутність в арсеналі сучасних підприємств досконалих методів планування, прогнозування та аналізу економічного розвитку. Тому в нашому дослідженні запропоновано підхід до удосконалення аналітичного інструментарію управління економічним розвитком підприємств на підставі інновацій.

Для вирішення цього завдання на практиці ми пропонуємо використовувати метод канонічної кореляції, який дозволяє одночасно аналізувати системи показників економічного розвитку підприємства і визначальних його чинників інноваційної діяльності. Проте для вирішення розглянутого завдання вказаним методом потрібні експериментальні дані, як за значеннями показників економічного розвитку y_i , $i=1,2,3$, так і за значеннями чинників x_j , $j=1, 2, \dots, 10$ (показників інноваційної діяльності).

Зв'язок між показниками економічного розвитку підприємства і чинниками представлено системою рівнянь наступного виду:

$$b_1y_1 = a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + a_{13}x_3 + \dots + a_{1,10}x_{10};$$

$$b_2y_2 = a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + a_{23}x_3 + \dots + a_{2,10}x_{10};$$

$$b_3y_3 = a_{31}x_1 + a_{32}x_2 + a_{33}x_3 + \dots + a_{3,10}x_{10}.$$

Визначимо кожний показник y_j і чинник x_i , що впливає на нього, за допомогою однойменної з ними лінгвістичної змінної, представленої п'ятьма термінами такого змісту: «дуже мале значення», «мале значення», «середнє значення», «велике значення» і «дуже велике значення». Таким чином, отримано в цілому тринадцять лінгвістичних змінних, представлених аналогічним способом.

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ УКЛАДАННЯ УГОД ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ З КРАЇНАМИ СВІТУ

Радченко Е.Є., аспірант
Сумський державний університет

Сталий розвиток національної економіки будь-якої країни забезпечується здійсненням ефективної зовнішньоекономічної політики. Однією з особливостей економіки України є значна її залежність від зовнішньої торгівлі. Експортна складова економіки є досить значною та коливається у межах 55–60% ВВП.

Сучасний стан реформування української економіки свідчить про потребу розробки нової державної політики щодо стимулювання експорту продукції вітчизняних підприємств.

Реалізація експортного потенціалу полягає в необхідності корегування торговельно-економічного співробітництва України з провідними країнами-партнерами щодо досягнення збалансованого торговельного режиму, покращення умов доступу та закріплення вже традиційних експортних позицій українських компаній на відповідних ринках.

Найбільшими торговельними партнерами України є країни СНД, ЄС та Азії. Так, за даними Державної служби статистики України експорт товарів у 2011 році до країн СНД склав 38,3% від загального обсягу експорту, до Європи – 27% (в т.ч. в країни ЄС – 26,3%), Азії – 25,9%, Африки – 4,9%, Америки – 3,7% [1].

Таким чином, пріоритетним напрямком щодо покращення умов здійснення зовнішньоекономічної політики, зокрема, розвитку експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників, є налагодження міжнародного співробітництва з країнами – найбільшими торговельними партнерами України.

Одним із шляхів налагодження міжнародного співробітництва є укладання угод про вільну торгівлю з окремими країнами та групами країн світу. Головною метою створення зон вільної торгівлі є зняття бар'єрів у торгівлі та сприяння вільному руху товарів, капіталів і послуг.

Забезпечення максимального недискримінаційного доступу на світові ринки значно розширює експортні можливості національних товаровиробників та загострює конкуренцію на внутрішньому ринку товарів та послуг.

Водночас, за умов внутрішнього реформування національної економіки (регуляторної сфери, посилення захисту прав інтелектуальної власності, зниження податкового навантаження, боротьба з корупцією), вказані процеси можуть підвищити конкурентоспроможність як окремих

галузей, так і економіки країни в цілому.

Повноцінне використання можливостей входження до зон вільної торгівлі дозволить розширити ринки збуту, збільшити обсяги експорту українських товарів та послуг, підвищити податкові та валютні надходження, створити сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій а також відкрити нові перспективи для подальшого торговельного співробітництва.

1. Зовнішня торгівля України товарами за 2011 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrexport.gov.ua/i/imgsupload/file/FTGoods.pdf>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Синиця Л.В., к.е.н., доц.

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Стійкість до кризових змін у зовнішньому середовищі є необхідною характеристикою сучасного підприємства, забезпечення якої пов'язано з комплексом управлінських рішень, реалізація якого здійснюється з урахуванням об'єктивних економічних умов.

Стратегічна стійкість підприємства – це характеристика підприємства, необхідними і достатніми атрибутами якої є цілеспрямованість, адаптивність до зовнішнього середовища і реактивність (спроможність до реалізації), що досягається за рахунок забезпечення збалансованості між цілями діяльності підприємства та його внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Забезпечення стійкості підприємства – це процес використання аналітичних, організаційних, економічних, фінансових, техніко-технологічних інструментів із забезпечення збалансованості (рівноваги) між цілями діяльності підприємства, його внутрішнім і зовнішнім середовищем. Забезпечення стійкості підприємства є процесом комплексним та ітераційним. Комплексність забезпечення стійкості обумовлена використанням в цьому процесі елементів різних функціональних підсистем підприємства (організаційної, економічної, управлінської, контролюючої та ін.). Ітераційність забезпечення стійкості пов'язана з послідовною реалізацією однорідних дій, які виконуються протягом деякого періоду часу. У зв'язку з ітераційністю забезпечення стійкості можна визначити аналітичні та синтетичні дії. Аналітичні дії спрямовані на отримання інформації стосовно об'єкта дослідження. Результатом аналітичних дій є отримання інформації про об'єкт у вигляді деякого критеріальної ознаки, оцінки, або сукупності оцінок. Від якості та актуальності отримання такої

інформації залежить результативність синтетичних дій в процесі забезпечення стійкості. Тому, першочергового значення для забезпечення стійкості підприємства набуває аналітичне забезпечення оцінки стійкості підприємства. Аналітичне забезпечення стійкості підприємства – це сукупність інструментів оцінки і аналізу збалансованості між цілями його діяльності, внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Для формування аналітичного забезпечення оцінки стійкості підприємства вирішальне значення має співвідношення точності і швидкості реакції системи управління на зміни в зовнішньому середовищі і швидкості змін в зовнішньому середовищі, тобто співвідношення точності і швидкості змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі підприємства в порівнянні з швидкістю і напрямом змін в зовнішньому середовищі. Для забезпечення адекватного реагування на швидкі зміни, аналітична підсистема підприємства повинна швидко збирати інформацію, обробляти її, комбінувати необхідні ресурси в достатній кількості і реалізовувати тактичні управління, що нівелюють негативні наслідки несприятливої непередбаченої події. Тому, нами запропоновано розглядати три часових параметри для визначення зовнішніх і внутрішніх подій, а саме: t_a – характерний час між послідовними процесами зміни параметрів зовнішнього середовища; t_b – характерний час розвитку процесів; t_s – характерний час підготовки, ухвалення і реалізації управлінського рішення у відповідь на зміну параметрів зовнішнього середовища.

Для збереження стійкості, підприємству слід активно управляти своїми відносинами із зовнішнім середовищем. Для цього події і процеси необхідно оцінювати з позицій їх впливу на здатність підприємства до досягнення цілей. Спосіб встановлення пріоритетності зовнішніх і внутрішніх подій на основі ранжирування можливостей і погроз підприємства і визначення області стійкості підприємства включає оцінку збалансованості між внутрішнім середовищем і цілями, зовнішнім середовищем і цілями, внутрішнім середовищем і зовнішнім середовищем.

У якості інструменту аналізу стратегічної стійкості нами пропонується використовувати метрику індикаторів внутрішніх складових стратегічної стійкості підприємства. Запропонована метрика цільових індикаторів стратегічної стійкості підприємства за рівнем запасу стратегічної стійкості у часі може використовуватися у процесі забезпечення стратегічної стійкості підприємства як процес аналізу і синтезу інформації для визначення групи показників, що вимагають довгострокових прогнозів (високий-низький запас стійкості), які формують альтернативні варіанти розвитку ситуації в майбутньому.

Для дослідження стратегічної стійкості машинобудівного підприємства розроблена метрика внутрішніх індикаторів складових стратегічної стійкості підприємства та проведена її апробація. На підставі шкали проведена оцінка внутрішньої складової стратегічної стійкості

підприємства в цілому.

Використання розроблених рекомендацій на підприємствах дозволить визначити оцінку внутрішніх складових діяльності підприємства за рівнем запасу стійкості у часі за допомогою метрики цільових індикаторів стійкості підприємства, оцінку можливостей і загроз за критеріями актуальності інформації і значущості події.

ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ – ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ БЕРДИЧЕВА

Скавронський П.С., науковий кореспондент

*лабораторії географічної та економічної освіти Інституту педагогіки
НАПН України, вчитель географії, загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
№ 11 м. Бердичева Житомирської обл.*

Сталий розвиток визначено ООН як основний напрям розвитку людської цивілізації на XXI століття, альтернативи йому немає. Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (Саміт Землі) United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro у 1992 р. Ця конференція розглядала оточуюче середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні області. У головному документі, прийнятому на цій конференції, «Порядку денному на XXI століття», що розглядався в якості програми всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язується з гармонічним досягненням наступних цілей: високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу; задоволенні потреб людей і збереженні сталого розвитку протягом тривалого періоду.

Сталий розвиток базується на благородній гуманній ідеї поліпшення якості життя нинішнього й майбутнього поколінь. Сталий розвиток означає інтегрування і баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів з тим, щоб максимізувати благополуччя людини в нашому сьогоденні без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Складовими сталого розвитку є, звичайно, не тільки економічний ріст і екологічна безпека, а й соціальний і культурний розвиток, зміцнення громадянського суспільства, демократії, повернення людських прав і свобод. Системне узгодження та збалансування цих складових – завдання величезної складності [1; 4].

Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної. Концепція

стосується не лише кожної держави зокрема, але й кожного міста розташованого на її території. Завдання даної публікації – показати значення соціально-економічного розвитку міста Бердичева для його сталого розвитку в період економічної кризи в суспільстві.

Бердичів – місто обласного підпорядкування, районний центр Бердичівського району, найбільший після Житомира населений пункт області, розміщене в південній частині Житомирщини на відстані 43 км від обласного центру. Бердичів має вигідне економіко-географічне положення, сприятливі природні умови, зручні транспортні шляхи. Тут перетинаються залізничні магістралі Одеса – Санкт-Петербург та Київ – Козятин – Шепетівка – Львів (з продовженням на захід і схід – у зарубіжжя). Бердичів – вузол шосейних шляхів. Площа міста – 35,33 кв. км. Головною водною артерією є річка Гнилоп’ять.

Вперше населений пункт Бердичів згадується в історичному документі 1545 р. в люстрації (перепісі населених пунктів) Київського воєводства як власність Василя Тишкевича. Внаслідок вдалого географічного положення Бердичів у XVIII ст. став значним центром торгівлі. В 1845 р. Бердичів отримав статус повітового міста. Тут на той час проживала 41 тис. мешканців, а в Києві – лише 50 тис. Місто відзначалося високою торгівельною обізнаністю і активністю членів єврейської громади. Щороку в Бердичеві проводилось 10 великих ярмарок, які за рівнем обороту товару співставленні з Лейпцігськими. На початку нинішнього століття у Бердичеві діяло вже 27 промислових підприємств, функціонували кінний трамвай і телефон, мешкало більш як 80 тис. чоловік населення, працювало більше десяти навчальних закладів різного типу, театр [3].

Чисельність населення міста станом на 1 грудня 2011 р. становить 78844 осіб, що на 303 особи менше ніж на цей же період минулого року. 59,2% населення працездатного віку. Серед жителів міста переважають жінки: на кожну тисячу жінок припадає 844 чоловіки.

Нині промисловість міста включає 27 підприємств. За 11 місяців 2011 р. ними реалізовано споживачам продукції на 812, 3 млн. грн., що на 44,9% більше відповідного періоду минулого року. Питома вага збиткових підприємств за 10 місяців 2011 р., порівняно з минулим роком. скоротилась з 42,9% до 36,4%. Покращився фінансовий результат за всіма видами економічної діяльності підприємств, який вперше за останні роки склав 18,2 млн. грн.

Протягом 2011 р. підприємствами міста значна увага приділялася модернізації існуючих виробництв, оновленню матеріальної бази та розширенню асортименту продукції, на що підприємствами міста виділено понад 10 млн. грн.:

— підприємство ТОВ «ПІС Полісся» ввело в дію новий виробничий комплекс (склад сировини, склад готової продукції та цех із виробництва

фурнітури, створено нові робочі місця);

— триває будівництво м'ясопереробного цеху (ТОВ «ІНКО-ФУД Україна»).

— на ПАТ «Бердичівська фабрика одягу» встановлено нове обладнання – спеціальний автомат для пошиття піджаків.

— на ТОВ «Бердичівський хлібозавод» введено в експлуатацію нарізувач готової продукції та пакувальний апарат.

— на ТОВ «Бердичівпиво» проведено переоснащення обладнання сироповарильного відділення, цеху розливу, впроваджено триступеневу очистку води.

У 2011 р. спостерігався ріст накопичених іноземних інвестицій, який склав 18,2 млн. дол.

Інвестиції в основний капітал по місту за січень-вересень 2011 р. склали 54,6 млн. грн., що на 10,2% більше відповідного періоду минулого року.

У місті працює іноземний капітал з 14 країн світу. Найбільші вкладення належать нерезидентам з Кіпру, Італії, Великої Британії та Франції, на які припадає 74,1% обсягу інвестицій м. Бердичева (13,5 млн. дол. США). В інвестиційному співробітництві бере участь 29 підприємств міста.

На обліку служби зайнятості перебувають 1615 незайнятих громадян, що на 2% менше, ніж за попередній рік. Кількість зареєстрованих безробітних, порівняно з відповідним періодом минулого року, зменшилась на 3%.

Протягом 2011 р. у місті відкрито: 11 нових об'єктів сфери торгівлі (загальна мережа – 515 об'єктів); 1 підприємство ресторанного господарства (загальна мережа – 89 об'єктів); 2 об'єкти сфери послуг (загальна мережа – 289 об'єктів); 3 аптеки (загальна мережа – 45 об'єктів).

Введено в експлуатацію сучасний готельний комплекс «Дежа Вю» (категорія чотири зірки). Завершено будівництво комплексу «Оноре де Бальзак». Завершено будівництво Торгово-офісного центру будівельного управління № 7 та благоустрій його території. Добудовано приміщення та відкрито магазин продовольчих товарів по вул. Леніна. Завершується будівництво радіотелевізійної передавальної станції. Розпочато будівництво спортивного комплексу (Бердичівський медичний коледж). Розпочато будівництво 60-квартирного житлового будинку по вул. Братів Михеєвих. За 2011 р. введено в експлуатацію 9 тис. 553 кв. м житла.

За 2011 р. міська лазня надала послуг миття в кількості – 67151, в тому числі пільгових – 27204, що склало 44% від загальної кількості відвідувачів.

По захисту прав споживачів протягом 2011 р. розглянуто 343 звернення, повернуто коштів на суму 138,8 тис. грн.

Житлово-комунальне господарство міста налічує 17 підприємств і організацій в яких працює 1,5 тис. осіб. За 2011 р. галуззю було освоєно 17,7 млн. грн., з них 9,2 млн. грн. з державного бюджету та 8,5 млн. грн. з міського

бюджету.

З фонду розвитку міського бюджету на житлово-комунальне господарство міста було спрямовано коштів на загальну суму – 60 млн. грн.; на благоустрій – 1,785 млн. грн., на упорядкування доріг – 0,677 млн. грн.

В КП «Бердичівтеплоенерго» працює 19 котелень і 7 бойлерних, які обслуговують 278 багатоквартирних будинків, заклади освіти і охорони здоров'я. Довжина теплових мереж 54,66 км.

В МК ВЖРЕП № 3 працює 2 квартальні котельні та 3 центральних теплових пункти.

МКП «Бердичівводоканал» експлуатує 167,8 км водогінних мереж, 72,5 км каналізаційних мереж, 5 насосних станцій 2-го підйому, 13 каналізаційних насосних станцій, 35 свердловин. За 2011 р. встановлено 2060 лічильників обліку води для населення. Продовжується робота по заміні аварійних каналізаційних та водопровідних мереж. Завершено будівельно-монтажні роботи на фільтрувальній станції. Всього з початку будівництва освоєно 26,2 млн. грн., з них: 18,7 млн. грн. з державного бюджету і 7,5 млн. грн. з місцевого бюджету.

У 2011 р. виділені і освоєні кошти в сумі 1461,162 тис. грн. для реалізації інвестиційного проекту по технічному переоснащенню ліфтів у житлових будинках. На ці кошти було замінено шість ліфтів у шести будинках міста.

Дорожнє господарство міста налічує 237,6 км вулиць, провулків, проїздів та доріг, з них: 15,9 км доріг загальноміського значення, 24,3 км – державного значення, 29,0 км – районного значення, 168,4 км – місцевого значення. У 2011 р. за рахунок коштів міського бюджету проведено капітальний ремонт проїзної частини вулиць (1146,5 тис. грн.), поточний ремонт (526,0 тис. грн.), капітальний ремонт тротуарів та внутрішньобудинкових проїздів житлових будинків (634,1 тис. грн.). Проведено поточний ремонт дренажних і водопропускних пристроїв, грейдеравання, відремонтовано та встановлено 135 шляхових знаків. Проведено 1-й етап робіт із впровадження системи зовнішнього відеоспостереження. Триває капітальний ремонт площі Жовтневої (виконано робіт на суму 284,234 тис. грн.).

Здійснено в місті капітальний ремонт внутрішньобудинкових теплових мереж (50 тис. грн.), гідрохімічну прочистку внутрішньобудинкових теплових мереж (50 тис. грн.), гідродинамічну прочистку зовнішніх каналізаційних мереж (100 тис. грн.), капітальний ремонт вузлів обліку теплової енергії на котельнях (124,42 тис. грн.).

Проведено поточний ремонт вуличного освітлення (100 тис. грн.), замінено 5706 світильників та 1,2 км мереж освітлення. Капітально відремонтовано чотири контейнерні майданчики (13,8 тис. грн.).

Протягом 2011 р. видалено 142 аварійних дерев, кронувано і омолоджено більше 500 дерев, висаджено 150 саджанців.

У 2011 р. м. Бердичів зайняв I місце на обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Населений пункт найкращого благоустрою і підтримки громадського порядку».

У місті збережено мережу освітніх закладів. Нині працюють 12 дошкільних навчальних заклади (3303 дітей), 15 загальноосвітніх шкіл (7530 учнів), 4 позашкільних заклади (3903 дітей), 3 професійно-технічних училища, 3 вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації: Бердичівський коледж промисловості, економіки та права (1600 студентів), Бердичівський педагогічний коледж (594 студенти), Бердичівський медичний коледж (760 студентів).

Охоплення дошкільною освітою у Бердичеві дітей 3-6 років сягає 98%.

В Бердичеві працюють міський Палац культури ім. О. Шабельника, музична та художня школи, Музей історії м. Бердичева, Централізована бібліотечна система (8 бібліотек), ТОВ «Парк культури і відпочинку ім. Т. Шевченка», кінотеатр ім. Фрунзе. На утримання закладів культури в 2011 р. виділено 7 млн. 99 тис. грн. [2].

Отже, нинішній соціально-економічний розвиток м. Бердичева є запорукою як його сталого розвитку, так і головним напрямком роботи по виходу з економічної кризи.

1. Буркинський Б. В. Економіко-екологічне основи регіонального природопольовання и розвитку // ИПРЭИ НАН України / Буркинський Б.В., Степанов В.Н., Харичков С.К. – Одеса: Фенікс, 2005. – 575 с.

2. Звіт міського голови Василя Мазура перед територіальною громадою м. Бердичева про підсумки соціально-економічного розвитку міста за 2011 р. // Бердичівські новини. – 2012. – № 5. – 2-8 лютого.

3. Скавронська О.П., Скавронський П.С. Соціально-економічні особливості розвитку Бердичева // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). Випуск 15. – Київ-Донецьк: Рідний край, 2001. – 228 с.

4. Україна. Сталій розвиток 2007. Загальноукраїнський проект. – Київ, 2008. – 540 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Скляр І.Д., к.е.н., доц.
Сумський державний університет

Стабільний соціально-економічний розвиток регіону може бути досягнутий лише за умови розроблення та реалізації стратегії, що передбачає створення економічного середовища, сприятливого для притоку інвестиційного капіталу у регіон. Сьогодні, коли результат виробництва

залежить не стільки від комбінації традиційних факторів виробництва, скільки від руху та інтеграції різних видів капіталу, роль інвестиційного капіталу є вирішальною.

Спостерігається регулюючий вплив інвестиційного капіталу на процеси створення, функціонування та відтворення усіх видів капіталу, динаміку їхнього зростання. Тому у тісному поєднанні з відтворювальною слід розглядати також його регулюючу функцію, суть якої можна визначити як регулювання процесів акумуляції фінансових ресурсів, їх подальшого розміщення на ринку інвестиційного капіталу.

В аналізі обсягу та структури інвестиційного капіталу в регіоні доцільно враховувати вплив широкого переліку факторів, які умовно можна виокремити у дві групи: 1) загальноекономічні фактори та 2) фактори внутрішнього регіонального впливу.

Загальноекономічні можна охарактеризувати як комплекс соціально-економічних умов, які впливають на процеси формування, інвестиційного капіталу його обсяг, структуру, динаміку у країні в цілому. Серед усієї сукупності таких факторів доцільно виокремлювати фінансово-економічні, інституційні, правові, соціально-політичні. Вплив фінансово-економічних та інституційних можна охарактеризувати як прямий, оскільки вони безпосередньо визначають активність середовища, в якому функціонує інвестиційний капітал. Соціально-політичні та правові фактори хоча і впливають переважно опосередковано, проте мають розглядатися як суттєві, оскільки визначають стабільність та послідовність розвитку країни.

Серед факторів другої групи можна виділити: обсяг прибутку підприємств у даному регіоні, його динаміка, вартість його основного капіталу; доходи населення даної території, їх динаміка; наявність банків-юридичних осіб, зареєстрованих у даному регіоні, розмір їхнього сегменту на регіональному ринку банківських послуг; діяльність інституційних інвесторів у регіоні тощо.

Рівень інвестиційної активності підприємств напряму залежить від результатів їх поточної діяльності. Отже, обсяг прибутку підприємств, що працюють у регіоні, його позитивна динаміка за інших рівних умов може розглядатися як фактор збільшення інвестиційного капіталу, який функціонує у регіоні. Не менш важливим фактором можна вважати також обсяг (вартість) основного капіталу підприємств, який, як відомо, у частині амортизації суттєво впливає на розмір валових заощаджень. Тому розміри працюючого осново капіталу підприємств даної території визначають розмір його власних ресурсів, які можуть бути спрямовані на інвестиційні цілі, що збільшує обсяг інвестиційного капіталу. Рівень заощаджень населення є функцією його реальних доходів, отже, зростання останніх можна вважати фактором прямого впливу на обсяги інвестиційного капіталу, який

функціонує на даній території.

У контексті дослідження інвестиційного капіталу постає необхідність дослідження також банківського капіталу, який може розглядатися як складова інвестиційного. Сьогодні у вітчизняній економіці саме банки акумулюють найбільший обсяг тимчасово вільних грошових коштів з подальшим перерозподілом за різними секторами економіки та регіонами. Тому, якщо у даному регіоні працюють переважно філії банків, ймовірність перетікання капіталу в інші регіони є досить високою, отже, попередній фактор може не мати значного впливу на зростання обсягу інвестиційного капіталу.

Регіональні механізми управління рухом інвестиційного капіталу повинні враховувати також загальну інвестиційну активність у регіоні (динаміку та структури інвестицій у регіональну промисловість, сільське господарство тощо), рівень інвестиційної активності місцевої влади, в тому числі інвестиційної спрямованості бюджетної політики.

Такий аналіз дозволить виявити найбільш актуальні проблеми розвитку інвестиційної сфери даного регіону, диспропорції у структурі інвестицій (загальною тенденцією сьогодні є збереження непропорційності між інвестиціями у реальний та фінансовий сектори), виявити тенденції руху інвестиційного капіталу у регіоні тощо. Сьогодні найбільш вагомими факторами, які стримують притік інвестиційного капіталу до регіону, можна вважати: недостатню самостійність (правову, фінансову) органів влади на місцях у реалізації політики соціально-економічного розвитку регіону, відсутність стратегії розвитку регіону, неефективність фінансової діяльності місцевої влади, низький рівень розвитку інфраструктури, незадовільний фінансовий стан місцевого бюджету тощо.

Подолання цих проблем потребує комплексного підходу, у якому особливе місце має бути відведене обґрунтуванню інвестиційної стратегії регіонального розвитку.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КРАЇНІ

Сотник В.О., асистент
Сумський державний університет

Однією із головних характерних рис постіндустріального суспільства є те, що воно базується на інформаційно-інтелектуальних технологіях. Розкриття та дослідження цього феномена є на сьогодні нагальною потребою та становить значний науковий інтерес. З кожним роком розвиток національної сфери інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) набуває

широкого поширення, впроваджуючи при цьому нові інформаційні технології. Створюється сучасна телекомунікаційна інфраструктура, цифрова мережа телерадіомовлення, телекомунікаційна система і т.д.

На сьогоднішній день існують різні умови для інтенсивного постіндустріального розвитку: швидкими темпами вдосконалюється інформаційна інфраструктура, розвивається ринок послуг зв'язку; інформаційно-комунікаційні технології активно використовуються в економічній, політичній, соціальній та духовній сферах життя суспільства; розвивається система правового регулювання відносин, пов'язаних зі створенням і використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); в громадській думці складається розуміння необхідності інтенсифікації постіндустріального розвитку.

На шляху до досягнення сталого розвитку інформаційного суспільства існує безліч перепон: недосконала законодавча база в цій області, низький рівень залучення інвестицій, недостатній розвиток інфраструктури ІКТ, низький рівень підготовки фахівців і багато іншого.

Отримання позитивного еколого-економічного результату при ефективному використанні інформаційних технологій є важливим фактором досягнення екологічно сталого розвитку суспільства. Тому основними заходами поліпшення ситуації в області розвитку інформатизації та інформаційного суспільства, поліпшення умов реалізації планів слід вважати:

- вдосконалення системи державного управління;
- запровадження електронного уряду (як засобу інтерактивного спілкування з громадськістю та бізнесом);
- впровадження та використання Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства;
- розробка національної стратегії становлення інформаційного суспільства;
- творення національної системи електронних інформаційних ресурсів в та підвищення їх якості та доступності;
- збільшення різноманітності та кількості інформаційно-телекомунікаційних послуг населенню і бізнесу;
- становлення взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами за допомогою електронних форм;
- розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграція зі світовою інфраструктурою;
- створення єдиного національного інформаційного простору, проведення державної інноваційної політики та забезпечення сталого розвитку;
- підвищення грамотності усіх верств населення в комп'ютерній та

інформаційній сфері;

- вдосконалення нормативно-правової бази з метою ефективного регулювання взаємовідносин між усіма учасниками інформаційного суспільства, побудованого на інформації та базі знань;

- розвиток і широке використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в науково-технічній та інноваційній діяльності, а також у всіх областях діяльності і сферах життя;

- розвиток сфери електронного бізнесу;

- створення умов для підвищення експорту продуктів і послуг індустрії інформаційно-телекомунікаційних технологій країни;

- детінізація сфери діяльності інформаційних технологій;

- розширення міжнародного співробітництва в галузі застосування інформаційних та комунікаційних технологій;

- сприяння подоланню інформаційної нерівності на різних рівнях суспільства;

- створення нових робочих місць у сфері використання інноваційних інформаційних технологій;

- створення системи освіти населення з використанням засобів ІТ,

- зокрема, забезпечення можливостей для дистанційного навчання;

- мінімізація нанесеного екологічного збитку від забруднення навколишнього середовища існуючими засобами ІКТ (раціональний розподіл відходів від засобів ІКТ, використання енергоефективного обладнання, зменшення впливу електромагнітного випромінювання, збільшення попиту на безпечні ІТ і т.д.);

- максимізація відверненого економічного збитку від забруднення навколишнього середовища при використанні ІКТ (удосконалення технічного обладнання, створення умов для розвитку електронної комерції та телероботи, стимулювання заміни продукту послугою і т.д.).

Впровадження цих заходів дозволить підвищити еколого-економічну ефективність розвитку і використання ІКТ на шляху до досягнення сталого розвитку інформаційного суспільства.

1. Волк О.М. Еколого-економічне обґрунтування впровадження інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.06. «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.М. Волк. – Суми, 2010. – 23 с.

2. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2003. – 232 с.

3. Чухно А.А. Твори: У 3-х т./ Том 2: Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / НАН України, Київ. нац.ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 512 с.

ЗВ'ЯЗОК СТРАТЕГІЇ І ХОДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ставицький О.В., аспірант

Національний університет харчових технологій

Стратегія управління інноваційними процесами є лише одним з інструментів управління підприємством, хоча і дуже важливим. Вона включена в комплекс видів діяльності, що забезпечують ефективність відтворювального процесу в майбутньому. З цього логічно випливає, що інноваційна стратегія вимагає органічного з'єднання з порядком планової реалізації інновацій. Таке з'єднання обумовлює якість стратегічного управління інноваціями.

Оцінка якості стратегічного управління інноваційними процесами не має сенсу, якщо вона дається сама по собі, у відриві від досягнутих протягом тривалого часу результатів виробничо-господарської діяльності підприємства. Критерієм оцінки є відповідність потребам підприємства, забезпечення покращення продукції та технологій. Видатні вчені, як А.А. Голубенко, С.І. Мельник, І.В. Федулова стверджують що показником спроможності підприємства для розвитку інноваційної діяльності є його інноваційний потенціал [1, 2, 3]. Однак для цього необхідно оцінювати інновації не тільки з точки зору безпосередніх, короткострокових результатів і виконання планів підприємства. Першочерговим є довгострокове та ефективне забезпечення задоволення потреб в якісній продукції.

Інноваційна стратегія – лише одна з рушійних сил розвитку складного механізму підприємства. Вона не існує ізольовано в якості самостійної проблемної області управління. Необхідно звернути увагу на область, яка до цих пір випадала з поля зору керівництва підприємства, орієнтуватися насамперед на короткострокове виконання планів. Так само як і військова стратегія вимагає тактики реалізації, інноваційна стратегія вимагає планомірного забезпечення. Під цим ми розуміємо насамперед систему довгострокових, середньострокових і короткострокових планів і деякі інші фактори, які не можна оцінити однозначно (ресурсне забезпечення, організація і т. п.). У свою чергу високі економічні результати, що досягаються в ході виконання середньострокових і короткострокових планів, створюють сприятливі умови (ресурсні та ін.) для реалізації інноваційних планів.

У практиці підприємств було і залишається багато проблем «з доведенням до кінця» реалізації планів, проектів і ідей. В області інновацій мова йде про типову проблему: як швидше пройти весь цикл «дослідження-розробка-виробництво-споживання», тобто не зупинятися на шляху між

зародженням винаходу і використанням споживачем реалізованої інновації.

Існуюча система планування на промислових підприємствах не завжди здатна врахувати і забезпечити те, що виходить за рамки звичайного управління освоєним виробництвом. Перш за все це відноситься до інновацій: впровадження нових виробів і технологій. Однією з головних причин такого становища є те, що стратегічне управління інноваціями до сих пір недостатньо і без необхідного тимчасового випередження ув'язується з планами реалізації.

Планування впровадження нових виробів і проведення найчастіше пов'язаних з ними технологічних інновацій, заснованих лише на плані науково-технічного розвитку, не сприяють покращенню описаної ситуації. Існує недостатній зв'язок плану розвитку науки і техніки з іншими частинами плану підприємства та обумовлена цим значна ізольованість інновацій призводять до того, що у відповідних розділах техніко-економічного плану не створюються необхідні передумови для забезпечення реалізації інноваційних планів.

Відреагувати на супутні зміни – означає зробити перший і необхідний крок для того, щоб вони своєчасно могли отримати своє відображення в рішеннях, прийнятих на рівні, відповідному радіусу дії інноваційних процесів. Забезпечення своєчасної реакції середовища діяльності поки що залишається проблемою, з якою періодично стикаються підприємства.

У цьому зв'язку, як висновок, необхідно підкреслити значення стратегічного аналізу життєвих циклів продукції та технологій для планомірного забезпечення реалізації інноваційної стратегії. Саме такий аналіз дає можливість визначити, коли фаза скорочення і загасання застарілого виробництва почне змінюватися настанням строку служби нового покоління продукції та відповідних технологій (з новими життєвими циклами), а тим самим створює основи для правильного просторового і часового розподілу реалізації інновацій і для вирішення інших, пов'язаних з цим питань.

1. Голубенко А.А. Анализ возможностей инновационного развития в процессе формирования стратегических направлений инновационной деятельности предприятия / А.А. Голубенко // Экономика промышленности. – Донецьк : Інститут економіки промисловості НАН України, 2002. – №2 (16). – С. 80-84.

2. Мельник С.І. Оцінка складових формування інноваційного потенціалу підприємства. / С.І. Мельник // Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №5. – Т.3. – С.103-107.

3. Федулова І.В., Теоретичне обґрунтування сутності інноваційного потенціалу / І.В. Федулова // Економічні науки: Вісник Житомирського Державного технічного університету. – 2009. – №1 (47). – С. 210-214.

ЕКОЛОГІЯ ТА ЕКОНОМІКА: СПІЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Степаненко-Липовик Б.В., здобувач

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Розвиток світового господарства передбачає створення таких умов за яких відбувається економічне зростання, яке може бути досягнуте за рахунок або кількісного збільшення обсягів функціонуючих факторів на підприємстві (екстенсивний тип), або розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його факторів, тобто раціонального використання всього виробничого потенціалу (інтенсивний тип). За будь-якого типу економічного зростання передбачається нарощення обсягів створення продукції, що в більшості випадків негативно позначається на якості навколишнього природного середовища (НПС), оскільки більшість підприємств забруднюють довкілля та завдають шкоди земельним, лісовим, водним та повітряним природним ресурсам.

Досить тривалий час питання впливу виробничої діяльності на стан навколишнього природного середовища не піднімалося або зовсім ігнорувалося. До середини XVIII ст. економічне зростання забезпечувалося за рахунок екстенсивного методу ведення господарства, що передбачало дедалі більше залучення до господарського обігу нових земель, лісів, мінеральних та водних ресурсів. Оскільки цей процес просувався повільно, то в більшості випадків зміни, що відбувалися в НПС, не призводили до незворотних негативних наслідків. Промислова революція прискорила процес ресурсокористування й підвищила негативний вплив людини на довкілля. Якщо раніше екологічно-деструктивного впливу зазнавали здебільшого земельні й лісові ресурси, то з початком індустріалізації розпочалося забруднення повітря й води.

У другій половині XX ст. погіршення якості довкілля через виснаження природних ресурсів, забруднення компонентів НПС відходами, інтенсивне використання землі призвело до виникнення нової статті витрат (як на макро- так і на мікрорівні) – екологічних витрат, що спрямовуються на покращення стану НПС, ліквідацію негативних наслідків антропогенного впливу економічної діяльності та боротьбу зі зміною клімату (рис. 1), а в XXI ст., ці витрати стали обов'язковими для всіх економічних суб'єктів глобальної економіки.

Відтак, у світі почала формуватися політика захисту НПС, що призвело до зростання обсягів бюджетних асигнувань та витрат економічних суб'єктів на відновлення природних ресурсів, що зазнали екологічно-деструктивного впливу в процесі забезпечення функціонування економіки.

Також на законодавчому рівні були розроблені нормативно-правові акти, що регулюють обсяги утворення шкідливих викидів та відходів, через застосування економічних важелів та фінансових інструментів.

Рис. 1. Взаємозв'язок проблем екології та економіки (розроблено автором)

На початку 90-х рр. XX ст. сформувалася система управління екологічно-деструктивним впливом економічної діяльності – екологічного менеджменту, що включає організаційну структуру, діяльність із планування, обов'язки, відповідальність, досвід, методи, методика, процеси і ресурси для розробки, здійснення й аналізу екологічної політики, а напрямком економічного розвитку визначається такий розвиток, який би сприяв зниженню кількості екологічних катастроф та покращенню НПС.

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ПОДХОД И ПРИОРИТЕТНЫЕ МОДЕЛИ ОРГАНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОЙ МЕДИКО-СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ ДЕТЕЙ ГРУП РИСКА В БОЛГАРИИ

Стойчева М.Г., доц., доктор

Медицинский колледж Университета «Проф. Д-р А. Златаров»

Бургас, Болгария

В статье анализируются тенденции традиционных и инновационных подходов при медико-социальном обслуживании детей группы риска, проживающих в Болгарии. Приоритет в деятельности социальных и медицинских работников при организации современной медико – социальной помощи и услуг направлен на наиболее уязвимых детей, проживающих в Болгарии. Акценты ставятся на уходе и оказании помощи детям, попавшим в группы риска из неблагополучных семей, детям с ограниченными возможностями. Вся работа организована в контексте международной и национальной политики, программ и положений, предусматривающих тенденции и события, касающихся вопросов оказания медико-социального обеспечения, ухода и помощи детям, которые являются центральными при реализации здоровьей и социальной политики в Болгарии и Европейском Союзе.

В переходный период рыночной экономики Болгария столкнулась с рядом проблем и вызовов, которые возникли в здравоохранении и социально-экономическом секторе. Были спровацированы несколько судебных слушаний и разбирательств, которые затрагивали вопросы социального развития и касались наиболее уязвимого слоя гражданского общества – детей, попавших в трудное житейское положение. Это потребовало выработки целостной стратегии и проведения согласованной социальной политики с выявлением приоритетов, общие черты которых мы и хотели проанализировать.

Анализ данных и мониторинг сложившейся ситуации позволил определить основные тенденции:

1. Нарастающий демографический спад, проявившейся в увеличении иммиграционных процессов, особенно среди подрастающего поколения; демографическое старение населения, приводящее к снижению репродуктивного возраста и увеличению продолжительности жизни (что это общемировая тенденция);

2. Ухудшившееся состояние здоровья населения, выражающееся омоложением заболеваемости, ранней смертностью; увеличением рождаемости детей с пороками развития и врожденными аномалиями; неравенством доступа к медицинским услугам; низкое качество диагностики, медицинской помощи и услуг; нарастающая нехватка квалифицированных медицинских кадров;

3. Низкий социальный статус и качество жизни коренного населения Болгарии, в результате воздействия комплекса сложных социально-экономических факторов и неблагоприятных факторов окружающей среды, связанной с развитием промышленных производств; повышением уровня бедности и сокращением доходов сельского населения.

4. Изменением института и структуры традиционной семьи, с увеличением доли семей с неформальным статусом, матерей-одиночек, разводов;

5. Изменение коммунального статуса с тенденциями к увеличению различных видов и степени повреждения жилища; ухудшения и обветшалости жилищ, снижение качества и увеличение цен на коммунальные услуги.

6. Нарастание общей социальной изоляции граждан, изоляции, связанной с этнической и языковой принадлежностью, отнесение болгар к народу с мировым национальным меньшинством, что, в свою очередь, создает предпосылки для формирования постоянного населения, признанного как «исчезающее» или «уязвимое»;

7. Отчетливо выявлена наиболее уязвимая группа населения – дети, которые разделены по группам уязвимости и объединены в группы риска:

В первую группу вошли дети, размещенные в учреждениях – интернатах следующих типов:

- Дома для оказания медико-социальной помощи детям от 0 до 3 лет (к 2009 году их численность составляла 32 учреждения по всей стране, общей вместимостью 2421 мест при годовом обслуживании 28754356 лев (около 15 млн. Евро), в среднем на ребенка 6585 лев (3300 евро);

- Дома для детей, лишенных родительской опеки, от 3 до 18 лет, (к 2009 году их численность составляла 80, с общим количеством мест 3770 при годовом обслуживании 37137000 лев (18,5 млн. Евро), при расходе в среднем на ребенка 6710 (3350 евро) в год;

- Дома для детей с умственной отсталостью и физическими недостатками (к 2009 году их численность составляла 25, с общей мощностью 1386 мест при годовом обслуживании 12468500 лев (6, 25 млн. Евро), при среднем годовом расходе на одного ребенка 6740 лев (3350 евро).

Общее годовое обслуживание для детей, живущих в этом виде социальных институтов, составляло 78359856 левов (около 40 млн. Евро).

Выявлена устойчивая тенденция размещения и ухода в учреждениях цыганских детей – их доля составляет почти 70% всех детей, помещенных в учреждения-интернаты. Следует констатировать, что несмотря на вложенные ресурсы, жизнь детей в интернатных учреждениях не стала намного лучше, хотя эти средства позволили значительно стабилизировать общую социальную ситуацию за счет систематичности поступления.

Помимо прямого финансирования детских учреждений проводилась широкая социальная работа среди населения и оказывалась помощь:

- малообеспеченным и многодетным семьям, семьям несовершеннолетних родителей, семьям с родителями, имеющими граждан с ограниченными возможностями или иждивенцев;
- детям не посещавшим школу по разным причинам;
- детям – жертвам насилия, злоупотребления со стороны взрослых или при отсутствии должной родительской заботы;
- детям с рискованным и антисоциальным поведением;
- детям – инвалидам, выросшим в семье;
- детям-инвалидам, находящихся в специализированных учреждениях.

Среди существующей традиционной практикой оказания социальной помощи детям с ограниченными возможностями преобладала «медицинская» модель оказания помощи, когда делался акцент на лечение и медицинской реабилитации больных детей, а не на их конкретных социальных, образовательных или культурных потребностях.

Социальная практика институциональной жизни детей не подразумевает существование доверительных с ними отношений, но преследует цели и решает вопросы постоянного взрослого индивидуализированного подхода, внимания и обеспечения право на неприкосновенность к ребенку, как от взрослых посягательств, так и при взаимоотношениях между собой.

Использовались и другие модели медико-социальной помощи, а также оказания услуг, которые были в полной мере реализованы за счет мультисекторного сотрудничества и партнерства с другими правительственными и неправительственными, муниципальными организациями и структурами, занимающимися уходом за детьми и семьями, отнесенными к медикосоциальному сектору риска.

Болгария, как полноправный член Европейского Союза, в национальной социальной политики, в области здравоохранения сейчас успешно решает возникающие новые вызовы, в первую очередь возникающих в области неотложных задач ухода за детьми и семьями различных групп риска. Европейское сотрудничество позволяет изменять форму медицинской модели и оказывать реальную помощь и услуги в соответствие с установленными индивидуальными потребностями. Последние стратегические документы в области согласованной социальной политики стран ЕС были разработаны открытым методом координации, синхронизации всех стран, объединяющих союз. Были выработаны следующие документы: Национальный доклад по стратегии социальной защиты и обеспечения 2008-2010г.; Национальная стратегия защиты детей 2008-2018 г.; Национальная стратегия демографического развития в Болгарии 2006-2020г.; Стратегия обеспечения равных возможностей людей с ограниченными возможностями 2008-2015г; Стратегия образовательной интеграции детей и учеников

етнических меньшинств в Болгарии принята в 2004 г.; Национальный план за развития реформ на институционального ухода за детьми в Болгарии.

Все эти документы приняты, действуют и реализовываются на национальном уровне, определяют стратегические цели, задачи, подходы и приоритеты в современной социальной политике, при оказании помощи и услуг.

Современные тенденции и перспективы развития медико-социальной помощи и услуг сконцентрированы на качестве и приоритетными направлениями в международном, национальном и региональном аспектах должны быть деинституциональные модели защиты детей. Разработка моделей и методов альтернативных услуг по уходу, защите и социальной интеграции детей из неблагополучных семей и инвалидов, медицинских и социальных рисков, должны быть направлены, в том числе, на психологическую поддержку их семьям. Современной и соответствующей текущему положению дел моделью, можно считать модель, включающую в себя, методы альтернативной, сложной медицинской и социальной практики и расширенные услуги по уходу за инвалидами. Наиболее приемлемой практикой в Болгарии следует признать центры семейного типа жилья; «SOS» – центры; Детские Деревни; практику приемных семей; центры временного размещения нуждающихся; центры ежедневного и еженедельного ухода за тяжелыми инвалидами; Центр «Чрезвычайного приема» и «горячей линии».

1. Дерижан И., Социална работа с деца – съвременни концептуални и технологични детерминанти, 2008
2. МТСП, Съюз на инвалидите в България. В помощ на хората с увреждания. Социална защита, права, облекчения, София, 2003.
3. Радулов В., /1996/ Децата със специални педагогически нужди в училището и обществото. Бургас.
4. Стратегия за осигуряване равни възможности на хората с увреждания в Република България 2008-2015 г.
5. Фондация «Ханс Зайдел», Закрила на детето в новия век. София, 2001

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ РЕІНЖІНІРІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Таранюк Л.М., к.е.н., доц.
Сумський державний університет

Розглянемо запропоновані сумськими вченими-економістами Розкошною О.А., Гончаровою М.Л. [1] формування процедури проведення РБП на промисловому підприємстві.

Реінжиніринг бізнес-процесів передбачає п'ять етапів реалізації:

Перший етап – підготовчий. Перш ніж обрати конкретну стратегію змін, вищому керівництву потрібно ретельно перевірити всі ресурси

компанії, які є в наявності і відібрати саме ті, які будуть задіяні учасниками для того, щоб проводити докорінні зміни. Даний етап передбачає підготовку та ухвалення рішення про початок процесу змін.

Другим етапом реінжинірингу є стратегічне планування. Вище керівництво має визначити основну мету, задачі реінжинірингу і сформувати керівний комітет, який відбиратиме найкращі інноваційні проекти. Ця група відіграватиме роль організатора процесу реінжинірингу.

Третій етап реінжинірингу – це перепроєктування процесів. Перепроєктування процесів складається із трьох стадій: відслідковування того, які види діяльності мають виконуватися, ким, в який термін, які рішення приймаються щодо кінцевого отримання продукту або послуги клієнтом; оцінки споживачів і посередників і передбачення наслідків перебігу процесів. Наслідками проходження стадії відслідковування є отримання таких даних, як: якість рівня послуг чи продукції, часовий термін, продуктивність праці і витрати. Наступною стадією перепроєктування є аналіз того, як змінюється клієнт і його потреби. Таку інформацію можна отримати при безпосередньому спілкуванні зі споживачами (опитування). Доцільно щільно дослідити середовище, в якому існує споживач, застосувавши сучасні маркетингові методики щодо сегментування ринку тощо. Необхідно з'ясувати та узгодити як динаміку ринку так і потреби споживачів.

На *четвертому етапі* відбувається передача керівним комітетом і реінжиніринговою командою повноважень команді з реалізації проекту, тобто вищим менеджерам організації. Четвертий етап закінчується складанням формального плану з визначенням бюджету, що є *п'ятим етапом* у втіленні в життя реінжинірингу бізнес-процесів.

1. Роскошна О.А. Природа бізнес-процесу // Економічне обґрунтування реінжинірингу бізнес-процесів виробничих підприємств: [монографія] / за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Л.М. Таранюка / О.А. Роскошна, М.Л. Гончарова – Суми: Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1» ТОВ, 2010. – 440 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Телєтов О.С., д.е.н., проф.

Сумський державний університет

На час набуття незалежності Україна мала найкращі умови для соціально-економічного розвитку проміж всіх інших республік колишнього Радянського Союзу, це: добре розвинені промисловість і сільське господарство; потужний науковий потенціал; високий середній рівень освіти;

сприятливий клімат й вихід до моря, а головне – рівномірний розвиток всіх регіонів країни.

На жаль, протягом останніх двадцяти років практично всі показники, окрім географічних, погіршилися. І це не тільки через те, що прибуток від приватизованих здебільшого незаконним чином державних підприємств, який раніше опосередковано розподілявся на всіх, тепер привласнюється невеликою кількістю людей.

Особливо жахливим є поступове погіршення соціально-економічного стану регіонів України в порівнянні із центром. В столиці нашої держави не тільки середня заробітна плата в 1,5–2,5 разів більша ніж в областях, хоч ціни на основні продукти та комунальні послуги приблизно однакові, а й зовсім інше наповнення бюджету, оскільки законодавство України дозволяє сплачувати податки в місцях реєстрації підприємств, фірм, компаній (це, здебільшого м. Київ та ще кілька регіональних центрів), а не розташування. Все це стосується створених останнім часом підприємств. Наприклад, у Сумській обл. багато «старих» підприємств, побудованих і успішно функціонуючих за радянських часів або працює на неповну потужність (виробничі об'єднання «Насосенергомаш», «Хімпром», завод «Центроліт»), або зупинились (АТ «Селмі» – високотехнологічне виробництво, яке мало одинадцять наукових напрямів, у той час, коли його основні всесвітньовідомі фірми-конкуренти – лише до трьох; та славнозвісний Червонозоряний рафінадний завод, власником якого сто років тому була сім'я Харитоненка і який за радянських часів випускав найбільший обсяг продукції по Сумській обл. в грошовому виразі), або припинили існування (ВО «Свема» – всесвітньовідомий виробник кіно- і фотоплівок, що зробив районний центр м. Шостку сучасним містом із сотисячним населенням). Вже не кажемо про підприємства місцевого значення: сумські завод безалкогольних напоїв, м'ясокомбінат тощо.

Тому, на погляд автора, необхідними є: повна належність народові загальнонаціональних багатств – надр, корисних копалин, морського узбережжя тощо, сільгосподарських угідь; не тільки підтримка вітчизняного товаровиробника, а й повернення трудящим загарбаних внаслідок грабіжницької приватизації підприємств; прийняття закону, за яким податки юридичними особами сплачуватимуться в місцях розташування, а не реєстрації підприємств, що дасть змогу перерозподілити бюджетні кошти із центру на користь регіонів. Такі заходи допоможуть матеріально й організаційно підтримати й переорієнтувати підприємства на перспективні напрями організаційно-економічної діяльності: створення технопарків, побудування партнерських стосунків між суб'єктами економічної діяльності в регіонах і т. ін.

УПРАВЛЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИМИ ПРЕДПОЧТЕНИЯМИ ЖИТЕЛЕЙ ПРИГРАНИЧНЫХ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ И БЕЛАРУСИ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИРОВАНИЯ КОММУНИКАЦИОННЫХ ЭФФЕКТОВ

Троян М.Ю., к.э.н., доц.

Сумский государственный университет

Концеал Е.В., к.э.н., ст. преподаватель

Гродненский государственный университет им. Я. Купалы, Беларусь

В условиях высокой конкуренции, влиянии глобализации, особенно в период мирового экономического кризиса национальным предприятиям необходимо устанавливать взвешенные, адекватные внешним условиям и адаптированные к целевым потребителям коммуникации, выбирать эффективные средства управления продвижением товаров и услуг. Украинскими, белорусскими и зарубежными учеными глубоко проработаны научно-методические основы управления продвижением товаров и услуг на рынок, а именно методологические основы комплекса продвижения, его инструментарий, планирование комплекса маркетинговых коммуникаций, оценки его эффективности и т.д. Разработаны многочисленные экономико-математические модели и методологические подходы к оптимизации бюджета продвижения и распределения средств между инструментами комплекса продвижения. Однако, недостаточно разработанным остается комплекс вопросов, связанных с управлением продвижением национальных товаров и услуг в условиях глобализации рынков и жесткой конкуренции иностранных производителей. Актуальность указанных вопросов, их теоретическая важность и практическая значимость для повышения эффективности деятельности отечественных предприятий, особенно в условиях нестационарного развития экономики, обусловили выбор темы научного исследования, его главную цель и очертили круг задач.

Целью исследования является разработка механизмов формирования потребительских предпочтений товаров и услуг национальных производителей Беларуси и Украины на основе моделирования коммуникационных эффектов на этапах принятия решения о покупке потребителем, проживающим в приграничной области.

В учебном процессе наиболее распространено изучение развернутой модели покупательского поведения, описанной в переводных учебных изданиях по маркетингу Филиппа Котлера. Кроме того, разнообразие моделей потребительского поведения при принятии решения о покупке представлено в работах многих зарубежных исследователей, занимающихся исследованиями в области маркетинга, маркетинговых коммуникаций:

Ламбен Ж.Ж., Статт Д., Webster F.E., Morris M. H., Havalдар K. K., Howard J. A. и др. Исследованию уровня вовлеченности, интенсивности информационного поиска и тщательности оценки продукта в процессе принятия решения о покупке посвящены многочисленные работы, среди которых Joseph W. Alba, Howard Marmorstein, M.L. Ray, R. M. Heeler, E.C. Strong, J. B. Reed. Теоретические основы маркетинговых коммуникаций разработаны в трудах таких ученых, как Боб Стоун, Рон Джейкобс, Н.Г.Федько, В.П.Федько, Т.О. Примак, Е.Н., Голубкова, Е.И. Мазилкина, И.А. Дубровин, И.М. Синяева, С.В. Земляк, В.В. Синяев, В.А. Алексунин, Е.В. Дубаневич, Е.Н. Скляр, А.А. Романов, А.В. Панько, Т.А. Беркутов, И.Л. Акулич, А.П. Дурович, Н.И. Гришко, Г.А. Щербич, С.Ю. Искра, Н.В. Карелина, В.Р.Вашкевич, О.В.Терещенко, Г.А. Щербич, Н.Н. Анохина, Н.В. Борушко, И.В. Помаз, С.А. Шингирей и др.

Полученные от применения разных средств воздействия маркетинговых коммуникаций эффекты могут быть по-разному измерены. В чистом виде коммуникационные эффекты трудно поддаются количественному измерению. Всегда присутствуют в виде существенных помех эффекты от воздействия внешних факторов, а также других средств, применяемых самим предприятием или его конкурентами. Однако в мире существует много концепций и методик измерения коммуникационных эффектов. DDB Needham в США выпустила справочник тестовых методов, применявшихся в США. К имеющим наиболее богатую историю следует отнести методику «сдвига отношения», по которой проводились испытания в 1950-х годах Шверином, методику «воспоминания» Даниеля Старча и Джорджа Гэллага, примененную в 20-30-х годах XX века, а также тест на образование связей (Link Test) Миллворда Брауна и др.

Основными научными центрами, проводящими работу в настоящее время в выбранном направлении за рубежом являются такие международные ассоциации как American Marketing Association, ESOMAR и MSPA, подразделение EMAS Research международной группы компаний EMAS Group и др. В Республике Беларусь работы в выбранном направлении исследования выполняются в Белорусском государственном университете и других высших учебных заведениях. Большинство частных компаний, занимающихся в Беларуси исследованиями бизнес-коммуникаций работают в рамках локальных проектов, заказываемых отдельными предприятиями. На региональном уровне созвучные темы ими не исследуются.

Изучение представленных публикаций позволило подтвердить вывод о том, что выбранная тема актуальна, значима, а также требует развития в области теоретико-методических положений с учетом специфики выбранного предмета исследования – управления потребительскими предпочтениями жителей приграничных областей Украины и Беларуси.

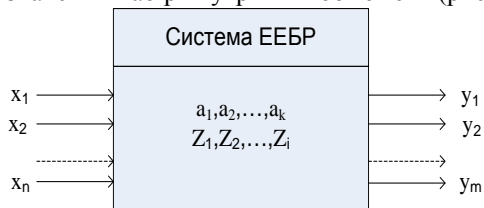
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Федірко В.М., здобувач
Сумський державний університет

В економічній теорії виділяють два основних підходи до забезпечення еколого-економічної безпеки регіону. Відповідно до першого підходу проблема трактується як відхилення стану системи від встановлених норм і нормативів. Цей підхід є статичним, тому що він створює умови для закріплення деякого стану регіону (у тому числі економічного, техніко-технологічного, екологічного і т.д.), яке вважається безпечним.

Другий підхід пов'язаний з іншим розумінням проблеми, – зі змінами потреб людей і економічних систем. Цей підхід за своїми ознаками є динамічним, тому що процес зміни потреби є загальною причиною виходу соціо-еколого-економічної системи з рівноважного стану і пошуку нового стану рівноваги.

Будь яку систему можна описати у вигляді множини $S = \{C, K, M\}$, де C – вектор цілі; K – множина елементів системи; M – множина взаємозв'язків між елементами системи. При цьому, традиційна модель взаємодії виробничої системи і системи забезпечення ЕЕБР (перший підхід) являє собою процесор трансформації вхідних параметрів у вихідні а, власне, забезпечення нормативного рівня еколого-економічної безпеки розглядається як законодавчо визначений набір внутрішніх обмежень (рис. 1).

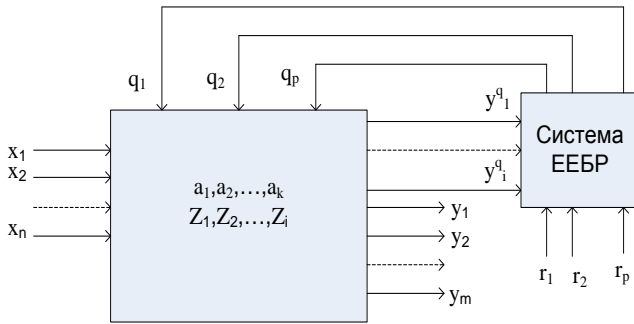

де x_1, x_2, \dots, x_n – вхідні параметри (x_1 – загальноекономічні, інвестиційні та фінансові показники регіонального розвитку; x_2 – показники якості життя, рівня безпеки, демографічні показники, рівень безробіття; x_n – показники використання природних ресурсів, якості навколишнього середовища); a_1, a_2, \dots, a_3 – можливості системи трансформації вхідних параметрів у вихідні; Z_1, Z_2, \dots, Z_i – технічні, організаційні, фінансово-економічні параметри стійкості системи; y_1, y_2, \dots, y_m – вихідні параметри (за своєю структурою співпадають з вхідними параметрами)

Рис. 1 – Традиційна модель системи взаємодії виробничої системи і системи забезпечення ЕЕБР

Разом з тим, традиційна модель має ряд суттєвих недоліків, головний із яких полягає в тому, що забезпечення еколого-економічної безпеки розглядається як проблема функціонування деякої системи.

Нами пропонується вдосконалення процесного підходу до управління системою ЕЕБР на основі виокремлення контуру аналізу та прийняття управлінського рішення (рис. 2). При цьому, забезпечення еколого-економічної безпеки пропонується розглядати не як проблему функціонування соціо-еколого-економічної системи регіону, а як її розвиток.

де y_1^q, \dots, y_i^q – контрольовані вихідні параметри (показники якості життя, рівня безпеки, демографічні показники, рівень безробіття, показники використання природних ресурсів, якості навколишнього середовища); q_1, q_2, \dots, q_p – комплекс управлінських дій; r_1, r_2, \dots, r_p – законодавчо установлені норми рівня еколого-економічної безпеки (в тому числі і міжнародні), соціальні вимоги

Рис. 2 – Модель модернізованої системи забезпечення ЕЕБР

При цьому, підхід до управління як до процесу цілеспрямованої дії на об'єкт з метою забезпечення його ефективного, стабільного функціонування і розвитку, визначає управління ЕЕБР як процес генерації пезперервних, взаємопов'язаних, послідовних дій q_1, q_2, \dots, q_p (функцій управління), спрямованих на забезпечення ЕЕБР. Забезпечення еколого-економічної безпеки регіону формулюється як визначення ефективного узагальненого вектора управління $U = \langle U^{екн}, U^{екл} \rangle$, який забезпечує досягнення мети G при заданому узагальненому еколого-економічному критерії K і обмеженнях Ω з урахуванням умов невизначеностей і ризиків.

Виходячи із головних детермінант еколого-економічної безпеки регіону головна увага має приділятися дослідженню вектору забруднень та

впливу на нього двох головних змінних, – технологічних витрат та витрат на забезпечення виконання функцій державного управління в галузі охорони навколишнього середовища. При цьому останні розглядаються, перш за все, як фінансове забезпечення організаційно-управлінських функцій державних інститутів, які забезпечують нормативний рівень еколого-економічної безпеки регіону.

МЕХАНИЗМЫ РЕАЛИЗАЦИИ КИОТСКОГО ПРОТОКОЛА ДЛЯ УКРАИНЫ: ВОЗМОЖНОСТИ, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Хлобыстов Е.В., д.э.н., проф.

Институт экономики природопользования и устойчивого развития НАНУ

Добрянская Т.И., магистр

Львовский национальный аграрный университет

Человечество живет в условиях постоянно изменяющейся глобальной экосистемы, антропогенно обусловленных региональных экосистем, антропогенные биогеоценозы функционируют в системе постоянных воздействий разного характера, интенсивности, направленности. Закономерности развития этих экосистем до конца не выявлены, но понятно, что интенсивность воздействия на биосферу постоянна, изменчива, многогранна, многофакторна. Не зная закономерностей развития существующих биогеоценозов, нам сложно говорить о характере их изменений под воздействием иных климатических условий. В любом случае, человечество должно рассматривать озабоченность в связи с изменениями климата, вызванными парниковыми газами, как шанс кардинально пересмотреть экологические императивы и приоритеты развития, как шанс изменить глобальную экологическую политику. Все это дает нам основание считать климатические изменения мощным негативным фактором развития, с одной стороны, и возможностью изменить глобальное и национальное отношение к экологической политике – с другой.

Для Украины Киотский протокол открывает несколько возможностей, которые во многом универсальны для Центральной и Восточной Европы.

Во-первых, это получение выгод от продажи квот на выбросы парниковых газов (Украины весьма преуспела в этом отношении, и даже была отстранена от участия в торговле квотами за нецелевое использование средств, полученных от Японии от продажи квот на выбросы).

Во-вторых, стимулирование к модернизации и структурной трансформации производства, с учетом снижения выбросов.

В-третьих, это возможность уделить значительно большее внимание

национальной экологической политике, что и произошло в последние годы с принятием Концепции, Стратегии экологической политики и соответствующего Плана Действий [1].

В-четвертых, широкое обсуждение проблематики реализации положений Киотского протокола вызвало достаточно активное аналитическое участие научной общественности к обсуждению этой проблематики, например, только в сфере эколого-экономической проблематики за последние годы несколько работ, в том числе авторов, были посвящены вопросам имплементации положений Киотского протокола в контексте достижения целей устойчивого регионального развития.

Сегодня основная проблема реализации экологической политики в рамках соглашений по Киотскому протоколу концентрируется вокруг формирования эффективных стимулирующих механизмов. Механизмы стимулирования природоохранной деятельности основаны на определенных преференциях со стороны государства для хозяйствующих субъектов, которые демонстрируют успешность собственных природоохранных стратегий. Важная сторона стимулирующих механизмов – развитие энергосберегающих технологий, особенно в жилищно-коммунальном хозяйстве. Именно здесь наиболее эффективно используются средства от продажи квот и проекты совместной реализации. Следует на местном уровне создать условия благоприятствования для реализации подобных проектов, причем для реалий Украины речь может идти о моратории на многочисленные инспекции и проверки с сокращением согласовательных и разрешительных процедур. Именно такие простые, казалось бы, организационные меры, позволят весомо повысить инвестиционную привлекательность.

Независимо от характера и направленности климатических изменений, они представляют собой серьезный вызов для социально-экономического развития, как мировой экономики, так и экономик отдельных стран и регионов. Украина, как и ее соседи, не является исключением и должна продемонстрировать готовность к ответам на эти вызовы. Прежде всего, в сфере национальной экологической политики, стратегических документов в области устойчивого развития, территориальной организации производительных сил.

Перспективы пост-киотских проектов – в их актуальности и востребованности, в очевидности продолжения и развития проектов в области энергосбережения, жилищно-коммунального хозяйства, практических вопросов охраны окружающей среды и проч., без чего немислим социально-экономический прогресс Украины.

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 26. – С.218

2. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року / Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

3. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки / Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Шевченко Н.В., аспірант

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Вітчизняна банківська система потребує якісно нової моделі залучення інвестицій до національної економіки з боку комерційних банків, оскільки неможливо уявити економічне зростання без підтримки банків, які виступають інвесторами та кредиторами підприємств, фізичних та юридичних осіб.

Дослідження вітчизняних та іноземних науковців свідчить про невід’ємну важливість та необхідність достатньо досконалого законодавчого та методичного апарату для розвитку сприятливого інвестиційного клімату для комерційних банків. Саме ці аспекти дозволять банкам передбачити та подолати кризові явища на національному та міжнародному рівнях.

В сучасних умовах для вітчизняної економіки необхідні нові методи та способи здійснення та активізації інвестиційної діяльності. Досвід розвинених ринкових систем свідчить, що рушійною силою повинні стати комерційні банки, оскільки банківські установи виконують функції накопичення та перерозподілу тимчасово вільних коштів, вони формують необхідні кошти для інвестицій. Необхідно зауважити, що з розвитком інформаційних технологій, банки отримали змогу підтримувати інформаційні бази та дослідницькі центри, які сприяють більш точному аналізу ринкової кон’юнктури. Завдяки цьому інвестиційна діяльність комерційних банків за останні роки звузилась до інформаційного спекулювання між клієнтами, емітентами та інвесторами.

Інвестиційна діяльність комерційних банків на початку нового століття була визначена, як одна з провідних фінансових діяльностей. Однак, світова фінансова криза 2008 року та подальші рецесійні процеси, які відбувались в багатьох країнах світу, змусили по новому осмислити інвестиційну діяльність комерційних банків. В деяких країнах, наприклад в Сполучених штатах Америки, Комісія по цінним паперам прийняла поправки до переліку видів діяльності, які може здійснювати банк в межах інвестиційної діяльності. Банківська система України не має в своєму складі

спеціалізованих інвестиційних банків, як США, однак інвестиційна діяльність комерційних банків набирає обертів, та, на думку вітчизняних науковців, може стати джерелом та рушійною силою економічного зростання в Україні. Вітчизняне законодавство не пристосовано до інвестиційної діяльності комерційних банків, оскільки не існує єдиного визначення категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» та єдиного класифікатора переліку послуг, які відносяться до інвестиційної діяльності комерційного банку.

Враховуючи перелічені вище особливості сучасного періоду, проблеми визначення економічної сутності категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» постають перед іноземними та вітчизняними науковцями. Осмисленням та визначенням категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» займаються такі вітчизняні та іноземні вчені: Л.Г. Кльоба, М.Б.Паласевич, І.С. Попіна, О.Д. Вовчак, Б.Л. Луців, М.Т. Майорова, А. Моррісон., В. Вільгельм та інші.

Розкриваючи сутність категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» необхідно приділити увагу категорії «інвестиційна діяльність». В ході семантичного аналізу було систематизовано визначення вітчизняних науковців категорій «інвестиційна діяльність» та «інвестиційна діяльність комерційного банку», визначено спільні риси та відмінності. При систематизації дефініцій категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» було виявлено два підходи. У відповідності з першим, науковці визначають інвестиційну діяльність банків через перелік видів інвестицій та видів діяльності, яка здійснюється в межах інвестиційної діяльності. У відповідності з другим – науковці спираються на характеристики, які притаманні інвестиційній діяльності банків. Порівнявши два підходи можна зробити висновок, що перший підхід може викликати помилковий висновок, оскільки визначає лише перелік інвестицій, тобто якщо такі інвестиції буде здійснювати не банк, тоді чи можна вважати, що така діяльність є інвестиційною діяльністю комерційного банку? Таким чином, визначення необхідно уточнити та розширити за допомогою характерних рис, суб'єктно-об'єктних зв'язків та визначення мети інвестиційної діяльності, що притаманно другому підходу.

В іноземній літературі інвестиційна діяльність комерційного банку іноді визначається альтернативним шляхом за допомогою інституційної теорії, згідно якої банк виступає інститутом, який здійснює інвестиційну діяльність не тільки шляхом купівлі та реалізації довгостроковий та інших фінансових інвестицій, а й шляхом надання консультаційних послуг в умовах інформаційної асиметрії.

Отримані результати на основі семантичного аналізу надали змогу уточнити категорію «інвестиційна діяльність комерційного банку» та зробити

висновок, що інвестиційна діяльність комерційних банків потребує системного підходу щодо систематизації та класифікації категорійного апарату.

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ НА МІСЦЕВІ СПІЛЬНОТИ

Шевченко Т.П., аспірантка

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

В Україні, на жаль, відсутнє чітке розуміння такого явища, як корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). В більшості випадків підприємства не розуміють який тягар відповідальності вони несуть перш за все перед людьми, на яких впливає їхня діяльність. Найважливішим індикатором соціальної відповідальності підприємців виступає їх свідома і цілеспрямована участь у вирішенні злободенних соціальних проблем, що стоять перед працівниками підприємств, мешканцями територій в місцях розташування підприємницьких структур, перед державою і суспільством в цілому, що вирішується за допомогою соціальних інвестицій.

Ще однією особливістю українського бізнесу є те, що згідно з дослідженнями Центру «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності» найбільш сформованим і чіткіше означеним є розуміння КСВ у представників підприємств з чисельністю працюючих понад 50 осіб. В табл.1 наведено приклади реалізації КСВ великими міжнародними компаніями.

Таблиця 1

Технології КСВ, що застосовують міжнародні компанії

№ з/п	Назва компанії	Технології, що використовуються, для підтримки місцевих громад та навколишнього середовища
1	Кока-Кола	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка громадських заходів, спрямованих на пропаганду активного способу життя; - підтримка соціальних благодійних програм та участь у їх розробці; - підтримка програм, спрямованих на захист довкілля та водних ресурсів [1].
2	Макдональдс	<ul style="list-style-type: none"> - допомога споживачам будувати краще суспільство через різноманітні соціально орієнтовані програми і благодійні заходи; - використання розміру, масштабу та ресурсів, щоб зробити світ кращим [4].
3	DCH	<ul style="list-style-type: none"> - дотримання норм українського законодавства, галузевих норм та інших зобов'язань, що бере на себе холдинг і його підрозділи; - екологічна відповідальність, що передбачає проведення необхідних природоохоронних заходів під час реалізації інвестиційних проектів; - інвестиції в соціально значимі проекти; - грошові пожертвування, а також пожертвування товарів чи послугами [2].

Сфера підприємництва малого та середнього бізнесу в незалежній Україні вирізняється швидкими темпами росту: за 16 років чисельність невеликих підприємств збільшилися у 7 разів, від 47084 у 1991 році до 380789 у 2007 році [3]. Але важливо зазначити, що в Україні з 1991 року виділяли лише малі та великі підприємства, і лише з прийняттям Господарського кодексу у 2003 році стали розрізняти ще й середні підприємства. Стає зрозумілим, що велика частка підприємств України не розуміють, а значить і не застосовують принципи ведення соціально-відповідального бізнесу.

Таким чином, можна зробити висновок, що великі міжнародні компанії, на відміну від середнього та малого бізнесу, мають більш чітке розуміння КСВ та частіше застосовують технології КСВ, в якості конкурентних переваг. Це безумовно дає змогу говорити про необхідність подальшої підтримки розвитку КСВ на середніх та малих підприємствах України.

1. Звіт соціальної відповідальності 2007-2009 [Електронний ресурс] / Coca-Cola. – 2012. Режим доступу: <http://www.coca-cola.ua/uk/downloads/CSRpreview.zip>

2. Корпоративна соціальна відповідальність [Електронний ресурс] / DCH. – 2012. Режим доступу: <http://www.dch.com.ua/ua/about/otvet/>

3. Корпоративна соціальна відповідальність малого та середнього бізнесу в Україні. – К. : Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», 2010. – 31 с.

4. МакДональдз та суспільство [Електронний ресурс] / МакДональдс. – 2011. – Режим доступу: <http://www.mcdonalds.ua/ukr/pro-kompaniju/-makdonaldz--ta-suspilstvo/>

ФІНАНСОВІ ОБМЕЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Шкодкіна Ю.М., аспірантка
Сумський державний університет

У відомій доповіді Римського клубу «Межі зростання», підготовленій Д.Медоузом у 1972 році, зазначалася невідворотність глобальної екологічної катастрофи. На сьогодні, частина прогнозів досліджень клубу справдилася: клімат змінюється у глобальному масштабі, населення планети невпинно зростає, використання природних ресурсів Землі на 50% перевищує потенціал їх відтворення.

Для запобігання глобальній екологічній катастрофі було визнано необхідність переходу людства до сталого розвитку у розрізі трьох ключових сфер суспільства – економічної, екологічної та соціальної.

Виділяють два концептуальних підходи до досягнення сталого розвитку – еколого-економічний та економіко-екологічний [1]. Обидва підходи мають на меті встановлення екологічної рівноваги, але різним шляхом: перший – через проведення відповідної екологічної політики,

другий – економічної. Проте, державу цікавлять передусім лише ті задачі охорони навколишнього природного середовища, які виникають всередині її економічної системи [2]. Тобто, шанс на вирішення мають ті екологічні завдання, які лежать у площині економічних цілей уряду. Таким чином, доцільним є застосування економіко-екологічного підходу до дослідження та досягнення сталого розвитку. При цьому, фінансова складова такого підходу виступає визначальним фактором становлення сталого розвитку у світі.

Проблема переходу до сталого розвитку носить глобальний характер, оскільки теоретично стосується всіх країн світу. На практиці, країни з різним рівнем розвитку неоднаково підходять до вирішення даного питання.

За згадуваною теорією Д.Медоуза встановлення сталості розвитку можливе шляхом скорочення темпів економічного зростання та споживання. Проте, такий підхід впливатиме на розвиток країн, що розвиваються, у тому числі й перехідних економік, у напрямку його сповільнення. Такий аргумент широко поширений серед розвинутих країн, який, на думку Д.Медоуза, є прикриттям небажання останніх відмовлятися від власних доходів. Бідні країни, у свою чергу, не хвилюють екологічні проблеми доки вони залишаються бідними. Отже, задоволення фінансових потреб є передумовою досягнення сталого розвитку.

Одним з найбільш вагомих джерел фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку з точку зору максимально можливого обсягу їх залучення виступають міжнародні фінансово-кредитні установи та організації, які надають офіційну допомогу країнам у формі позик, грантів, шляхом полегшення та списання боргів для найбідніших країн. Ключовими організаціями у даному контексті є Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк (СБ) тощо.

Проте, на сьогодні, глобальні виклики переросли функції таких організацій, що унеможливує відповідну реакцію останніх на сучасні проблеми досягнення сталого соціально-економіко-екологічного розвитку. Тому багато науковців, як вітчизняних, так і закордонних, у своїх роботах наполягають на необхідності зміни світової фінансової архітектури задля забезпечення ефективного управління фінансуванням процесу переходу до сталого розвитку [3, 4, 5].

Крім того, на думку Дж.Стігліца, зазначені вище організації – МВФ і СБ – разом із Всесвітньою торговою організацією (ВТО) фактично керують таким світовим процесом як глобалізація [4], який тісно переплітається зі сталим розвитком та який звинувачують у погіршенні стану навколишнього природного середовища. З однієї сторони, глобалізація породила нові та загострила ряд існуючих екологічних проблем, перевірши їх на рівень глобальних. Але, з іншої сторони, відкрила можливості для подолання таких проблем сучасними методами та інструментами – здобутками глобалізації.

Глобалізація – це багатовимірний процес, домінантою якого виступає фінансова глобалізація, про що свідчить перевищення темпів зростання фінансового капіталу у світі над темпами матеріального виробництва та споживання виробленої продукції. Прямі іноземні інвестиції безпосередньо впливають на забезпечення переходу країн-реципієнтів до сталого розвитку.

Таким чином, фінансові аспекти різного роду накладають певні обмеження на забезпечення переходу до сталого розвитку. Такі обмеження пов'язані не тільки з пошуком та безпосереднім фінансуванням цілей сталого розвитку, але стосуються й розподілу фінансових ресурсів між країнами та системи управління даним процесом у особі МВФ та СБ. З огляду на сучасні глобалізаційні процеси, при розробці механізмів забезпечення сталого розвитку мають враховуватись також обмеження, які виникають внаслідок фінансової глобалізації.

1. Фоміна М.В. Проблеми сталого економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / М.В. Фоміна. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – 357с.
2. Лучшева В.В. Методологические проблемы экономики природопользования / В.В. Лучшева, Е.В. Рюмина // Вестник Российского гуманитарного научного фонда. – 2007. – №3. – С.91-98.
3. Туниця Ю. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу / Ю. Туниця, Е. Семенюк, Т. Туниця // Вісник НАН України. – 2008. – № 2. – С. 8 -24.
4. Стиглиц Дж.Ю. Глобалізація: тривожні тенденції. Перевод с англійського Г.Г.Пирогова./ Дж.Ю.Стиглиц. – М.: Национальный общественно-научный фонд, 2003. – 304 с.
5. Soros G. A new world architecture/ G. Soros [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/a-new-world-architecture>

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Школа В.Ю., к.е.н., доц., **Германчук І.В.**, студент
Сумський державний університет

Пересадько Г.О., доц.
ДВНЗ «УАБС НБУ»

Зовнішньоекономічна діяльність в кожній країні має свої особливості, що зумовлені загальним економічним становищем країни, політичним спрямуванням, формою устрою, певними культурними особливостями та традиціями ведення бізнесу, що склалися протягом століть. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні також має ряд характерних особливостей зумовлених не лише зазначеними факторами, а й проблемами постсоціалістичних перетворень.

У зв'язку з прагненням України стати повноправним членом міжнародного співробітництва та товарообміну, налагодити економічне співробітництво з іноземними партнерами обсяги здійснення

зовнішньоекономічних операцій досить сильно зросли за останні роки. Крім того, багато національних підприємств розширили масштаби своєї діяльності, вийшли на нові рівні, в тому числі захопили частки іноземних ринків. Звичайно, все це позитивно позначилося на економіці країни, так як сприяло зростанню національного доходу, підвищило імідж України на міжнародному ринку. Однак, світова фінансова криза сильно відбилася на зовнішньоекономічній діяльності України.

Серед численної кількості проблем та перешкод на шляху розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, можна визначити такі [1, 2]:

- імпорт характеризує рівень залежності національної економіки від інших країн і відображає необхідність в продукції, яка не виробляється в країні або її виробництво неефективно;

- більш високий рівень державного регулювання у порівнянні з іншими країнами, що несе за собою проблеми в узгодженні різних питань у міністерствах, відомствах, місцевих адміністраціях та передбачає чималі витрати часу і зусиль суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

- нестабільність законодавства в цілому та законодавчої бази відносно здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

- політична та економічна нестабільність в державі, які є визначальними факторами розвитку міжнародних відносин, зв'язків, зовнішньоторговельної політики, які потрібно розглядати системно, так як зовнішньоекономічна діяльність є структурним елементом загальнодержавних процесів;

- недостатньо розвинута система міжнародних банківських розрахунків, що гальмує рух валютних потоків українських учасників світового ринку, підвищує рівень кредитних і валютних ризиків та ін.;

- низький імідж українських підприємств як міжнародних партнерів на закордонних ринках;

- низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва, що більшою мірою зумовлена недостатнім рівнем якості в порівнянні з іноземними товарами-аналогами;

- недостатня кваліфікація персоналу, зайнятого в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю.

Проблеми зовнішньоекономічної діяльності в Україні, визначають необхідність здійснення певних державних перетворень та проведення прогресивних, інноваційних заходів, які б дали змогу вийти на новий рівень розвитку як міжнародних відносин так і країни в цілому. На підставі виявлених проблем, можна сформулювати основні стратегічні заходи щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні:

- створення гнучкої податкової, цінової, депозитної, кредитної, фінансової та валютної політики, що стимулює диверсифікацію експортно-

імпортних операцій;

- зміцнення та забезпечення конвертованості національної валюти;
- створення системи страхування та гарантування експорту;
- участь українських товаровиробників в зарубіжних виставках;
- створення конкурентного середовища;
- посилення захисту інтересів українських товаровиробників на зовнішніх ринках.

Отже, подальше формування зовнішньоекономічної діяльності держави здійснюється з урахуванням виявлених проблем. Україна повинна зосередитися на підтримці вітчизняного виробника, а також експорті своєї продукції з одночасним обмеженням імпорту.

1. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення: Навч. посіб. – К.: Професіонал, 2004.

2. Прокушев Е.Ф. Внешнеэкономическая деятельность: Учебник. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2006.

3. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002.

4. Закон України від 16 квітня 1991 року №959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» із змінами і доповненнями від 23.02.2012.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ярова І.Є., к.е.н.

Сумський національний аграрний університет

Мішеніна Г.А., к.е.н.

Сумський державний університет

Зарубіжний досвід та аналіз вітчизняної практики розвитку підприємницьких структур свідчать про необхідність державного регулювання всіх організаційно-економічних процесів, що відбуваються в підприємницькому середовищі. Так, традиційно підприємницька політика включає наступні складові: роздержавлення та приватизацію; конкурентну (або антимонопольну політику); інститут банкрутства суб'єктів підприємництва тощо, які є першочерговими формотворчими його чинниками та повинні забезпечити оптимальне співвідношення між державним регулюванням та ринковим саморегулюванням. Отже, необхідно створити на державному рівні гнучкий механізм регулювання та підтримки розвитку екологічно спрямованого підприємництва в сфері використання та відтворення природних ресурсів, їх міжгалузеве значення, а також політичні,

економічні, нормативно-правові, соціально-культурні аспекти підприємницького природогосподарювання.

Механізм державного регулювання та підтримки лісгосподарського підприємництва, на нашу думку, перш за все пов'язаний з переосмисленням політики лісоресурсного розвитку на еколого-економічних та соціальних засадах, формуванням нових стратегічних підходів до лісгосподарювання, зокрема, що ґрунтуються на принципах державно-приватного партнерства.

Першооснова регулювання та підтримки лісгосподарського підприємництва нами вбачається в синтезі лісової політики, політики суміжних галузей природогосподарювання, а також політики, що впливатиме на всі складові середовища підприємницького лісгосподарювання (інституційні засади, адміністративні та фінансово-економічні системи і т.д.). Тут зазначимо, що ефективність заходів державної підтримки полягає не в кількості адміністративних та економічних методів і створених для цього регулюючих структур, а в наявності дієвої стратегії формування сприятливого підприємницького середовища в лісоресурсній сфері, а також розробленні механізму формування та використання комплексного використання заходів щодо підтримки та регулювання лісгосподарського підприємництва екологічного спрямування.

Параметри функціонування лісгосподарського підприємництва можуть задаватися державою через систему адміністративно-економічного регулювання, в якій можна виділити дві групи регламентів діяльності, що взаємодоповнюють один одного: регламенти нормативно-правового забезпечення з елементами регіонального підходу та фінансово-економічні. Застосовуючи прямі (нормативно-правові) та непрямі (фінансово-економічні) заходи впливу на екологізацію лісгосподарювання, держава здатна задати пріоритети сталого розвитку підприємництва в лісоресурсній сфері, заснованого на більш повному врахуванні екологічних факторів. Зазначимо, що держава, регламентуючи напрямок розвитку екологічного сегмента в лісовій економіці, сама займає в ньому певну нішу, здійснюючи ту діяльність, яку за об'єктивними причинами не слід делегувати підприємницькому сектору.

Слід зауважити, що однією із визначальних складових механізму державного регулювання лісгосподарського підприємництва є інституціональний механізм, який включає інститути форм власності на лісові ресурси, організаційно-правові форми підприємництва, інститути ринку в сфері лісгосподарювання, інститути ринкової інфраструктури і т. д., які безпосередньо визначають організаційно-економічні умови виникнення та розвитку підприємницьких лісоекологічних ініціатив.

Окремої уваги у межах даного дослідження потребує питання фінансової підтримки підприємницького захисного лісорозведення, зокрема у

формі створення територіально-виробничих агролісомеліоративних комплексів (ТВАЛМК)

Так, певною стимул-реакцією активізації підприємництва у справі агролісомеліоративного облаштування територій може стати часткове державне та регіональне фінансування створення полезахисних смуг в умовах необхідності дотримання суб'єктами агрогосподарювання показників полезахисної, прирічкової та інших видів захисної лісистості. Агролісомеліоративні роботи, що передбачені місцевими програмами розвитку агропромислового комплексу, повинні фінансуватися за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Взагалі у зв'язку з необхідністю розширення агролісомеліоративної діяльності слід сформувавши ефективний механізм фінансово-економічних пільг: безкоштовне забезпечення необхідним лісопосадковим матеріалом; звільнення від сплати земельного податку на земельні ділянки, що вилучаються з сільськогосподарського обороту під екологічне заліснення; зменшення земельного податку на сільськогосподарські землі, якщо в необхідному обсязі проводяться агролісомеліоративні заходи; нестягування податків на додану вартість та прибуток на ту частину продукції, яку отримують безпосередньо від меліоративного впливу полезахисних смуг; безпроцентне кредитування на створення полезахисних лісових смуг.

У кризових ситуаціях фандрайзинг у сфері реалізації підприємницьких екологічних ініціатив є процесом пошуку коштів та ресурсів для фінансування здійснення екологічних проєктів, які мають соціальне та екологічне (суспільне) значення. Зокрема, фандрайзингову діяльність екологічних некомерційних організацій важливо націлити, наприклад, на стимулювання та підтримку діяльності підприємницьких структур щодо збільшення лісистості окремих територій, заліснення ерозійнонебезпечних земель та неугідь, впровадження механізму добровільної лісової сертифікації. Таким чином, фандрайзинг є необхідним елементом у системі функціонування підприємництва екологічного спрямування в кризових умовах господарювання.

На закінчення відмітимо, що формування інституціональних регуляторних та фінансових механізмів, які необхідні для розвитку екологічно спрямованого підприємництва в природоресурсній сфері є визначальним фактором у справі сталого багатощільового природокористування.

ФОРМИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ИННОВАЦИОННОЙ СФЕРЕ

Яшева Г.А., д.э.н., доц.

Витебский государственный технологический университет, Беларусь

Тесное взаимодействие государства и частного сектора является необходимой предпосылкой становления и развития инновационной экономики в Беларуси. Объективные закономерности функционирования рыночного хозяйства, экономической рациональности и политического благоразумия заставляют как бизнес, так и власть отказаться от радикальных решений и искать определенный баланс своих интересов. От эффективности функционирования данного механизма во многом зависят реальные перспективы социально-экономического развития нашей страны.

ГЧП представляет собой институциональный и организационный альянс государственной власти и частного бизнеса с целью реализации общественно значимых проектов в широком спектре сфер деятельности – от развития стратегически важных отраслей экономики до предоставления общественных услуг в масштабах всей страны или отдельных территорий. В результате происходит объединение материальных и нематериальных ресурсов общества (государства или местного самоуправления) и частного сектора (частных предприятий) на долгосрочной и взаимовыгодной основе для создания общественных благ (благоустройство и развитие территорий, развитие инженерной и социальной инфраструктур) или оказания общественных услуг (в области образования, здравоохранения, социальной защиты и т.д.).

Государственные программы инновационного развития в рамках государственно-частного партнерства могут иметь следующие основные направления:

- 1) объединение государственной и частной собственности в рамках значимых инновационных проектов на принципах доходности и возвратности;
- 2) поддержка малых и средних инновационных предприятий;
- 3) делегирование полномочий государства по предоставлению услуг (кадастровый и технический учет и т.д.) частному сектору;
- 4) создание особых экономических зон;
- 5) финансирование государством развития инновационной инфраструктуры;
- 6) трансфер результатов исследований и разработок, коммерциализация инноваций, полученных в государственном секторе.

Для реализации этих стратегий предлагаются **механизмы государственно-частного партнерства** по следующим ключевым направлениям:

- использование частного бизнеса для инвестирования средств в создание сети центров коллективного пользования научным оборудованием;

- привлечение частного бизнеса к созданию отраслевых центров трансфера технологий;
- создание «посевных» и стартовых фондов, предоставляющих финансовые ресурсы организациям на стадии научно-исследовательских разработок;
- создание «стартап» школ, школ бизнеса;
- создание коммунальных информационных сетей в рамках проектов ГЧП;
- создание системы венчурных инвестиционных фондов (межгосударственных, государственных, отраслевых и региональных);
- создание сетей бизнес-ангелов;
- организация кластеров товаропроизводителей;
- организация и развитие технопарков, научно-технологических центров, наукоградов.

Для *финансового обеспечения ГЧП в развитии науки и образования* предлагаются следующие формы взаимодействия: предоставление местными органами управления грантов на разработку новых технологий субъектам бизнеса из областного инновационного фонда; частичное возмещение субъектам хозяйствования затрат на обучение и переподготовку персонала посредством предоставления субсидий из местного бюджета; предоставление государственных капитальных вложений на поддержку высокоэффективных инвестиционных проектов на конкурсной основе; предоставление государственных гарантий коммерческим банкам под инвестиционные проекты субъектов хозяйствования; финансирование проектов создания инновационной инфраструктуры в регионе; установление льготных ставок арендной платы за пользование имуществом, находящимся в государственной собственности; возмещение части издержек, связанных с реализацией проекта.

Разработка *организационного механизма государственно-частного партнерства* предполагает определение последовательности действий его участников по формированию и развитию отношений партнерства. В этой связи основными этапами формирования ГЧП в Беларуси предлагаются следующие:

1. Формирование и выражение инициативы (как государством, так и частным партнером);
2. Предложения двух сторон по реализации выдвинутой инициативы;
3. Диалог (согласование существенных условий) государства и частного бизнеса по поводу будущего проекта ГЧП.;
4. Закрепление достигнутых договоренностей в соглашении между государством и частным бизнесом;
5. Исполнение принятых обязательств в рамках ГЧП;
6. Анализ полученных результатов ГЧП;
7. Разработка новых (более совершенных) моделей ГЧП;
8. И снова формирование инициатив.

Наукове видання

**Міжнародна стратегія
економічного розвитку регіону**

**Международная стратегия
экономического развития региона**

**International Strategy
of Region Economic Development**

Матеріали

III Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–21 червня 2012 року)

Відповідальний за випуск О. В. Прокопенко
Комп'ютерне верстання В. А. Омеляненка

Стиль та орфографія авторів збережені.

Організаційний комітет і редакційна колегія не несуть відповідальності за
зміст поданих матеріалів.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 9,98. Тираж 300 пр. Зам №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.